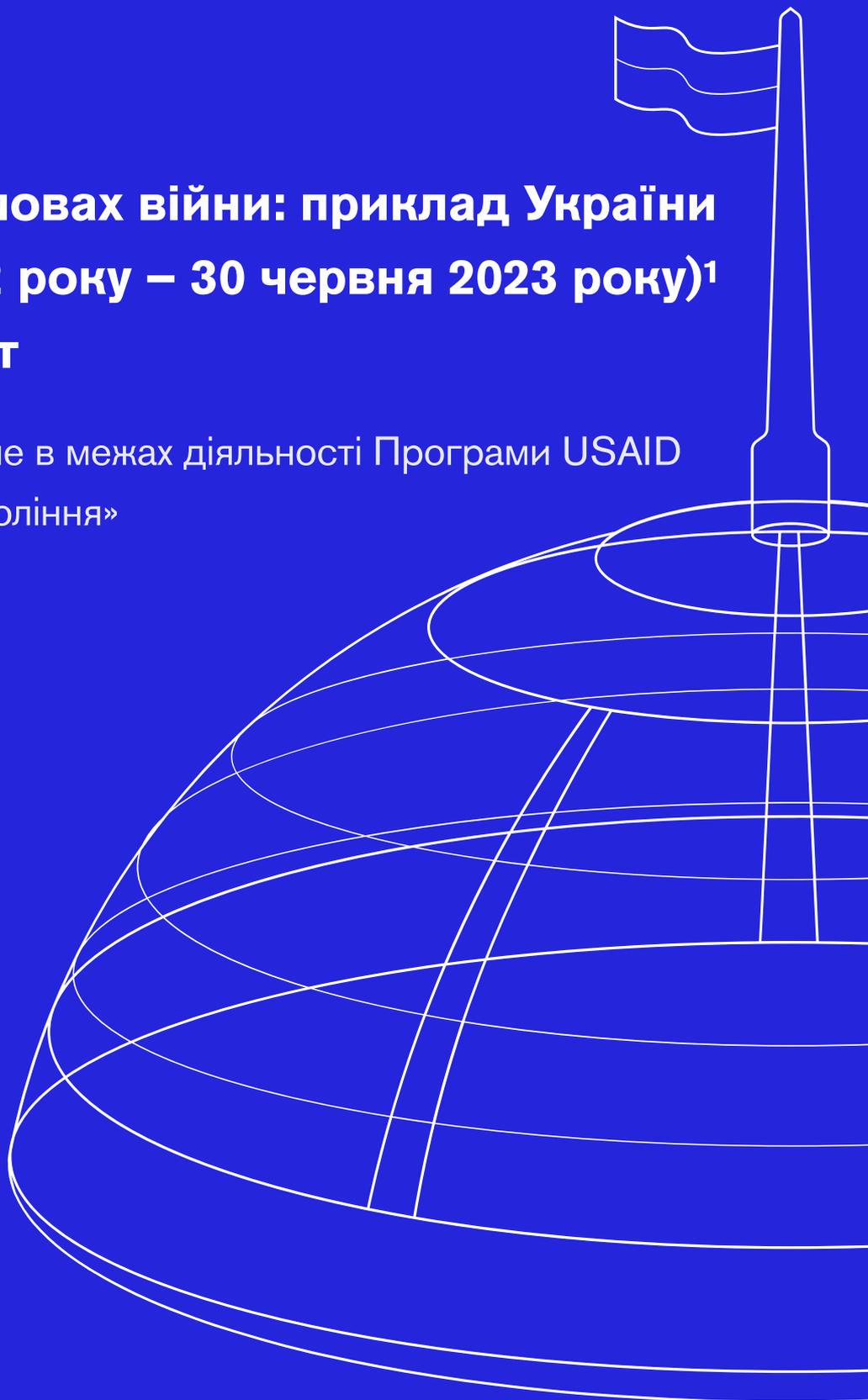

Парламент в умовах війни: приклад України (24 лютого 2022 року – 30 червня 2023 року)¹ Емпіричний звіт

Дослідження виконане в межах діяльності Програми USAID
«РАДА: наступне покоління»

¹ Дослідження проведено групою експертів Програми USAID «РАДА: наступне покоління». Координацію роботи зі збору даних та підготовку звіту за результатами дослідження здійснював Володимир Венгер. Безпосередньо над дослідженням працювали Володимир Венгер, Максим Бондар, Богдана Дорошенко, Юлія Кириченко та Станіслав Івасик.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ЗБЕРЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СТАТУСУ ПАРЛАМЕНТУ	5
Проведення пленарних засідань Верховної Ради України	8
Результати розгляду питань порядку денного	12
Рішення Верховної Ради України щодо окремих «незаконодавчих» питань	22
Рішення Верховної Ради України щодо створення тимчасових слідчих комісій	22
Рішення Верховної Ради України щодо створення тимчасових спеціальних комісій	26
«Кадрові» рішення Верховної Ради України	27
Особливості здійснення окремих повноважень в умовах війни	40
«Делегування» нормотворчих повноважень іншим органам державної влади	40
Обмеження сфери дії окремих законів	42
Передання повноважень органів місцевого самоврядування до військових адміністрацій	45
Особливий порядок звільнення окремих посадових осіб в умовах війни	51
Реалізація окремих контрольних повноважень	52
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМНОСТІ ТА ЗБАЛАНСОВАНOSTІ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ	61
Особливості ухвалених Верховною Радою України законів	61
Діяльність комітетів Верховної Ради України	69
Завантаженість, структурованість і системність законодавчого процесу	85

ЗМІСТ

Забезпечення системності законодавчих змін	123
Зміни до Бюджетного кодексу України	123
Зміни до Митного кодексу України	124
Зміни до Податкового кодексу України	125
Зміни до Кримінального кодексу України	131
Зміни до Кримінального процесуального кодексу України	134
Зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення	136
Зміни до законодавства про судоустрій і статус суддів	137
БАЛАНСУВАННЯ МІЖ ПРОЗОРИСТЮ ТА БЕЗПЕКОЮ В РОБОТІ ПАРЛАМЕНТУ	140
ЗДІЙСНЕННЯ СИСТЕМНОГО ЕКСПЕРТНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ РІШЕНЬ	159
Законодавче регулювання експертного опрацювання законопроектів в парламенті	159
Основні показники щодо експертного опрацювання законопроектів у парламенті за період із 24 лютого 2022 року до 31 травня 2023 року	164
Юридичні складнощі експертного опрацювання законів	191
Зворотна дія в часі	191
Набрання чинності законом	194
Законодавство щодо примусового вилучення об'єктів права власності	195
Врахування зауважень Головного юридичного управління	197
Виконання рішень Конституційного Суду України	199
ВИСНОВКИ	206

ВСТУП

Робота парламенту в умовах війни є доволі непростим завданням як в організаційному, так і конституційно-правовому аспекті. Колегіальний характер роботи законодавчого органу та природа парламентських процедур органу вимагають спеціальних зусиль для організації його роботи в таких екстраординарних обставинах, як війна. З огляду на це, конституційне регулювання в багатьох країнах передбачає часткове делегування нормотворчих функцій від парламенту іншим органам влади. Українське законодавство жодних винятків чи можливостей для делегування законодавчих повноважень не передбачає.

Відповідно до Конституції України Верховна Рада України може і повинна працювати навіть в умовах воєнного стану. Справа в тому, що Україна належить до континентальної системи права, де вага нормативного регулювання парламентськими актами (законами) є надзвичайно високою. Стаття 92 Конституції України передбачає велику кількість сфер (питань), регулювання яких допускається тільки шляхом прийняття законів парламентом. Тому відсутність дієвого парламенту навіть в умовах війни призвела би до значних складнощів для всієї національної правової системи.

Верховна Рада України продовжила здійснювати свої конституційні повноваження навіть в умовах повномасштабного вторгнення.

У цьому Звіті представлені емпіричні дані щодо роботи Верховної Ради України у період з лютого 2022 року до червня 2023 року (окремі статистичні показники відображено станом на квітень та травень 2023 року). Автори сконцентрувалися саме на законодавчій функції, адже вона була основною в діяльності парламенту протягом аналізованого періоду часу. Для формування методології дослідження та збору інформації експертами було проведено низку інтерв'ю з керівництвом Верховної Ради України та окремих парламентських комітетів, а також зі співробітниками Апарату Верховної Ради України. Проведені інтерв'ю дали змогу більш точно верифікувати дослідницькі гіпотези та пріоритети збору і представлення інформації.

Інформацію для Звіту було зібрано з відкритих інформаційних джерел, насамперед із офіційного вебпорталу Верховної Ради України, вебсайтів секретаріатів парламентських комітетів та вебресурсів інших окремих органів державної влади. Рівень прозорості та відкритості роботи українського

парламенту дещо знизився в умовах повномасштабної війни, проте обсяг доступної інформації й так є вкрай великим і цікавим для аналізу. З огляду на обставини жорсткої повномасштабної війни авторами свідомо не використовувалися жодні інші відомості, окрім тих, які було розміщено органами влади та їхніми підрозділами у загальному доступі в мережі інтернет. Як наслідок, у Звіті можуть виявитися невисвітленими окремі змістовні аспекти і статистичні відомості з роботи Верховної Ради України. Проте зібрана інформація дає можливість бачити певні тенденції та особливості здійснення законодавчої функції парламенту в умовах війни.

Головним завданням цього дослідження є представити основні факти та кількісні показники роботи Верховної Ради України. З огляду на зазначене, автори цього Звіту також навмисно не робили чітких та однозначних висновків щодо виявлених фактів та особливостей законодавчого процесу в умовах повномасштабної війни.

ЗБЕРЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СТАТУСУ ПАРЛАМЕНТУ

Верховна Рада України продовжила працювати в умовах воєнного стану. Робота парламенту стала показником стійкості та незламності не тільки національної правової системи, але й народу загалом. Адже переважна більшість народних депутатів України не тільки залишилися в Україні, але й безпосередньо брали активну участь одночасно в організації роботи парламенту та забезпеченні оборони держави у різних можливих і доступних для них формах.

Це критично важливий факт, оскільки відповідно до Конституції України Верховна Рада України – це єдиний законодавчий орган. Закони, що приймаються парламентом, є основою всієї національної правової системи. Конституція України не передбачає жодних можливостей для делегування чи передачі законодавчих повноважень іншому суб'єкту. Так, стаття 92 Основного Закону України передбачає, що виключно законами України визначаються окремі сфери правового регулювання. За таких обставин для правової системи держави законодавча робота парламенту була вкрай важливою, разом з тим, контрольна, представницька та інші функції теж продовжували виконуватися.

Порядок роботи Верховної Ради України визначається Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України (частина п'ята статті 83 Основного Закону України). Законодавча робота парламенту зазнала незначних процедурних та організаційних змін, проте її основою залишилися приписи Конституції України та Регламенту Верховної Ради України.

Відповідно до Конституції України Верховна Рада України працює сесійно (частина перша статті 82); чергові сесії Верховної Ради України починаються першого вівторка лютого і першого вівторка вересня кожного року; позачергові сесії Верховної Ради України, із зазначенням порядку денного, скликаються Головою Верховної Ради України на вимогу Президента України або на вимогу не менш як третини народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України; у разі оголошення указу Президента України про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або окремих її місцевостях Верховна Рада України збирається на засідання у дводенний строк без скликання (частини перша, друга, третя статті 83).

За Законом України у чинній редакції від 9 липня 2023 року № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» у разі оголошення указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Верховна Рада України збирається на засідання у дводенний строк без скликання та розглядає

питання щодо затвердження указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у порядку, встановленому Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України (частина четверта статті 5); Верховна Рада України в разі введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях працює в сесійному режимі (частина перша статті 12).

Згідно з частиною четвертою статті 11 Регламенту Верховної Ради України у разі введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні Верховна Рада збирається на позачергову сесію не пізніше як у дводенний строк без скликання і працює до скасування воєнного чи надзвичайного стану. Голова Верховної Ради України, а у разі його відсутності – Перший заступник чи заступник Голови Верховної Ради України, який виконує обов'язки Голови Верховної Ради України, визначає місце і час проведення засідання Верховної Ради, про що терміново повідомляють народним депутатам.

23 лютого 2022 року Верховна Рада України ухвалила Постанову «Про організацію роботи Верховної Ради України в умовах дії надзвичайного та/або воєнного стану» № 2100-IX (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2100-20#Text>), якою передбачила, що на період дії надзвичайного та/або воєнного стану організація роботи Верховної Ради України, її органів та посадових осіб здійснюється з урахуванням таких особливостей:

- 1) робота Верховної Ради України здійснюється у режимі пленарних засідань Верховної Ради України, роботи в комітетах Верховної Ради України, тимчасових спеціальних комісіях і тимчасових слідчих комісіях Верховної Ради України, депутатських фракціях (депутатських групах), а також здійснюються відрядження народних депутатів України за розпорядженням Голови Верховної Ради України (Першого заступника чи заступника Голови Верховної Ради України, який виконує його обов'язки);
- 2) протягом періоду, коли відповідно до календарного плану проведення сьомої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 27 січня 2022 року № 2023-IX, проведення пленарних засідань Верховної Ради України не передбачено, пленарні засідання Верховної Ради України проводяться за пропозицією Погоджувальної ради депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України дев'ятого скликання (далі – Погоджувальна рада);
- 3) засідання Погоджувальної ради скликаються Головою Верховної Ради України (Першим заступником чи заступником Голови Верховної Ради України, який виконує його обов'язки) за потреби;

4) засідання комітетів (тимчасових спеціальних комісій) Верховної Ради України скликаються головами або за ініціативою більшості членів відповідних комітетів (тимчасових спеціальних комісій) Верховної Ради України і проводяться невідкладно для забезпечення розгляду питань порядку денного пленарних засідань Верховної Ради України.

24 лютого 2022 року Верховна Рада України частково змінила цю постанову і встановила, що Верховна Рада України **працює в режимі пленарного засідання безперервно**, а також **доручила Голові Верховної Ради України** (Першому заступнику чи заступнику Голови Верховної Ради України, який виконує його обов'язки) **визначати час і місце проведення пленарного засідання Верховної Ради України та спосіб голосування, за потреби** (Постанова «Про організацію роботи Верховної Ради України у зв'язку з актом збройної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року» № 2100-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2103-20#Text>).

Обидві постанови втратили чинність 6 вересня 2022 року у зв'язку з прийняттям Постанови Верховної Ради України «Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання під час проведення восьмої сесії в умовах дії воєнного стану» № 2558-IX від 6 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-20#Text>). Згідно з цією постановою у зв'язку з продовженням дії воєнного стану в Україні в умовах широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України та з метою забезпечення умов для реалізації конституційних повноважень Верховної Ради України:

- 1) Верховна Рада України дев'ятого скликання під час проведення восьмої сесії працює у режимі одного пленарного засідання, що триває до дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні, але не пізніше ніж до початку наступної чергової сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання;
- 2) Голова Верховної Ради України (Перший заступник чи заступник Голови Верховної Ради України, який виконує обов'язки Голови Верховної Ради України) оголошує перерву у триваючому пленарному засіданні Верховної Ради України, визначає час і місце його продовження, а також, за потреби, визначає спосіб голосування народних депутатів України на ньому з питання, що розглядається;
- 3) засідання Погоджувальної ради депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України дев'ятого скликання скликаються Головою Верховної Ради України (Першим заступником чи заступником Голови Верховної Ради

України, який виконує обов'язки Голови Верховної Ради України) за потреби, а також на вимогу трьох депутатських фракцій (депутатських груп);

4) для здійснення законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України, виконання Верховною Радою України контрольної функції скликаються відповідно засідання комітетів (тимчасових спеціальних комісій, тимчасових слідчих комісій) Верховної Ради України, які проводяться невідкладно, у тому числі в режимі відеоконференції, під час перерви у пленарному засіданні Верховної Ради України.

7 лютого 2023 року Верховна Рада України врегулювала питання проведення наступної дев'ятої сесії, прийнявши Постанову № 2912-IX «Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання під час проведення дев'ятої сесії в умовах дії воєнного стану» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2912-20#Text>). Ця Постанова повторила більшість положень попередніх постанов про проведення сесій парламенту в умовах воєнного стану.

Згідно зі статтею 9 Регламенту Верховної Ради України сесії Верховної Ради складаються із засідань Верховної Ради, засідань комітетів, тимчасових слідчих комісій і тимчасових спеціальних комісій, що проводяться у період між пленарними засіданнями, роботи народних депутатів у депутатських фракціях (депутатських групах) та з виборцями (частина четверта).

Проведення пленарних засідань Верховної Ради України

Основною формою діяльності Верховної Ради України є пленарні засідання під час сесій, які є регулярними зібраннями народних депутатів України відповідного скликання, які проводяться за встановленою процедурою у визначений час у визначеному місці. На пленарних засіданнях розглядаються питання, віднесені Конституцією України до повноважень Верховної Ради України. Рішення з цих питань приймаються шляхом голосування народних депутатів України (абзац другий пункту 3 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України № 17-рп/2002 від 17 жовтня 2002 року).

За звичайних обставин перший і третій тижні кожного календарного місяця впродовж сесії відводяться для пленарних засідань Верховної Ради, другий – для роботи в комітетах, тимчасових спеціальних комісіях і тимчасових слідчих комісіях, депутатських фракціях (депутатських групах), четвертий – для роботи народних депутатів із виборцями (частина перша статті 19 Регламенту).

Однак під час воєнного стану це правило не діє, Верховна Рада України впродовж сесії працює в режимі одного пленарного засідання, час і місце якого визначає Голова Верховної Ради України (Перший заступник чи заступник Голови Верховної Ради України, який виконує обов'язки Голови Верховної Ради України).

Відповідно до статті 84 Конституції України засідання Верховної Ради України проводяться відкрито; закриті засідання проводиться за рішенням більшості від конституційного складу Верховної Ради України; рішення Верховної Ради України приймаються виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування; голосування на засіданнях Верховної Ради України здійснюється народним депутатом України особисто.

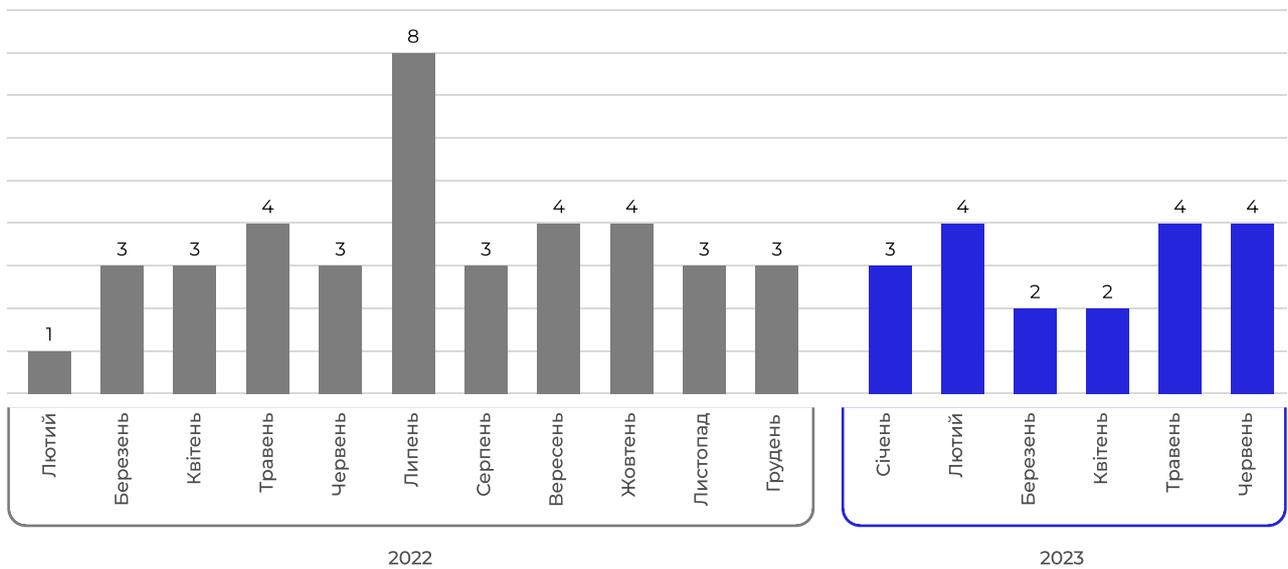
Відповідно до Основного Закону України Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених Конституцією України (статті 91); конституційний склад Верховної Ради України – чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років (частина перша статті 76).

Відповідно до статті 2 Регламенту Верховна Рада проводить засідання у будинку Верховної Ради (місто Київ, вул. Грушевського, 5); за рішенням Верховної Ради, прийнятим більшістю народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради, її засідання можуть проводитися в іншому місці. У випадках, передбачених частиною третьою статті 83 Конституції України, Верховна Рада збирається для проведення позачергової сесії у місці, визначеному відповідно до частини четвертої статті 11 Регламенту.

Всі засідання Верховної Ради України у період з 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року були закритими, проте місце їх проведення не змінювалося, всі засідання проводилися у будинку Верховної Ради України.

Ось діаграма, яка ілюструє кількість днів засідань Верховної Ради України за період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року:

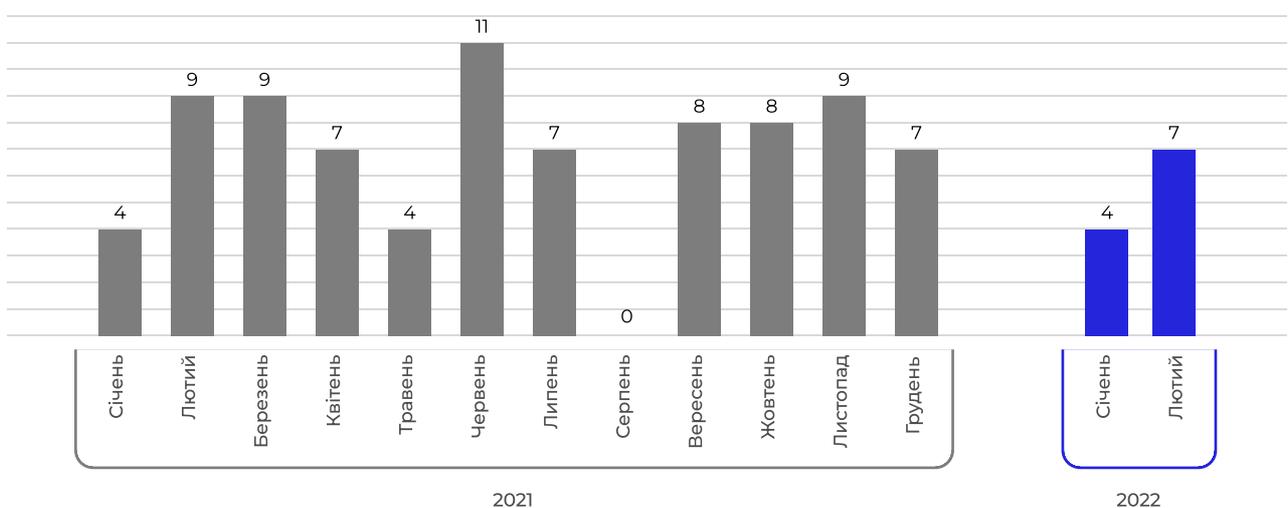
Рисунок 1. Кількість днів засідань Верховної Ради України
(з 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року)

Усього за період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року проведено 58 днів пленарних засідань Верховної Ради України.

Для порівняння у період із 1 січня 2021 року по 23 лютого 2022 року було проведено 94 дні пленарних засідань Верховної Ради України (див. діаграму нижче).

Рисунок 2. Кількість днів засідань Верховної Ради України
(січень 2021 року - 23 лютого 2022 року)

Інший цікавий показник – це середня тривалість розгляду Верховною Радою України питань порядку денного за період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року:

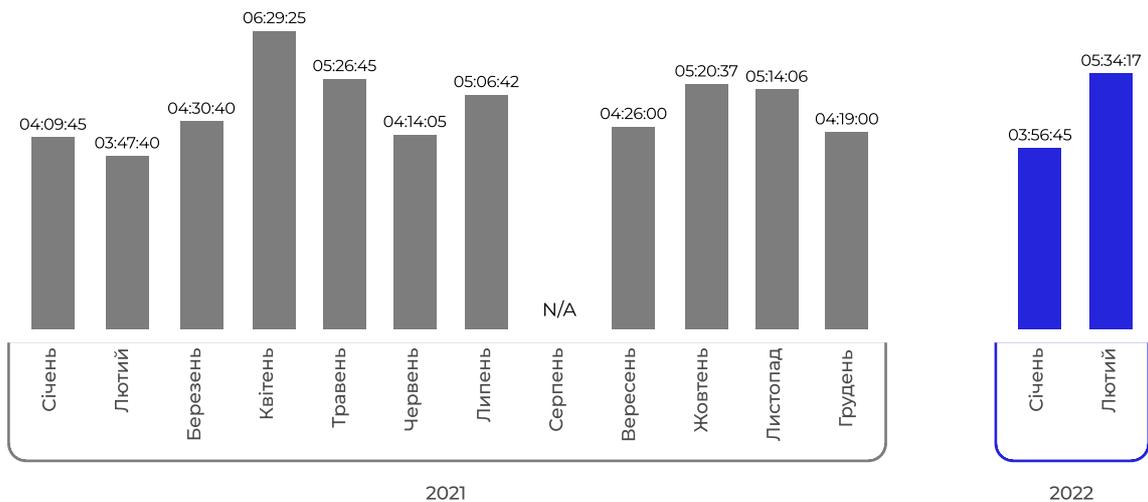

В умовах воєнного стану Верховна Рада України дев'ятого скликання під час проведення сесії працює у режимі одного пленарного засідання, що триває до дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні, але не пізніше ніж до початку наступної чергової сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання. З міркувань безпеки час і місце проведення засідання визначає Голова Верховної Ради України і доводить це до відома народних депутатів України.

Однак, за звичайних обставин, у вівторок та четвер тижня, відведеного для пленарних засідань, якщо не прийнято (ad hoc) іншого рішення Верховної Ради, пленарне засідання триває з 10 до 15 години з перервою з 12 години до 12 години 30 хвилин; у середу та п'ятницю пленарне засідання триває з 10 до 14 години з перервою з 12 години до 12 години 30 хвилин. Друга половина середи відводиться для роботи народних депутатів у комітетах, тимчасових спеціальних комісіях та тимчасових слідчих комісіях, депутатських фракціях (депутатських групах); понеділок та друга половина п'ятниці відводяться для самостійної роботи народних депутатів, пов'язаної із здійсненням депутатських повноважень (частина третя статті 19 Регламенту).

Для порівняння наводимо дані середньої тривалості засідань Верховної Ради України у довоєнний час у період з січня 2021 року по 23 лютого 2022 року.

Рисунок 4. Середня тривалість засідань Верховної Ради України (січень 2021 року - 23 лютого 2022 року)

Тривалість засідань у період воєнного стану є значно меншою, що безумовно пояснюється факторами безпеки та організацією процесу роботи Верховної Ради під час зазначеного правового режиму.

Результати розгляду питань порядку денного

Для ілюстрації «змістовного» навантаження парламентських пленарних засідань авторами виокремлено такий спеціальний показник, як «кількість змістовних питань порядку денного». Власне, йдеться про питання, щодо яких ухвалювалося рішення сутнісно на вирішальній стадії його розгляду. Адже відповідно до статті 91 Конституції України Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених Конституцією України.

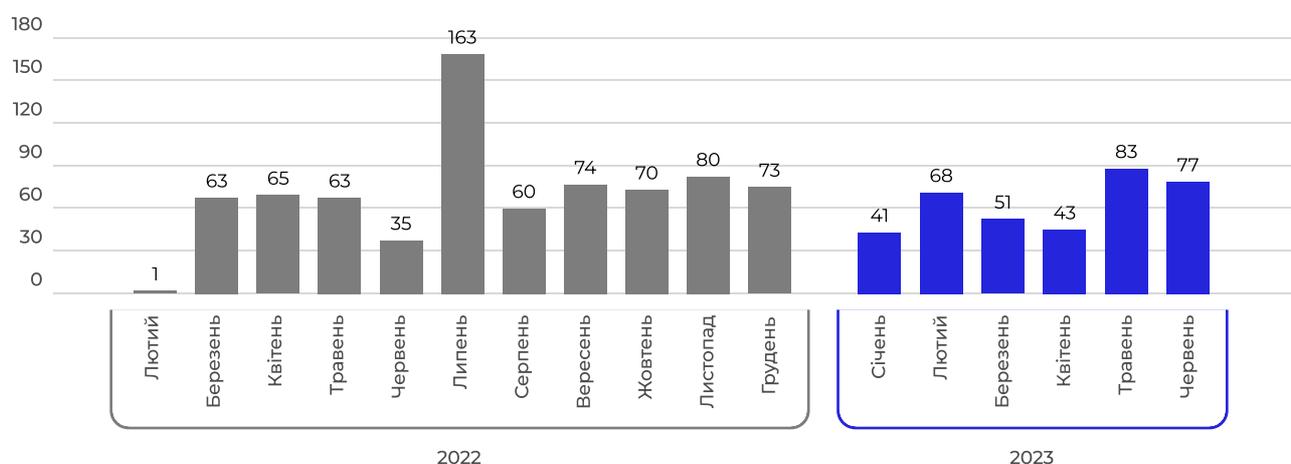
Рішеннями Верховної Ради є акти Верховної Ради, а також процедурні та інші рішення, які заносяться до протоколу пленарних засідань Верховної Ради; актами Верховної Ради є закони, постанови, резолюції, декларації, звернення, заяви (стаття 46 Регламенту).

Після обговорення питань Верховна Рада приймає рішення виключно на її пленарних засіданнях більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради, крім випадків, передбачених Конституцією України та Регламентом; рішення Верховної Ради приймаються шляхом відкритого

поіменного голосування, крім випадків, передбачених Регламентом, коли проводиться таємне голосування шляхом подачі бюлетенів (частини перша, друга статті 47).

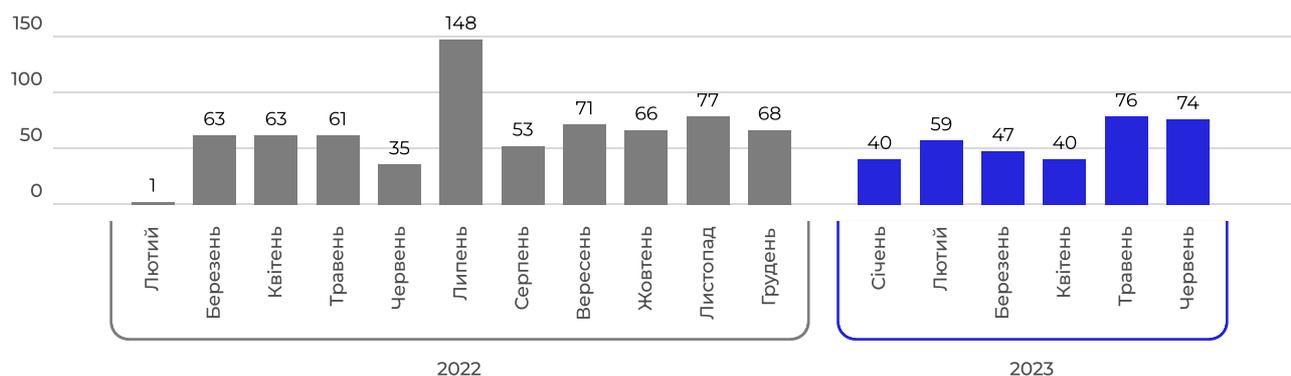
Усього в період з 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року розглянуто 1110 змістовних питань порядку денного.

Рисунок 5. Кількість змістовних питань порядку денного, розглянутих Верховною Радою (з 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року)

Відповідно тут також подаємо кількість змістовних питань порядку денного, щодо яких ухвалено позитивне рішення, власне, за результатами розгляду яких Верховна Рада України ухвалила певні акти, за період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року.

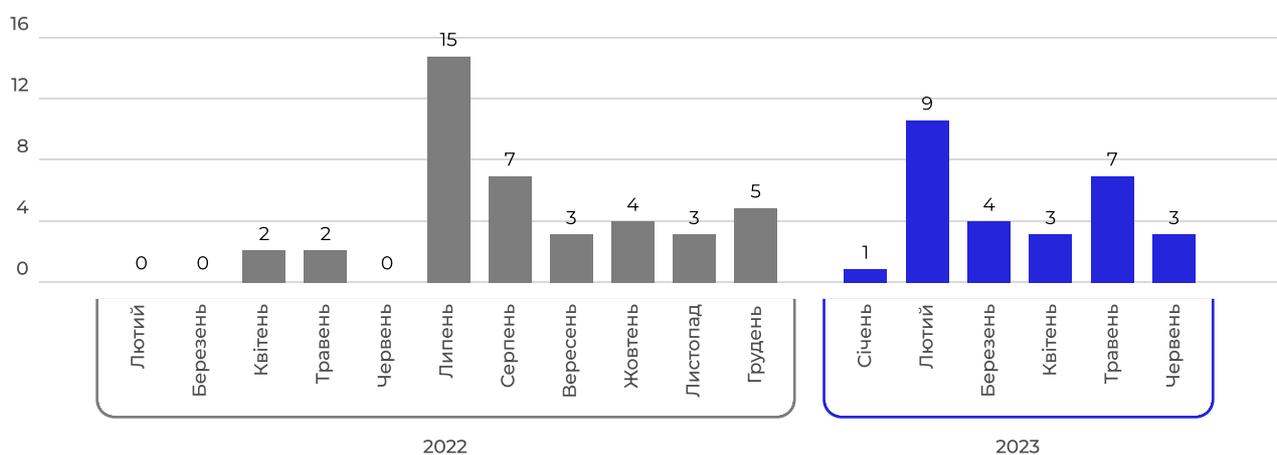
Рисунок 6. Кількість змістовних питань порядку денного, щодо яких Верховна Рада ухвалила позитивне рішення

За період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України ухвалила 1042 акти (закони, постанови, резолюції, декларації, звернення, заяви) (майже 94% від загальної кількості голосувань). Це є доволі високим показником роботи парламенту в умовах повномасштабної війни.

Разом з тим, слід продемонструвати також і кількість змістовних питань порядку денного, які НЕ отримали необхідної для ухвалення рішення кількості голосів народних депутатів України. Власне, в період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року лише **68 змістовних питань порядку денного не отримали необхідної кількості голосів народних депутатів України.**

Рисунок 7. Кількість змістовних питань порядку денного, які не отримали необхідної для ухвалення рішення кількості голосів

Щодо «проміжних» голосувань у парламенті, то вони також є досить показовими, особливо у порівнянні з остаточними «змістовними рішеннями».

Згідно зі статтею 102 Регламенту Верховної Ради України, законопроекти зазвичай розглядаються Верховною Радою за процедурою трьох читань із урахуванням особливостей, викладених у цій статті. Розгляд і прийняття законопроекту за процедурою трьох читань включає:

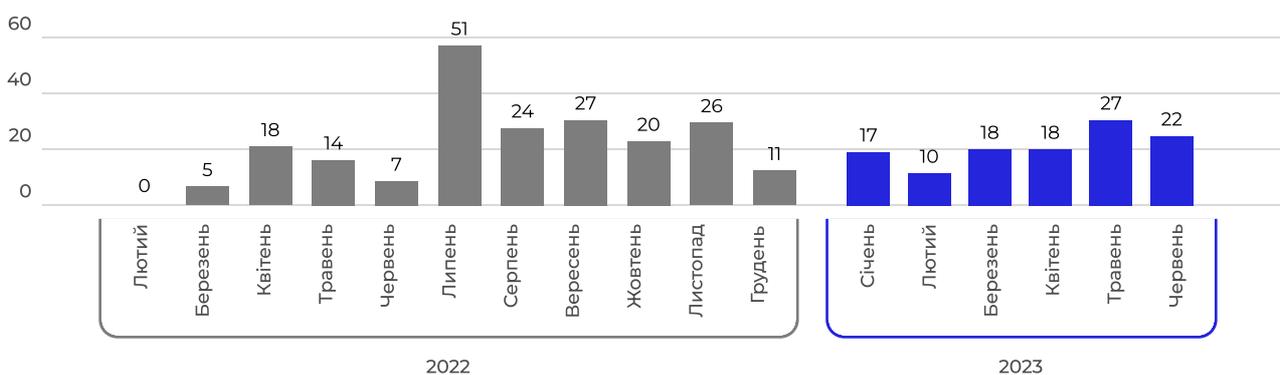
- 1) перше читання – обговорення основних принципів, положень, критеріїв, структури законопроекту та прийняття його за основу;
- 2) друге читання – постатейне обговорення і прийняття законопроекту в другому читанні;

3) третє читання – прийняття законопроекту, який потребує доопрацювання та узгодження, в цілому.

Верховна Рада після прийняття законопроекту за основу може прийняти рішення про прийняття законопроекту в цілому, за умови дотримання вимог Регламенту (частина друга статті 114 Регламенту).

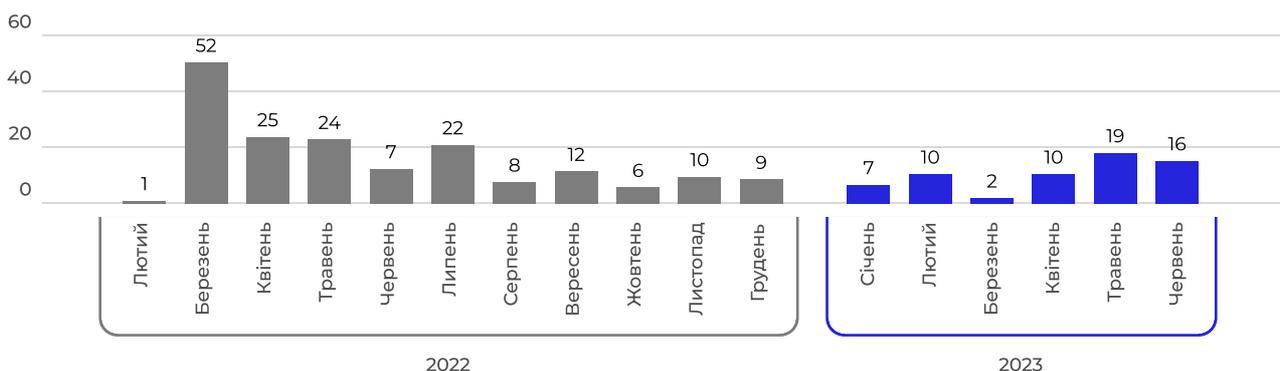
За рішенням Верховної Ради допускається остаточне прийняття законопроекту (крім проєктів кодексів і законопроєктів, які містять понад 100 статей, пунктів) відразу після першого чи другого читання, якщо законопроєкт визнано таким, що не потребує доопрацювання, та якщо не надійшло зауважень щодо його змісту від народних депутатів, інших суб'єктів права законодавчої ініціативи, юридичного чи експертного підрозділів Апарату Верховної Ради (частина четверта статті 102).

Рисунок 8. Кількість проєктів законів, ухвалених за основу

У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України ухвалила за основу 315 проєктів законів.

Рисунок 9. Кількість законопроєктів, ухвалених за основу та в цілому

У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України ухвалила за основу і в цілому **246 проєктів законів, що складає 49% від загальної кількості прийнятих законів.**

Відповідно до статті 119 Регламенту під час розгляду законопроєкту в другому читанні Верховна Рада проводить його постатейне обговорення та голосування, крім випадку розгляду законопроєкту за особливою процедурою; у разі необхідності можуть обговорюватися і ставитися на голосування окремі частини, пункти, підпункти, речення або статті.

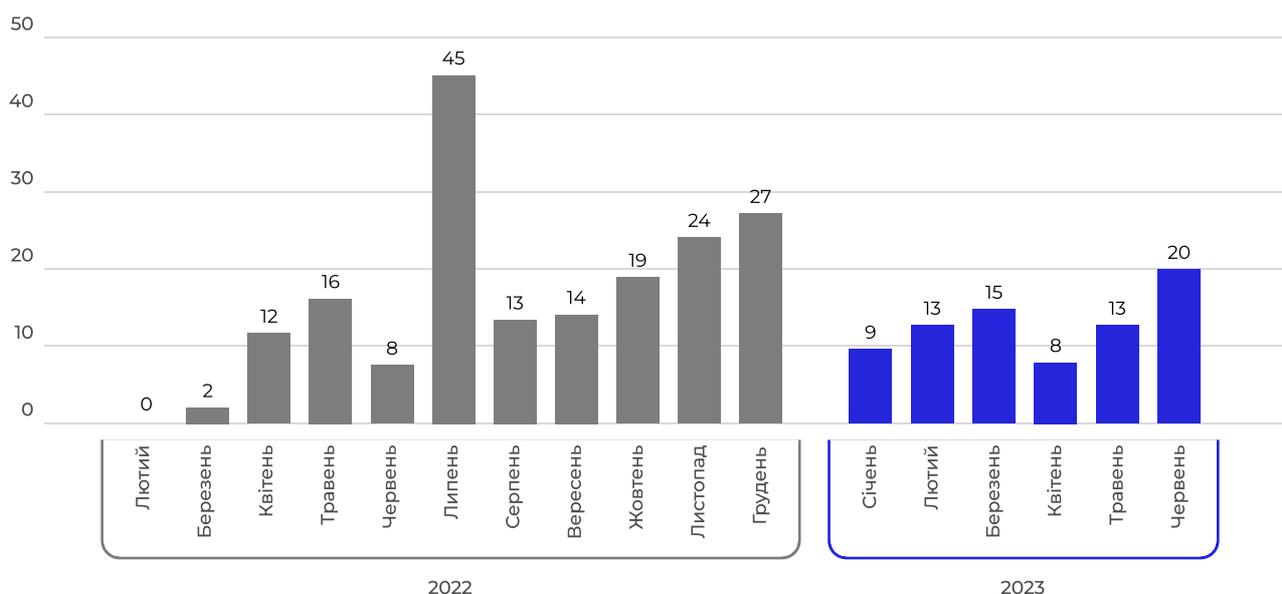
Особлива процедура розгляду законопроєктів у другому читанні викладена у статті 119-1 Регламенту. У разі подання до законопроєкту, що готується до другого читання (крім проєкту кодексу, законопроєкту, що розглядається Верховною Радою за спеціальною процедурою), пропозицій, поправок у кількості, що у п'ять разів або більше перевищує кількість статей проєкту первинного законодавчого акта чи кількість пунктів проєкту про внесення змін до первинних законодавчих актів, але не менш як 500 пропозицій, поправок, такий законопроєкт може розглядатися за особливою процедурою, відмінною від визначеної статтями 119, 120, 121 цього Регламенту. Особлива процедура застосовується за пропозицією, підписаною не менш як однією третиною народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради, підтриманою рішенням Верховної Ради, прийнятим на пленарному засіданні більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради, за умови надання народним депутатам порівняльної таблиці та супровідних документів до неї (стаття 117 цього Регламенту). Таке рішення заноситься до протоколу пленарного засідання Верховної Ради.

У разі прийняття Верховною Радою рішення про застосування особливої процедури у дводенний строк із дня прийняття такого рішення:

- 1) кожна депутатська фракція (депутатська група) має право визначити не більше п'яти пропозицій, поправок, не врахованих головним комітетом, на яких вона наполягає, та надіслати на адресу головного комітету лист із зазначенням номерів та ініціаторів таких пропозицій, поправок у порівняльній таблиці законопроєкту, підготованого до другого читання;
- 2) кожний позафракційний народний депутат, пропозиції, поправки якого не враховані головним комітетом, має право визначити не більше однієї своєї неврахованої пропозиції, поправки, на якій він/вона наполягає, та надіслати на адресу головного комітету лист із зазначенням її номера у порівняльній таблиці законопроєкту, підготованого до другого читання.

Головний комітет у дводенний строк узагальнює пропозиції, поправки, отримані у зазначеному порядку, і готує уточнену порівняльну таблицю для розгляду законопроекту в другому читанні, до якої включає також усі враховані головним комітетом пропозиції, поправки.

Рисунок 10. Кількість законопроектів, ухвалених законів у другому читанні та в цілому

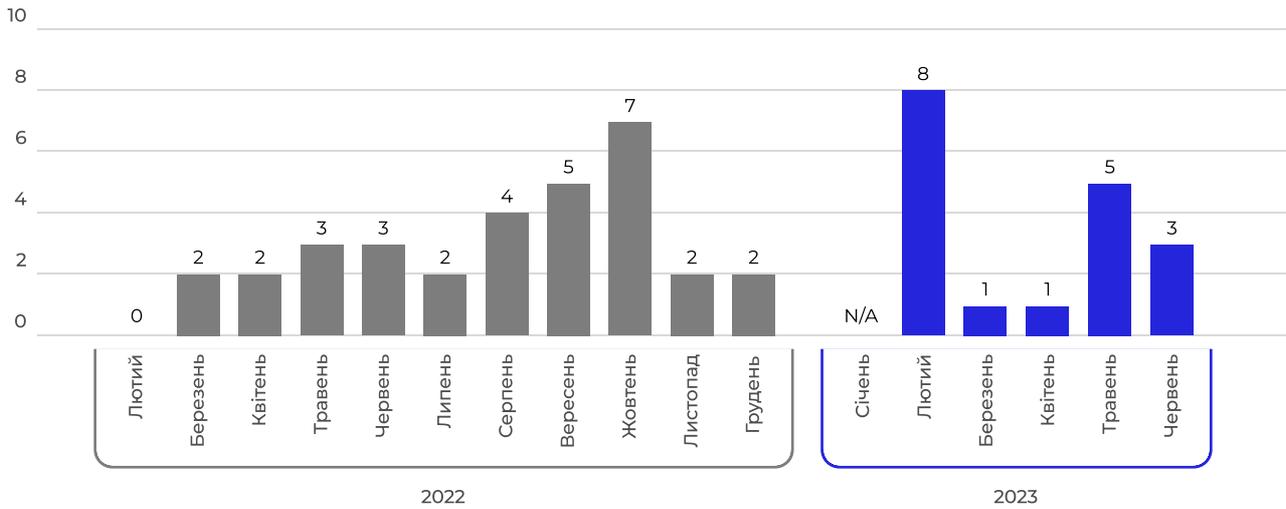
У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України ухвалила в другому читанні та в цілому 258 проєктів законів.

Важливим показником у роботі Верховної Ради України у воєнний час є кількість звернень/закликів до іноземних держав, організацій, інших суб'єктів.

Відповідно до частини четвертої статті 89 Регламенту Верховної Ради України проєкти резолюцій, декларацій, звернень, заяв вносять народні депутати.

Згідно зі статтею 138 Регламенту постанови та інші акти (резолюції, декларації, звернення, заяви) Верховної Ради приймаються більшістю голосів народних депутатів від її конституційного складу, крім випадків, визначених Конституцією України, з дотриманням процедури, передбаченої для розгляду законопроектів у першому читанні з прийняттям їх у цілому, якщо Верховна Рада не прийняла іншого рішення. Такі акти підписує та оприлюднює Голова Верховної Ради України.

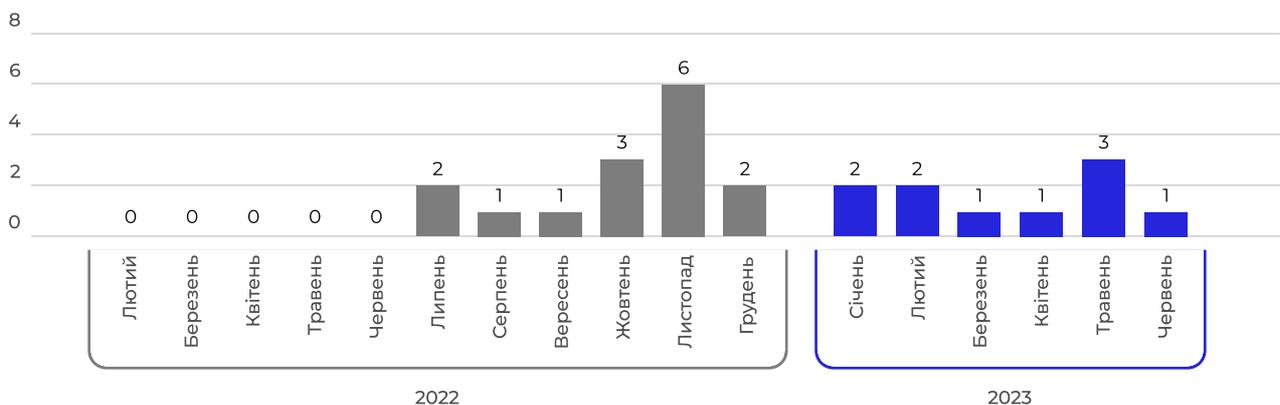
Рисунок 11. Кількість звернень/закликів до іноземних держав, організацій, інших суб'єктів

Усього в період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України ухвалила 50 таких актів.

Як окремий важливий показник тут подаємо кількість постанов, проєкти яких вніс Президент України, про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів повноважень органів місцевого самоврядування відповідно до частини другої статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Рисунок 12. Кількість ухвалених постанов про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»

За період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України ухвалила 25 постанов із зазначеного питання.

Відповідно до частини другої статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у разі утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) Верховна Рада України за поданням Президента України може прийняти рішення про те, що в період дії воєнного стану та протягом 30 днів після його припинення чи скасування:

1) начальник військової адміністрації:

крім повноважень, віднесених до його компетенції цим Законом, здійснює повноваження сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, сільського, селищного, міського голови;

може затвердити тимчасову структуру виконавчих органів сільської, селищної, міської ради (для працівників, посади яких не включені до тимчасових штатних розписів, оголошується простій або здійснюється їх переведення на рівнозначну чи нижчу посаду);

2) апарат сільської, селищної, міської ради та її виконавчого комітету, інші виконавчі органи (з урахуванням абзацу третього пункту 1 цієї частини), комунальні підприємства, установи та організації відповідної територіальної громади підпорядковуються начальнику відповідної військової адміністрації.

Відповідні зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» були внесені Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» № 2259-IX від 12 травня 2022 року, який набрав чинності 20 травня 2022 року.

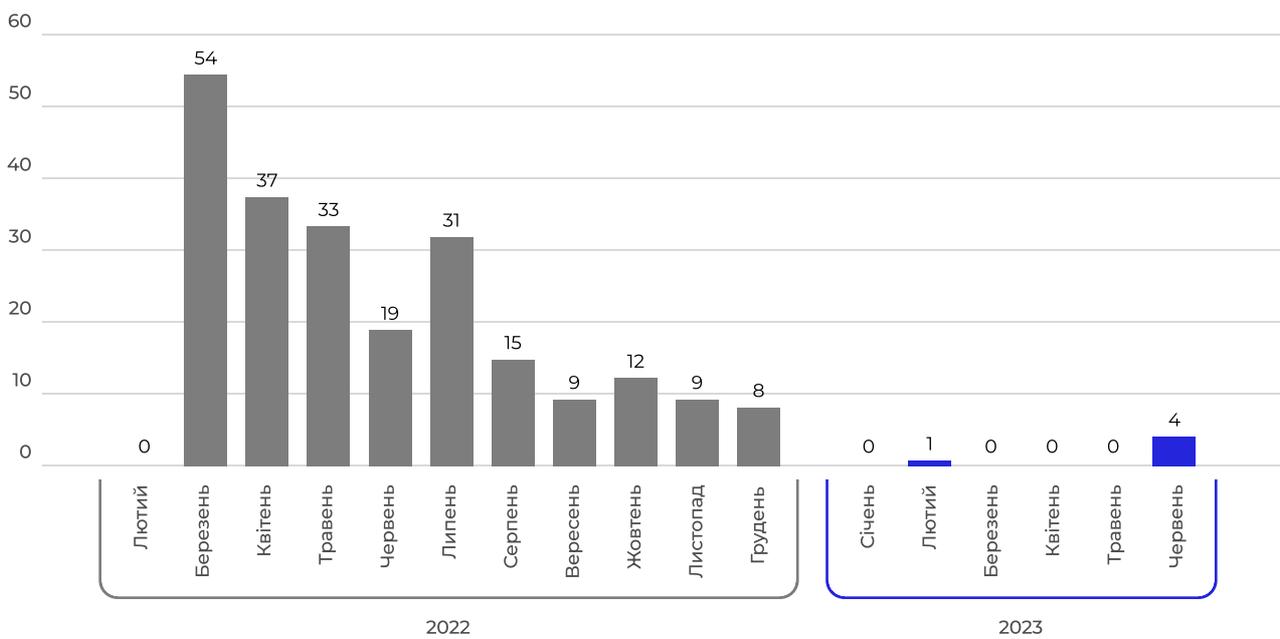
За період дії воєнного стану станом на 30 червня 2023 року Верховна Рада України застосувала відповідний порядок щодо 230 населених пунктів.

Кількість питань порядку денного, щодо яких ухвалено рішення про невідкладне підписання Головою Верховної Ради України.

Відповідно до частини другої статті 130 Регламенту Голова Верховної Ради України підписує поданий на підпис закон не раніше двох і не пізніше п'яти днів від дати його подання, крім випадків, передбачених цим Регламентом.

Проте, на початку воєнного стану частими були випадки, коли Верховна Рада України ухвалювала рішення про доручення Голові Верховної Ради України невідкладно підписати ухвалений закон.

Рисунок 13. Кількість рішень про невідкладне підписання ухваленого закону Головою Верховної Ради

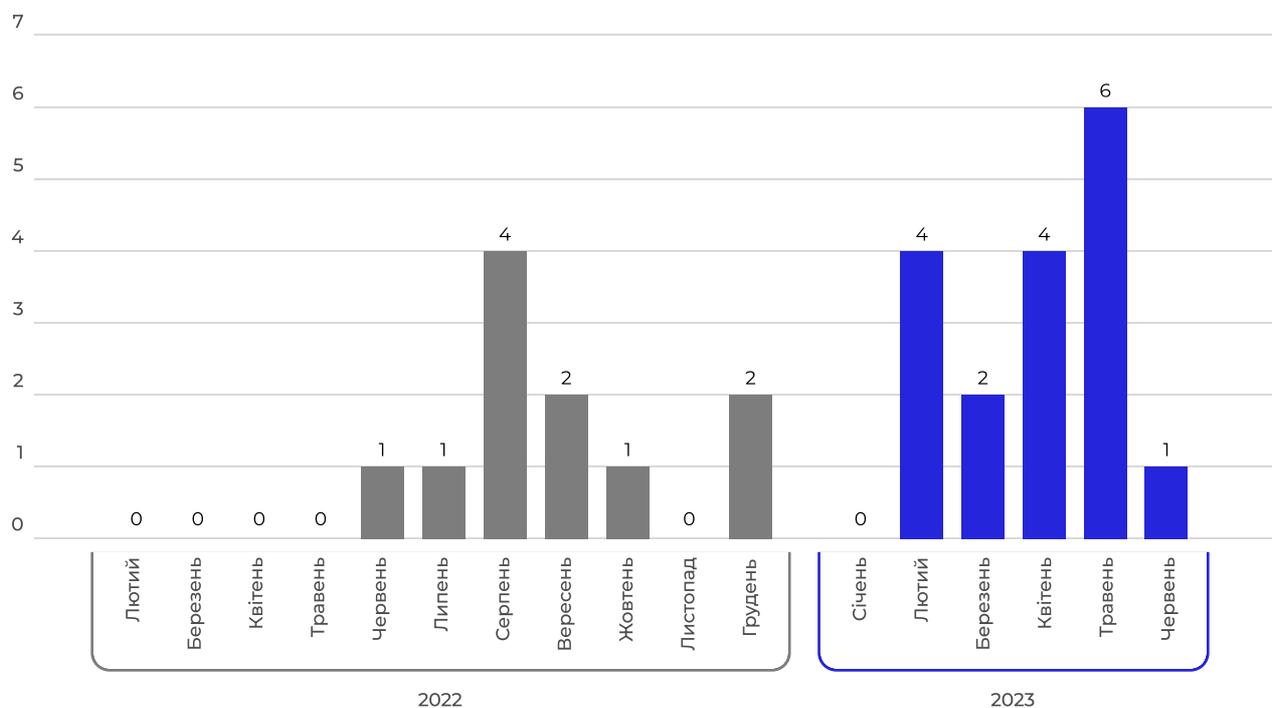
Найбільше таких рішень було у березні 2022 року – 54, у квітні – 37, а з січня по червень 2023 року включно – лише 5.

Кількість законопроєктів, визнаних Верховною Радою України невідкладними.

Відповідно до статті 101 Регламенту невідкладними є законопроєкти, що визначені Президентом України або рішенням Верховної Ради як такі. Верховна Рада може прийняти рішення про визначення законопроєкту невідкладним після включення його до порядку денного сесії Верховної Ради або в ході його наступного розгляду. Верховна Рада може прийняти рішення щодо законопроєктів, визначених як невідкладні, про одноразове відхилення (ad hoc) від процедури розгляду, передбаченої цим Регламентом, і скоротити строки внесення альтернативних законопроєктів, внесення пропозицій і поправок, а також строки надання законопроєкту народним депутатам до його розгляду в тому чи іншому читанні. Не допускається скорочення зазначених строків більш як наполовину. Законопроєкт, визначений як невідкладний, після завершення його попереднього розгляду чи доопрацювання включається до порядку денного найближчого пленарного засідання Верховної Ради і розглядається позачергово.

Згідно з Конституцією України законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово (частина друга статті 93).

Рисунок 14. Кількість законопроектів, що були визначені Верховною Радою як невідкладні

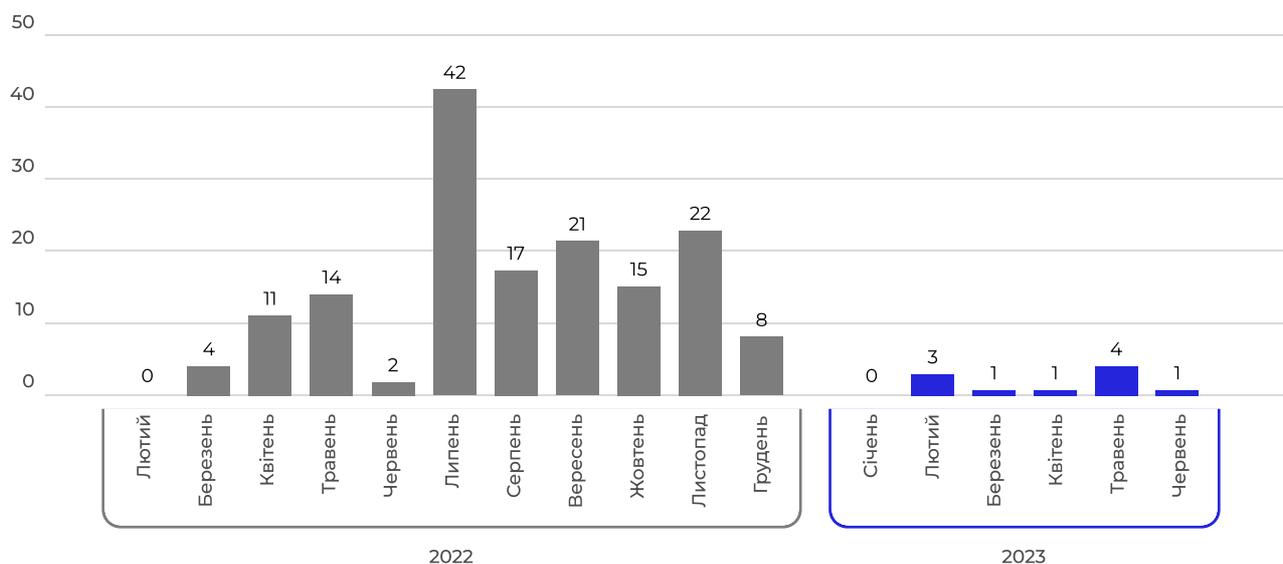

У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України прийняла 28 рішень про визначення законопроекту невідкладним.

Кількість рішень про скорочення строків внесення пропозицій до другого читання.

За загальним правилом пропозиції і поправки до законопроекту, який готується до другого читання, вносяться в 14-денний строк після дня прийняття законопроекту за основу. Проте, Верховна Рада своїм рішенням про одноразове відхилення (ad hoc) від закріплених у Регламенті положень може продовжити визначені у цій статті строки або скоротити їх не більш як наполовину. Скорочення не допускається при розгляді проекту кодексу чи іншого законопроекту, кількість статей, пунктів якого понад 100 (стаття 116 Регламенту).

Рисунок 15. Кількість рішень про скорочення строків внесення пропозицій до другого читання

У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України прийняла **166 рішень про скорочення строків внесення пропозицій і поправок до законопроектів, що складає 56 % від загальної кількості ухвалених за основу актів.**

Рішення Верховної Ради України щодо окремих «незаконодавчих» питань

Рішення Верховної Ради України щодо створення тимчасових слідчих комісій:

Відповідно до статті 89 Конституції України Верховна Рада України у межах своїх повноважень може створювати тимчасові спеціальні комісії для підготовки і попереднього розгляду питань; Верховна Рада України для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, утворює тимчасові слідчі комісії, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України; організація і порядок діяльності тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій встановлюються законом (частини друга, третя, п'ята).

Відповідно до Закону України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії утворюються з числа народних депутатів України.

Завданням тимчасової слідчої комісії є здійснення парламентського контролю шляхом проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес.

Тимчасова слідча комісія утворюється Верховною Радою України, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України.

Підставами для утворення слідчої комісії можуть бути повідомлення про порушення Конституції України, законів України органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими, службовими особами, керівниками (або посадовими особами, які виконують їхні обов'язки) підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, громадських об'єднань, що становлять суспільний інтерес, зокрема:

- 1) повідомлення про обставини, які загрожують суверенітету, територіальній цілісності України або її економічним, науково-технічним, національно-культурним, соціальним інтересам, охороні довкілля;
- 2) повідомлення про масове порушення прав, свобод і законних інтересів громадян, їх об'єднань або зловживання владою посадовими, службовими особами, що завдало істотної шкоди суспільним інтересам.

У разі якщо Верховній Раді України стануть відомі факти про неспроможність виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я, Верховна Рада України може утворити слідчу комісію для перевірки відповідних фактів у порядку, визначеному статтею 170 Регламенту.

Таблиця 1. Постанови Верховної Ради України про створення Тимчасових слідчих комісій

№	Дата ухвалення	Назва постанови	Посилання
1.	20.09.2022	Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих порушень законодавства України у сфері отримання, розподілу, транспортування, зберігання, використання за цільовим	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2603-IX#Text

		<p>призначенням гуманітарної та іншої допомоги, а також неефективного використання державного майна, яке може бути використане для тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб та забезпечення інших потреб держави</p>	
2.	20.09.2022	<p>Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування фактів сексуального насильства, вчинених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України</p>	<p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2602-IX#Text</p>
3.	18.10.2022	<p>Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів неефективної діяльності Державного агентства лісових ресурсів України, Державного агентства водних ресурсів України та Державної екологічної інспекції України, їх територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління, які могли призвести до зменшення надходжень до державного та місцевих бюджетів</p>	<p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2686-IX#Text</p>
4.	01.12.2022	<p>Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування фактів корупції на державних підприємствах, в установах та організаціях Національної академії аграрних наук України</p>	<p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-IX#Text</p>

5.	13.12.2022	Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів порушень законодавства України посадовими особами Бюро економічної безпеки України, органів державної влади та інших державних органів, які здійснюють повноваження у сфері економічної безпеки, що могли призвести до зменшення надходжень до державного та місцевих бюджетів	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2838-IX#Text
6.	23.02.2023	Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів порушення законодавства під час відчуження об'єктів державної власності України, розташованих за кордоном	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2932-IX#Text
7.	30.05.2023	Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів незаконної діяльності у сфері фінансових послуг та ринків фінансових послуг, яка здійснюється з використанням інформаційних, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем та електронних комунікаційних мереж	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3128-20#Text

Рішення Верховної Ради України щодо створення тимчасових спеціальних комісій

Відповідно до Закону України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» тимчасова спеціальна комісія утворюється для підготовки і попереднього розгляду питань, а також для підготовки і доопрацювання проєктів законів та інших актів Верховної Ради України на правах головного комітету; спеціальна комісія створюється з числа народних депутатів України, які дали на це згоду; кількісний склад спеціальної комісії формується з урахуванням принципу пропорційного представництва депутатських фракцій (депутатських груп); спеціальна комісія здійснює повноваження головного комітету, передбачені Регламентом Верховної Ради України, з питання, для підготовки якого її створено.

Таблиця 2. Постанови Верховної Ради України про створення Тимчасових спеціальних комісій

№	Дата ухвалення	Назва постанови	Посилання
1.	01.07.2022	Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2351-IX#Text
2.	19.07.2022	Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань моніторингу отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги під час дії воєнного стану	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2424-IX#Text
3.	29.07.2022	Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з попереднього розгляду питань, які могли призвести до кризових явищ на енергетичному	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2478-IX#Text

		ринку України напередодні та під час збройної агресії Російської Федерації проти України	
4.	06.10.2022	Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту прав інвесторів	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2637-IX#Text

«Кадрові» рішення Верховної Ради України

Відповідно до Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить, зокрема, призначення за поданням Президента України Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, призначення за поданням Прем'єр-міністра України інших членів Кабінету Міністрів України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України, звільнення зазначених осіб із посад, вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України; призначення на посаду та звільнення з посади за поданням Президента України Голови Служби безпеки України; призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати; призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови Національного банку України (за поданням Президента України), призначення на посади та звільнення з посад половини складу Ради Національного банку України, половини складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення; призначення на посади та звільнення з посад членів Центральної виборчої комісії за поданням Президента України; надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора; висловлення недовіри Генеральному прокуророві, що має наслідком його відставку з посади; призначення на посади третини складу Конституційного Суду України (стаття 85); обирає членів Вищої ради правосуддя.

Згідно зі статтею 81 Конституції України Верховна Рада України приймає рішення про дострокове припинення повноважень народного депутата України у разі складення повноважень за його особистою заявою, а також у випадках припинення його громадянства або його виїзду на постійне проживання за межі України. Відповідно до частини другої статті 222 Регламенту Верховна Рада

за поданням комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту, приймає постанову про дострокове припинення повноважень народного депутата більшістю голосів народних депутатів від її конституційного складу; зазначена постанова Верховної Ради публікується в газеті «Голос України». **У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України ухвалила 21 постанову про дострокове припинення повноважень народного депутата України.**

Відповідно до статті 89 Основного Закону Верховна Рада України для здійснення законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до її повноважень, виконання контрольних функцій відповідно до Конституції України створює з числа народних депутатів України комітети Верховної Ради України та обирає голів, перших заступників, заступників голів та секретарів цих комітетів. Згідно з частиною третьою статті 84 Регламенту при вирішенні питань про зміну персонального складу комітетів приймається постанова про внесення змін до постанови Верховної Ради про обрання членів комітетів.

Таблиця 3. Постанови Верховної Ради України щодо «кадрових» питань

№	Дата ухвалення	Назва постанови	Посилання
1.	24.03.2022	Про відставку Міністра аграрної політики та продовольства України Лещенка Р.М.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2144-IX#Text
2.	24.03.2022	Про призначення Сольського М.Т. на посаду Міністра аграрної політики та продовольства України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2166-IX#Text
3.	24.03.2022	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Сольського М.Т.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2167-IX#Text

4.	14.04.2022	Про призначення Стрільця Р.О. на посаду Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-IX#Text
5.	21.04.2022	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про обрання голів, перших заступників, заступників голів, секретарів, членів комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» (відкликання Медведчука В.В.)	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2216-IX#Text
6.	12.05.2022	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про обрання голів, перших заступників, заступників голів, секретарів, членів комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» (обрання Гайди О.В. головою Комітету з питань аграрної та земельної політики)	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-IX#Text
7.	31.05.2022	Про висловлення недовіри Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини Денісовій Л.Л.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2294-IX#Text
8.	01.07.2022	Про призначення Лубінця Д.В. на посаду Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2353-IX#Text

9.	01.07.2022	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Лубінця Д.В.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-IX#Text
10.	08.07.2022	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Новинського В.В.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2356-IX#Text
11.	09.07.2022	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про обрання голів, перших заступників, заступників голів, секретарів, членів комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» (відкликати Ковальова Олексія Івановича з посади члена Комітету з питань фінансів, податкової та митної політики)	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2384-IX#Text
12.	18.07.2022	Про відставку Міністра соціальної політики України Лазебної М.В.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2396-IX#Text
13.	19.07.2022	Про призначення Жолнович О.І. на посаду Міністра соціальної політики України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2423-IX#Text
14.	19.07.2022	Про звільнення Баканова І.Г. з посади Голови Служби безпеки України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2432-IX#Text

15.	19.07.2022	Про надання згоди на звільнення Президентом України Венедіктової І.В. з посади Генерального прокурора	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2433-IX#Text
16.	27.07.2022	Про надання згоди на призначення Президентом України Костіна А.Є. на посаду Генерального прокурора	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2440-IX#Text
17.	27.07.2022	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Костіна А.Є.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2441-IX#Text
18.	27.07.2022	Про призначення Совгирі О.В. на посаду судді Конституційного Суду України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2442-IX#Text
19.	27.07.2022	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Совгирі О.В.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2443-IX#Text
20.	27.07.2022	Про припинення повноважень постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України Совгирі О.В.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2444-IX#Text

21.	29.07.2022	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про обрання голів, перших заступників, заступників голів, секретарів, членів комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання»	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40129
22.	15.08.2022	Про обрання Мороза М.В. на посаду члена Вищої ради правосуддя	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-IX#Text
23.	15.08.2022	Про обрання Маселка Р.А. на посаду члена Вищої ради правосуддя	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2499-IX#Text
24.	07.09.2022	Про призначення Умерова Р.Е. на посаду Голови Фонду державного майна України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2579-IX#Text
25.	07.09.2022	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Умерова Р.Е.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2580-IX#Text
26.	20.09.2022	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування фактів, які сприяли тимчасовій окупації Автономної Республіки Крим» (обрати Бобровську Соломію Анатоліївну)	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2591-IX#Text

27.	21.09.2022	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Шенцева Д.О.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-IX#Text
28.	06.10.2022	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань моніторингу отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги під час дії воєнного стану» (обрати головою ТСК Устінову О.Ю., обрати членом ТСК Радіну А.О.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2638-IX#Text
29.	06.10.2022	Про внесення змін до деяких постанов Верховної Ради України щодо кількісного та персонального складу комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-IX#Text
30.	06.10.2022	Про звільнення Шевченка К.Є. з посади Голови Національного банку України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2641-IX#Text
31.	07.10.2022	Про призначення Пишного А.Г. на посаду Голови Національного банку України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2665-IX#Text
32.	03.11.2022	Про відставку Міністра розвитку громад та територій України Чернишова О.М.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2702-IX#Text

33.	03.11.2022	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Рабіновича В.З.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-IX#Text
34.	03.11.2022	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Васильковського І.І.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2708-IX#Text
35.	04.11.2022	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про обрання голів, перших заступників, заступників голів, секретарів, членів комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» (обрати Хлапука М.М членом Комітету з питань енергетики та житлово-комунальних послуг; обрати Вельможого С.А. членом Комітету з питань транспорту та інфраструктури)	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2724-IX#Text
36.	16.11.2022	Про звільнення Фрицького Ю.О. з посади члена Центральної виборчої комісії	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2781-IX#Text
37.	01.12.2022	Про звільнення Кубракова О.М. з посади Міністра інфраструктури України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2785-IX#Text

38.	01.12.2022	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Львовичкіної Ю.В.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2786-IX#Text
39.	01.12.2022	Про зміни у складі Ради Національного банку України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2794-IX#Text
40.	01.12.2022	Про зміни у складі Ради Національного банку України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2795-IX#Text
41.	01.12.2022	Про призначення Кубракова О.М. на посаду Віце-прем'єр-міністра з відновлення України – Міністра розвитку громад, територій та інфраструктури України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2817-IX#Text
42.	13.12.2022	Про Лічильну комісію Верховної Ради України дев'ятого скликання	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2835-IX#Text
43.	13.12.2022	Про призначення Пліса Г.В. на посаду члена Рахункової палати	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2841-IX#Text

44.	13.12.2022	Про призначення Дирдіна М.Є. постійним представником Верховної Ради України у Конституційному Суді України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2843-IX#Text
45.	13.12.2022	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про обрання голів, перших заступників, заступників голів, секретарів, членів комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання»	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2844-IX#Text
46.	13.01.2023	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Аксьонова А.А.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2890-IX#Text
47.	13.01.2023	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Деркача А.Л.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2891-IX#Text
48.	13.01.2023	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Кузьміна Р.Р.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2893-IX#Text
49.	13.01.2023	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Медведчука В.В.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-IX#Text

50.	13.01.2023	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Козака Т.Р.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2892-IX#Text
51.	06.02.2023	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Абрамовича І.О.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-IX#Text
52.	07.02.2023	Про призначення Малюка В.В. на посаду Голови Служби безпеки України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2913-IX#Text
53.	07.02.2023	Про призначення Клименка І.В. на посаду Міністра внутрішніх справ України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2914-IX#Text
54.	23.02.2023	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Трухіна О.М.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2927-IX#Text
55.	23.02.2023	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих порушень законодавства України у сфері отримання, розподілу, транспортування, зберігання, використання за цільовим	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2928-IX#Text

		призначенням гуманітарної та іншої допомоги, а також неефективного використання державного майна, яке може бути використане для тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб та забезпечення інших потреб держави»	
56.	24.02.2023	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Солода Ю.В.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2943-IX#Text
57.	24.02.2023	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Королевської Н.Ю.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2944-IX#Text
58.	24.02.2023	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Волошина О.А.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2945-IX#Text
59.	20.03.2023	Про відставку Міністра освіти і науки України Шкарлета С.М.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2962-IX#Text
60.	20.03.2023	Про відставку Міністра з питань стратегічних галузей промисловості України Рябікіна П.Б.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2963-IX#Text

61.	20.03.2023	Про відставку Віце-прем'єр-міністра України – Міністра цифрової трансформації України Федорова М.А.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2964-IX#Text
62.	20.03.2023	Про дострокове припинення повноважень народного депутата України Забродського М.В.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2968-20#Text
63.	21.03.2023	Про призначення Федорова М.А. на посаду Віце-прем'єр-міністра України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – Міністра цифрової трансформації України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2986-IX#Text
64.	21.03.2023	Про призначення Камишіна О.М. на посаду Міністра з питань стратегічних галузей промисловості України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2987-20#Text
65.	21.03.2023	Про призначення Лісового О.В. на посаду Міністра освіти і науки України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2988-IX#Text
66.	21.03.2023	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про обрання голів, перших заступників, заступників голів, секретарів, членів комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання»	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3008-IX#Text

67.	10.04.2023	Про висловлення недовіри Пацкану В.В.	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3014-IX#Text
68.	3.05.2023	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про обрання голів, перших заступників, заступників голів, секретарів, членів комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання»	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3090-20#Text
69.	29.06.2023	Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України "Про обрання голів, перших заступників, заступників голів, секретарів, членів комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання"	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42071

Особливості здійснення окремих повноважень в умовах війни

«Делегування» нормотворчих повноважень іншим органам державної влади

Відповідно до статті 75 Конституції України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України. Законодавча функція належить виключно парламенту, яку він здійснює шляхом ухвалення відповідних законів. Конституцією України, зокрема її статтею 92, визначено перелік питань, які мають регулюватися виключно законами.

Якщо повноваження парламенту з нормативного врегулювання певних питань передано іншим органам, зокрема урядові, таке «делегування» має бути виключного й екстраординарного характеру, відбуватися відповідно до Конституції України, бути обмеженим у часі, його має супроводжувати відповідний парламентський або судовий контроль.

У законах України, ухвалених під час воєнного стану, зустрічаються випадки «делегування» повноважень на період воєнного чи надзвичайного стану. Наприклад,

- Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» № 2142-IX від 24 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>) тимчасово, на період до припинення чи скасування воєнного, надзвичайного стану на території України Кабінету Міністрів України надано повноваження встановлювати випадки, у яких заборони та обмеження, встановлені статтями 196 та 197 Митного кодексу України (щодо переміщення окремих товарів через митний кордон України), не застосовуються, крім випадків, якщо такі заборони та обмеження встановлені міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.
- За Законом України «Про внесення змін до Закону України “Про оренду державного та комунального майна”» № 2181-IX від 1 квітня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2181-20#Text>) під час дії воєнного стану Кабінет Міністрів України може визначити інші правила передачі в оренду державного та комунального майна, ніж ті, що передбачені Законом України «Про оренду державного та комунального майна» з визначених законом питань.
- Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану» № 2220-IX від 21 квітня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-20#Text>) Кабінет Міністрів України на час дії воєнного стану було уповноважено на прийняття рішень, пов'язаних з функціонуванням сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, у тому числі з питань, врегульованих спеціальними законами України.
- Законом України «Про внесення змін до Закону України “Про публічні закупівлі” та інших законодавчих актів України щодо здійснення оборонних та публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану» № 2526-IX від 16 серпня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2526-20#Text>) передбачено, що на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування Кабінет Міністрів України визначає особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”.

Обмеження сфери дії окремих законів

Закони, які містять норми щодо незастосування до підзаконних актів процедур, визначених Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» чи подібні формулювання.

Дотримання законодавчо визначеної процедури ухвалення підготовки проєкту акта, його ухвалення тощо є важливими умовами забезпечення юридичної визначеності.

Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» № 1160-IV у редакції від 31 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>) визначає правові та організаційні засади реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, містить вимоги щодо порядку підготовки (це й узгодження, обговорення, експертизи), прийняття, оприлюднення відповідних нормативно-правових актів.

Проте закони, ухвалені у період воєнного стану, часто містять застереження щодо незастосування вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», найчастіше у законах України про внесення змін до Податкового кодексу України.

Згідно із Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» № 2173-IX від 1 квітня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#n70>) до порядку підготовки та прийняття нормативно-правових актів, що приймаються на виконання вимог цього закону, не застосовуються вимоги Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Аналогічні формулювання містяться в інших законах України, які встановлюють певні особливості правового регулювання на період воєнного стану, зокрема:

- «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» № 2260-IX від 12 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text>);
- «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей визначення рентної плати за користування надрами для видобування газу природного на період дії воєнного стану» № 2261-IX від 12 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2261-20#Text>);

- «Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік” щодо фінансового забезпечення заходів, спрямованих на врегулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування» № 2481-IX від 29 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2481-20#Text>);
- «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо звільнення від оподаткування благодійної допомоги, виплаченої на користь членів сімей поранених та загиблих учасників бойових дій під час участі у відсічі збройній агресії та забезпеченні національної безпеки України» № 2516-IX від 15 серпня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2516-20#Text>);
- «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності та діяльності неприбуткових установ та організацій в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України» № 2520-IX від 15 серпня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2520-20#Text>);
- «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту соціальних, трудових та інших прав фізичних осіб, у тому числі під час воєнного стану, та спрощення обліку робочих місць для осіб з інвалідністю» № 2682-IX від 18 жовтня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2682-20#Text>);
- «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо застосування режиму експортного забезпечення на період дії воєнного, надзвичайного стану» № 2881-IX від 12 січня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2881-20#Text>);
- «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо приватизації державного і комунального майна, яке перебуває у податковій заставі, та забезпечення адміністрування погашення податкового боргу» № 2719-IX від 3 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2719-20#Text>);
- «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг» № 2888-IX від 12 січня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2888-20#Text>);

Законом України «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 2510-IX від 15 серпня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2510-20#n12>) передбачено, що до порядку підготовки та прийняття нормативно-правових актів на виконання вимог цього закону не застосовуються процедури, передбачені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» **лише у період дії воєнного стану.**

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» № 2142-IX від 24 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>) Податковий кодекс України доповнено положенням, згідно з яким на період дії воєнного чи надзвичайного стану сільські, селищні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, мають право приймати рішення про встановлення місцевих податків та/або зборів та податкових пільг із сплати місцевих податків та/або зборів без застосування процедур, передбачених Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

А Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» № 2259-IX від 12 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>) передбачено, що у період дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб, окрім Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» не поширюються також вимоги пункту 3 частини першої (у частині оприлюднення проєктів актів), частини четвертої статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», та Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

Проте є випадки, коли положення про незастосування вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» не обмежені строком дії та обставинами воєнного стану.

Наприклад, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення ефективного функціонування експортно-кредитного агентства» № 2154-IX від 24 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2154-20#Text>) акти Національного банку України, прийняті для реалізації цього Закону, розробляються, розглядаються, приймаються та оприлюднюються без урахування вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Те саме спостерігаємо і в Законах України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування діяльності з торгівлі валютними цінностями у готівковій формі» № 2720-IX від 3 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2720-20#Text>), «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо особливостей оподаткування підприємницької діяльності електронних резидентів» № 2654-IX від 5 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-20#Text>), «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо імплементації міжнародного стандарту автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки № 2970-IX від 20 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2970-20#Text>).

Передання повноважень органів місцевого самоврядування до військових адміністрацій

У цій частині йдеться про рішення Верховної Ради України про доручення здійснення повноважень органів місцевого самоврядування начальником військової адміністрації (всього – 25), ухвалені відповідно до частини другої статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»

Відповідно до Конституції України місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи (частина третя статті 140); до складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста, району, області на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування; строк повноважень сільської, селищної, міської, районної, обласної ради, депутати якої обрані на чергових виборах, становить п'ять років; територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права обирають шляхом таємного голосування відповідно сільського, селищного, міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях; строк повноважень сільського, селищного, міського голову, обраного на чергових виборах, становить п'ять років (частини перша, друга статті 141).

Однак під час дії правового режиму воєнного стану Верховна Рада України може прийняти рішення про здійснення повноважень органів місцевого самоврядування начальником військової адміністрації.

Відповідно до частини другої статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у разі утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) **Верховна Рада України** за поданням Президента України може прийняти рішення про те, що у період дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування:

1) начальник військової адміністрації:

крім повноважень, віднесених до його компетенції цим Законом, здійснює повноваження сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, сільського, селищного, міського голови;

може затвердити тимчасову структуру виконавчих органів сільської, селищної, міської ради (для працівників, посади яких не включені до тимчасових штатних розписів, оголошується простій або здійснюється їх переведення на рівнозначну чи нижчу посаду);

2) апарат сільської, селищної, міської ради та її виконавчого комітету, інші виконавчі органи (з урахуванням абзацу третього пункту 1 цієї частини), комунальні підприємства, установи та організації відповідної територіальної громади підпорядковуються начальнику відповідної військової адміністрації.

У разі прийняття Верховною Радою України зазначеного рішення начальник військової адміністрації здійснює повноваження з дня надбання чинності зазначеним рішенням Верховної Ради України протягом дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування.

У разі усунення загроз для безпеки і правопорядку на території області за поданням Президента України Верховна Рада України може прийняти рішення про поновлення роботи органів місцевого самоврядування на території відповідної області до закінчення 30-денного строку, але не раніше дня припинення чи скасування воєнного стану.

Якщо протягом 30-денного строку після припинення або скасування воєнного стану виникнуть визначені законом підстави для призначення позачергових виборів відповідної місцевої ради, начальник військової адміністрації продовжує

здійснювати відповідні повноваження до обрання нового складу відповідних органів місцевого самоврядування, якщо Президент України не прийняв рішення про утворення на цій території військово-цивільної адміністрації.

Відповідні зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» були внесені Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» № 2259-IX від 12 травня 2022 року, який набрав чинності 20 травня 2022 року.

За період дії воєнного стану станом на 30 червня 2023 року Верховна Рада України ухвалила відповідно до цього положення 25 постанов щодо 230 населених пунктів:

- 1) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками Кременської і Рубіжанської міських військових адміністрацій Сєвєродонецького району Луганської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2333-IX від 1 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2333-20#Text>).
- 2) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками Дружківської, Костянтинівської та Слов'янської міських військових адміністрацій Краматорського району Донецької області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2397-IX від 18 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2397-20#Text>).
- 3) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Донецькій області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2542-IX від 30 серпня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2542-20#Text>).
- 4) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками Добропільської, Мирноградської, Покровської та Селидівської міських військових адміністрацій Покровського району Донецької області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2616-IX від 21 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2616-20#Text>).

- 5) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальником Токмацької міської військової адміністрації Пологівського району Запорізької області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2671-IX від 18 жовтня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-20#Text>).
- 6) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальником Лисичанської міської військової адміністрації Сєверодонецького району Луганської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2670-IX від 18 жовтня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2670-20#Text>).
- 7) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальником Бердянської міської військової адміністрації Бердянського району Запорізької області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2669-IX від 18 жовтня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2669-20#Text>).
- 8) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Бериславському, Генічеському, Каховському, Скадовському, Херсонському районах Херсонської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2706-IX від 3 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2706-20#Text>).
- 9) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Сватівському, Старобільському, Щастинському районах Луганської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» Постанова Верховної Ради України № 2705-IX від 3 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2705-20#Text>).
- 10) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальником Приморської міської військової адміністрації Бердянського району Запорізької області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2704-IX від 3 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-20#Text>).
- 11) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Бахмутському, Волноваському,

Покровському районах Донецької області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2703-ІХ від 3 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2703-20#Text>).

- 12) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Херсонській області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2778-ІХ від 16 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-20#Text>).
- 13) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Харківській області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2777-ІХ від 16 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2777-20#Text>).
- 14) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Каховському та Скадовському районах Херсонської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2830-ІХ від 13 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2830-20#Text>).
- 15) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Запорізькій та Житомирській областях повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2831-ІХ від 13 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2831-20#Text>).
- 16) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Баштанському та Миколаївському районах Миколаївської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2861-ІХ від 12 січня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2861-20#Text>).
- 17) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальником Ювілейної сільської військової адміністрації Херсонського району Херсонської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2860-ІХ від 12 січня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2860-20#Text>).

- 18) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Каховському та Херсонському районах Херсонської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2898-IX від 6 лютого 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2898-20#Text>).
- 19) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів в Ізюмському, Куп'янському та Чугуївському районах Харківської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 2897-IX від 6 лютого 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2897-20#Text>).
- 20) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальником Бехтерської сільської військової адміністрації Скадовського району Херсонської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 3009-IX від 21 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3009-20#Text>).
- 21) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками Берестівської сільської та Андріївської селищної військових адміністрацій Бердянського району Запорізької області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 3045-IX від 11 квітня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3045-20#Text>).
- 22) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Бердянському, Василівському, Мелітопольському та Пологи́вському районах Запорізької області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 3059-IX від 2 травня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-20#Text>).
- 23) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками військових адміністрацій населених пунктів у Краматорському та Покровському районах Донецької області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 3134-IX від 30 травня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3134-20#Text>).

24) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками Гірської, Попаснянської та Сєверодонецької міських військових адміністрацій Сєверодонецького району Луганської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 3135-IX від 30 травня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3135-20#Text>).

25) Постанова Верховної Ради України «Про здійснення начальниками Виноградівської сільської військової адміністрації Херсонського району та Скадовської міської військової адміністрації Скадовського району Херсонської області повноважень, передбачених частиною другою статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”» № 3179-IX від 29 червня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3179-20#Text>).

Особливий порядок звільнення окремих посадових осіб в умовах війни

Тут представлено інформацію про особливий порядок звільнення посадових осіб, призначення/звільнення яких віднесено до повноважень Верховної Ради України.

Відповідно до частини четвертої статті 12 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у період дії воєнного стану Верховна Рада України може прийняти рішення про звільнення посадової особи з посади, призначення на яку та звільнення з якої віднесено до повноважень Верховної Ради України, крім підстав, передбачених спеціальними законами, також у разі висловлення недовіри такій посадовій особі (за винятком посадових осіб, призначення на посади та звільнення з посад яких здійснюється Верховною Радою України за поданням Президента України або Кабінету Міністрів України). Питання про висловлення недовіри може бути ініційовано Головою Верховної Ради України або не менш як однією четвертою народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Таке питання розглядається на пленарному засіданні Верховної Ради України невідкладно згідно з Регламентом Верховної Ради України, без урахування процедур, передбачених спеціальними законами, що визначають правовий статус відповідних посадових осіб. Рішення про висловлення недовіри вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість від конституційного складу Верховної Ради України. Висловлення Верховною Радою України недовіри має наслідком звільнення посадової особи із займаної посади.

Відповідні зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» були внесені Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» № 2259-IX від 12 травня 2022 року, який набрав чинності 20 травня 2022 року.

Верховна Рада України станом на 30 червня 2023 року на цій підставі ухвалила дві постанови:

- «Про висловлення недовіри Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини Денісовій Л.Л.» № 2294-IX від 31 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2294-IX#Text>);
- «Про висловлення недовіри Пацкану В.В.» № 3014-IX від 10 квітня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3014-20#Text>) (Пацкан В.В. - Голова Рахункової Палати).

Реалізація окремих контрольних повноважень

За Конституцією України до повноважень Верховної Ради України належить здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до Конституції та закону; здійснення парламентського контролю у межах, визначених Конституцією та законом; (пункти 13, 33 частини першої статті 85).

Верховна Рада України у прикінцевих і перехідних положеннях законів закріплює обов'язок Кабінету Міністрів України інформувати Верховну Раду України про стан виконання законів, а саме:

- у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» № 2389-IX від 9 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>) передбачено, що Кабінет Міністрів України щороку, починаючи з 2023 року, має інформувати Верховну Раду України про стан виконання цього Закону.
- у Законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення умов для запровадження комплексної термомодернізації будівель» № 2392-IX від 9 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2392-20#Text>) визначено, що у 2023, 2024 і 2025 роках Кабінет Міністрів України має поінформувати Верховну Раду України про стан виконання цього Закону.

- згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» № 2352-IX від 1 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>).

Кабінету Міністрів України:

- 1) протягом одного місяця з дня набрання чинності цим Законом опрацювати питання соціальної підтримки працівників, дію трудових договорів з якими призупинено і яким не виплачується заробітна плата або які не мають інших джерел доходів, та про результати поінформувати Верховну Раду України;
- 2) протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом опрацювати питання відшкодування працівникам та роботодавцям пов'язаних із трудовими відносинами грошових сум, втрачених внаслідок збройної агресії проти України, за рахунок коштів держави-агресора, а також коштів, отриманих з/від відповідних фондів на відновлення України, у тому числі міжнародних, міжнародної технічної та/або поворотної чи безповоротної фінансової допомоги, інших джерел, передбачених законодавством, та про результати поінформувати Верховну Раду України.

Таких прикладів є чимало, зокрема про необхідність інформування Верховної Ради України про стан виконання закону йдеться у законах:

- 1) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників» № 2253-IX від 12 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>);
- 2) «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству» № 2255-IX від 12 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2255-20#Text>);
- 3) «Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому» № 2518-IX від 15 серпня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2518-20#Text>);
- 4) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» № 2486-IX від 29 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2486-20#Text>);

- 5) «Про офіційну статистику» № 2524-IX від 16 серпня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#Text>);
- 6) «Про особливості правової охорони географічних зазначень для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, захист прав та застосування схем якості, включаючи традиційні гарантовані особливості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів» № 2572-IX від 6 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2572-20#Text>);
- 7) «Про систему громадського здоров'я» № 2573-IX від 6 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>);
- 8) «Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів» № 2614-IX від 20 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-20#Text>);
- 9) «Про внесення змін до Закону України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування” та Закону України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”» № 2620-IX від 20 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2620-20#Text>);
- 10) «Про внесення змін до Закону України “Про географічні назви” щодо удосконалення діяльності, пов'язаної із встановленням, унормуванням, обліком, реєстрацією, використанням та збереженням географічних назв» № 2601-IX від 20 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2601-20#Text>);
- 11) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці» № 2622-IX від 21 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2622-20#Text>);
- 12) «Про матеріали і предмети, призначені для контакту з харчовими продуктами» № 2718-IX від 3 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2718-20#Text>);
- 13) «Про поштовий зв'язок» № 2722-IX від 03.11.2022 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2722-20#Text>);
- 14) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у сфері охорони прав на сорти рослин та

насіництва і розсадництва у відповідність із положеннями законодавства Європейського Союзу» № 2763-IX від 16 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2763-20#Text>);

15) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави» № 2468-IX від 28 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2468-20#Text>);

16) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами» № 2805-IX від 1 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2805-20#Text>);

17) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо підтримки позичальників, майно яких було знищено або зазнало пошкоджень внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» № 2823-IX від 1 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2823-20#Text>);

18) «Про авторське право і суміжні права» № 2811-IX від 1 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>);

19) «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» № 2834-IX від 13 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>).

Проте процедура та порядок реалізації зазначених положень не визначені, про що у своїх висновках наголошує Головне юридичне управління Верховної Ради України.

Зокрема у зауваженнях до проєкту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству Головне управління зазначає: «Відповідно до абзацу четвертого пункту 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» законопроєкту Кабінету Міністрів України доручається у 2022 році поінформувати Верховну Раду України про стан виконання цього Закону. Підтримуючи необхідність запровадження повноцінного парламентського контролю щодо ефективності впровадження прийнятих законів, звертаємо увагу, що Верховна Рада України і Кабінет Міністрів України як органи державної влади мають діяти відповідно до частини другої статті 19 Конституції України (лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України).

Наразі статтею 15 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» передбачено, що «порядок ... відстеження результативності та перегляду законів, що регулюють господарські відносини та адміністративні відносини між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, визначаються законом про Регламент Верховної Ради України з урахуванням вимог цього Закону». А згідно зі статтею 16 цього ж Закону «Кабінет Міністрів України подає Верховній Раді України інформацію про здійснення державної регуляторної політики в системі органів виконавчої влади. Щорічні звіти Кабінету Міністрів України оприлюднюються шляхом їх опублікування в газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр». Однак натепер ні Регламентом Верховної Ради України, ні Законом України «Про Кабінет Міністрів України» не визначено строки, порядок, критерії та наслідки здійснення Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України оцінки стану виконання закону, а також процедуру подання та розгляду відповідних звітів. Відтак, ефективно впровадження положення, передбаченого пунктом 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» законопроекту, можливе за умови внесення відповідних змін до згаданих законодавчих актів» (<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1285739>).

Ці питання потребують більш комплексного аналізу з урахуванням реальної практики роботи парламентських комітетів у відповідному напрямку. На жаль, дослідникам не була доступною повна та фактична інформація щодо цього. Проте, це може стати основою для більш глибокої внутрішньопарламентської роботи.

Тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії

Відповідно до статті 89 Конституції України Верховна Рада України у межах своїх повноважень може створювати тимчасові спеціальні комісії для підготовки і попереднього розгляду питань; Верховна Рада України для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, утворює тимчасові слідчі комісії, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України; організація і порядок діяльності тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій встановлюються законом (частини друга, третя, п'ята).

Відповідно до Закону України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії утворюються з числа народних депутатів України.

Тимчасова спеціальна комісія утворюється для підготовки і попереднього розгляду питань, а також для підготовки і доопрацювання проєктів законів та

інших актів Верховної Ради України на правах головного комітету

Завданням тимчасової слідчої комісії є здійснення парламентського контролю шляхом проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес.

З 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України утворила:

- **4 тимчасові спеціальні комісії, згідно з постановами:**

«Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України» № 2351-IX від 1 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2351-20#Text>).

Верховна Рада України 20 березня 2023 року заслухала і взяла до відома звіт Комісії (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2965-20#Text>), в якому серед іншого зазначено, що членами Тимчасової спеціальної комісії спільно з Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України розроблено проєкт Закону «Про застосування та дотримання норм міжнародного гуманітарного права в Україні» (№ 8268 від 5 грудня 2022 року).

«Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань моніторингу отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги під час дії воєнного стану» № 2424-IX від 19 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2424-20#Text>).

Верховна Рада України 20 березня 2023 року заслухала і взяла до відома звіт Комісії (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2966-20#Text>) і продовжила її роботу. У звіті Комісії зазначено, що «Комісією на зустрічах неодноразово порушувалося питання про факти нібито неналежного використання ММТД з боку України. Проте будь-якого підтвердження такої інформації від міжнародних партнерів не пролунало. Навпаки, представники міжнародних партнерів зазначають посилення координації та взаємодії».

Комісія визначила необхідність удосконалення та доопрацювання постанови Кабінету Міністрів України № 153 від 15 лютого 2002 року «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги».

«Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з попереднього розгляду питань, які могли призвести до кризових явищ на

енергетичному ринку України напередодні та під час збройної агресії Російської Федерації проти України» № 2478-IX від 29 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2478-20#Text>).

«Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту прав інвесторів» № 2637-IX від 6 жовтня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2637-20#Text>).

Станом на 30 червня 2023 року Верховна Рада України утворила:

- **7 тимчасових слідчих комісій, згідно з постановами:**

«Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих порушень законодавства України у сфері отримання, розподілу, транспортування, зберігання, використання за цільовим призначенням гуманітарної та іншої допомоги, а також неефективного використання державного майна, яке може бути використане для тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб та забезпечення інших потреб держави» № 2603-IX від 20 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2603-20#Text>).

Станом на 30 червня 2023 року Верховна Рада України заслухала і взяла до відома Попередній звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих порушень законодавства України у сфері отримання, розподілу, транспортування, зберігання, використання за цільовим призначенням гуманітарної та іншої допомоги, а також неефективного використання державного майна, яке може бути використане для тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб та забезпечення інших потреб держави (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3044-20#Text>).

Комісія дійшла висновку, що нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, прийняті в 2022 році, які регламентують порядок ввезення, зберігання та розподілу гуманітарної допомоги, суперечать нормам Закону України «Про гуманітарну допомогу», а в окремих випадках – фактично скасовують дію норм цього Закону, що недопустимо з точки зору принципу правової визначеності та підпорядкованості за юридичною силою нормативно-правових актів виконавчої влади законам. Також Комісія звернула увагу на необхідність реформування законодавства у сфері гуманітарної допомоги, на проблему відсутності звітності про використання майна, щодо якого застосовано процедуру примусового відчуження (вилучення), а також на потребу вдосконалення Закону України «Про тимчасові слідчі і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України».

«Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування фактів сексуального насильства, вчинених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» № 2602-IX від 20 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2602-20#Text>).

«Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів неефективної діяльності Державного агентства лісових ресурсів України, Державного агентства водних ресурсів України та Державної екологічної інспекції України, їх територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління, які могли призвести до зменшення надходжень до державного та місцевих бюджетів» № 2686-IX 18 жовтня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2686-20#Text>).

«Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування фактів корупції на державних підприємствах, в установах та організаціях Національної академії аграрних наук України» № 2789-IX від 1 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-20#Text>).

«Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів порушень законодавства України посадовими особами Бюро економічної безпеки України, органів державної влади та інших державних органів, які здійснюють повноваження у сфері економічної безпеки, що могли призвести до зменшення надходжень до державного та місцевих бюджетів» № 2838-IX від 13 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2838-20#Text>).

Станом на 30 червня 2023 року Верховна Рада України заслухала і взяла до відома Попередній звіт цієї комісії (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3129-20#Text>), у якому зазначено, що:

- 1) Конкурси на зайняття вакантних посад у Бюро економічної безпеки України проведені із значними порушеннями, які вплинули на їхні результати.
- 2) Бюро економічної безпеки України неефективно виконує покладені на нього завдання у сфері протидії кримінальним правопорушенням, що посягають на функціонування економіки, у частині і аналітичної, і правоохоронної складових, зокрема у сфері боротьби з нелегальним виробництвом та стихійною торгівлею підакцизними товарами.
- 3) Бюро економічної безпеки України неналежно виконує аналітичну функцію, про що свідчить неефективна організація збирання інформації та

відсутність налагодженого обміну інформацією з органами державної влади.

- 4) Бюро економічної безпеки України показує вкрай низькі результати досудового розслідування кримінальних проваджень, що свідчить про неефективне витрачання ресурсів.
- 5) У діяльності Бюро економічної безпеки України, органів державної влади та інших державних органів, які здійснюють повноваження у сфері економічної безпеки, наявні системні проблеми щодо ефективності здійснення повноважень, які мають наслідком значне ненадходження коштів до державного та місцевих бюджетів.

«Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів порушення законодавства під час відчуження об'єктів державної власності України, розташованих за кордоном» № 2932-IX від 23 лютого 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2932-20#Text>).

«Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів незаконної діяльності у сфері фінансових послуг та ринків фінансових послуг, яка здійснюється з використанням інформаційних, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем та електронних комунікаційних мереж» № 3128-IX від 30 травня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3128-20#Text>).

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМНОСТІ ТА ЗБАЛАНСОВАНOSTІ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ

Особливості ухвалених Верховною Радою України законів

Відповідно до статті 91 Конституції України Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених цією Конституцією. Отже, за загальним правилом, закони України ухвалюються 226 голосами народних депутатів України.

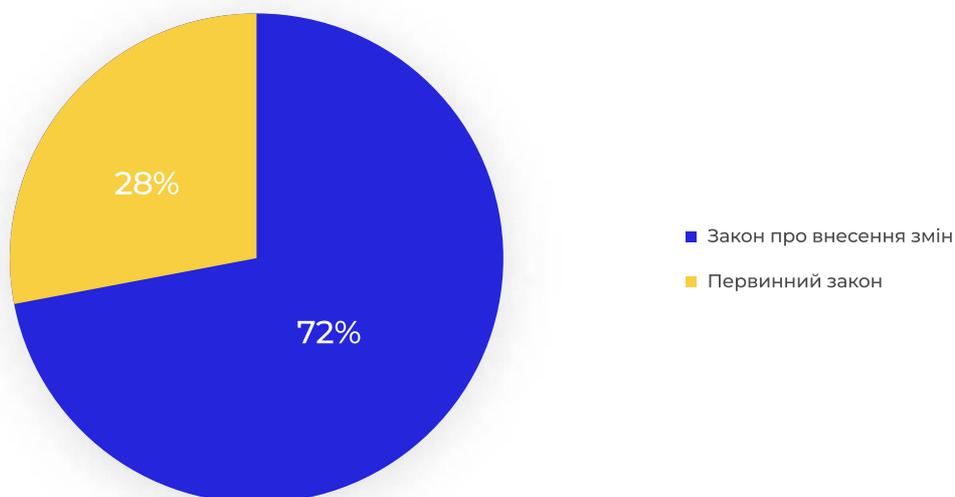
Відповідно до частини першої статті 93 Конституції України право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить:

- Президентові України;
- народним депутатам України;
- Кабінету Міністрів України.

Кабінет Міністрів України має виключне право на внесення проєкту закону про Державний бюджет України.

Проєкт закону про надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України вносить Президент України або Кабінет Міністрів України.

Рисунок 16. Вид ухвалених законів

У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року частка первинних законів складає 28% з усіх ухвалених законів.

Первинний законодавчий акт — це такий законодавчий акт, який має самостійний «первинний» текст, в який у разі необхідності можуть вноситися зміни.

Закон про внесення змін такого самостійного тексту не має, він може лише змінювати один або кілька первинних законів.

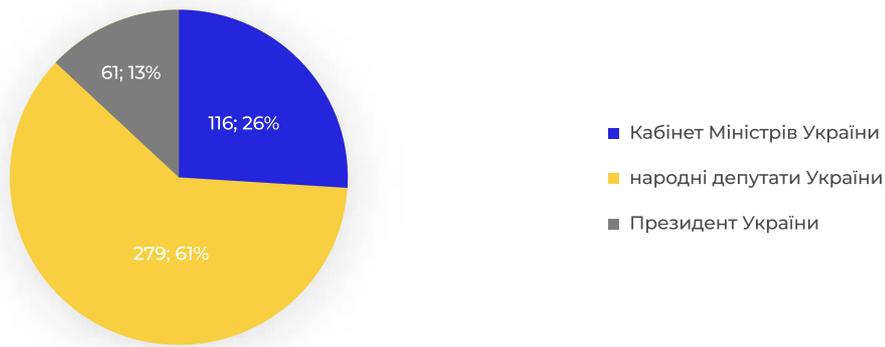
На діаграмі нижче представлено види ухвалених законів у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи.

Верховна Рада України у період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року ухвалила найбільше законів, суб'єктами внесення яких були народні депутати України. Проте, найбільше первинних законів було ухвалено з ініціативи Президента України – 54 закони.

Тут також подаємо більш загальний показник – кількість ухвалених законів у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи.

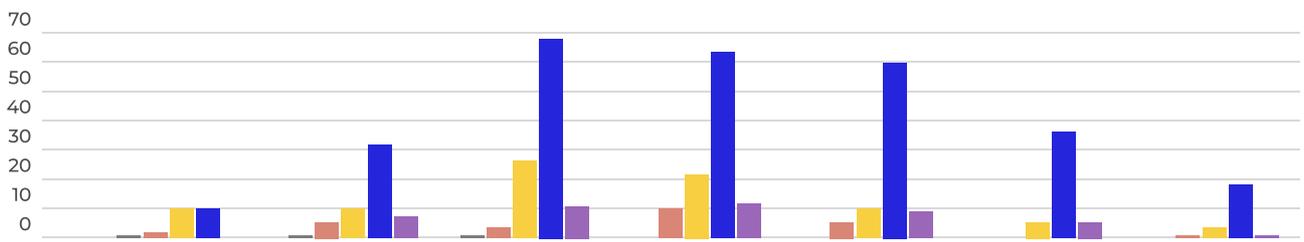
Рисунок 18. Суб'єкти законодавчої ініціативи ухвалених законів

Більшість (61%) з ухвалених Верховною Радою України у період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року законів внесено народними депутатами України.

На діаграмі нижче представлено кількість голосів за ухвалені закони у розрізі року реєстрації відповідних проєктів законів.

Рисунок 19. Кількість голосів за ухвалені закони у розрізі року реєстрації відповідних проєктів законів

	226-245	246-265	266-285	286-305	306-325	326-345	346-365
■ 2019	1	1	1				
■ 2020	3	5	4	10	6		1
■ 2021	10	11	27	23	10	5	4
■ 2022	10	33	68	63	60	35	18
■ 2023		7	12	13	9	5	1

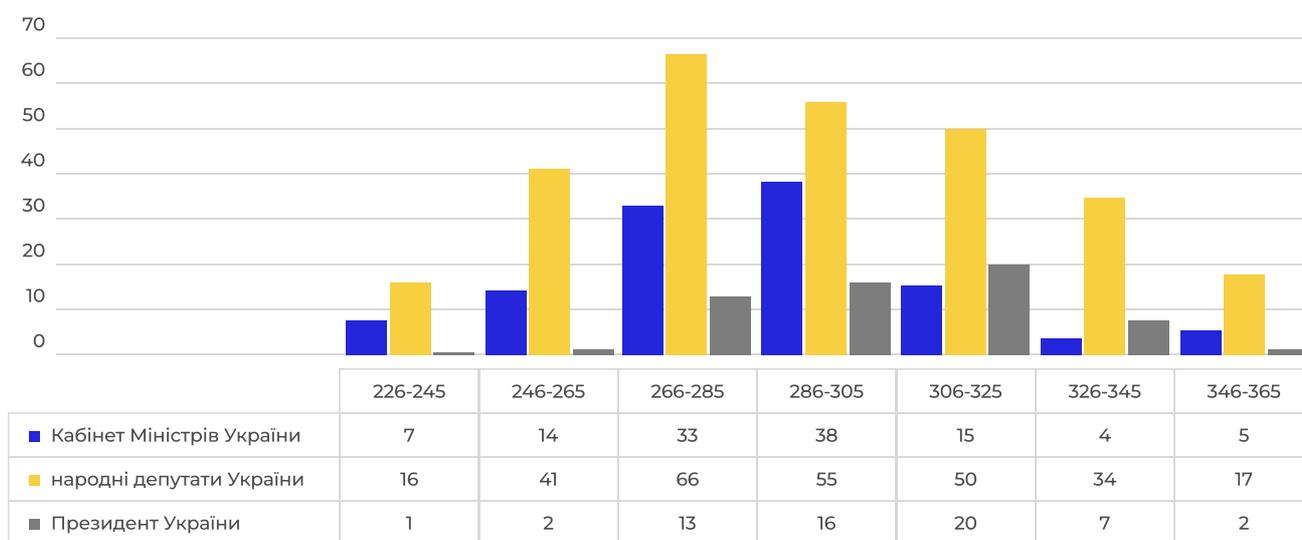
По вертикалі – кількість законів, а по горизонталі – кількість голосів народних депутатів України. У таблиці наведено дані щодо року реєстрації законопроєктів, ухвалених парламентом у період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року.

У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Верховна Рада України

ухвалила 456 законів, 287 проєктів яких зареєстровано у 2022 році, а це становить 63% від загальної кількості ухвалених законів.

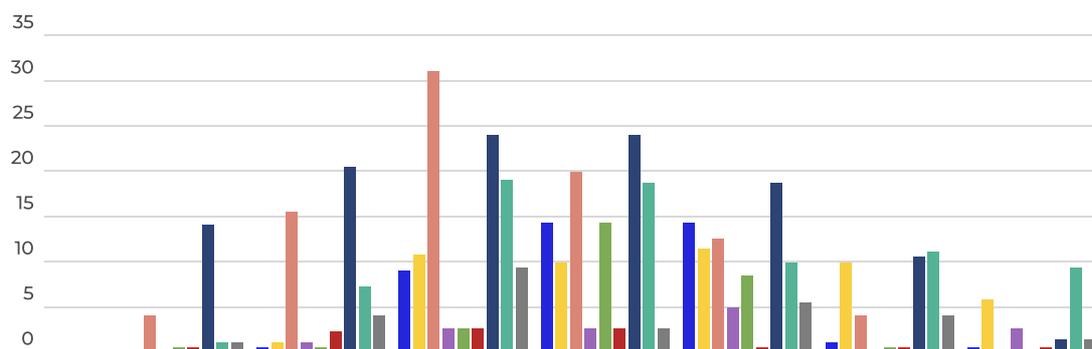
На окрему увагу заслуговують результати голосування. Власне, під час повномасштабної війни політична єдність в Верховній Раді України стала надзвичайно високою. З огляду на це вкрай цікавим є аналіз рівня підтримки ухвалених законів з погляду різних критеріїв.

Рисунок 20. Кількість голосів за ухвалені закони у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

Статистика щодо законопроєктів на офіційному вебпорталі Верховної Ради України пропонує класифікацію законопроєктів за певними предметними (галузевими) рубриками. Загалом перелік таких рубрикаторів не є всеохопним (можна дискутувати із віднесенням окремих законопроєктів до тієї чи іншої рубрики), проте це загалом відображає змістовну спрямованість законопроєктів. Тому тут подаємо кількість голосів за ухвалені закони у розрізі сфери регулювання (відповідно до офіційного рубрикатора законопроєктів):

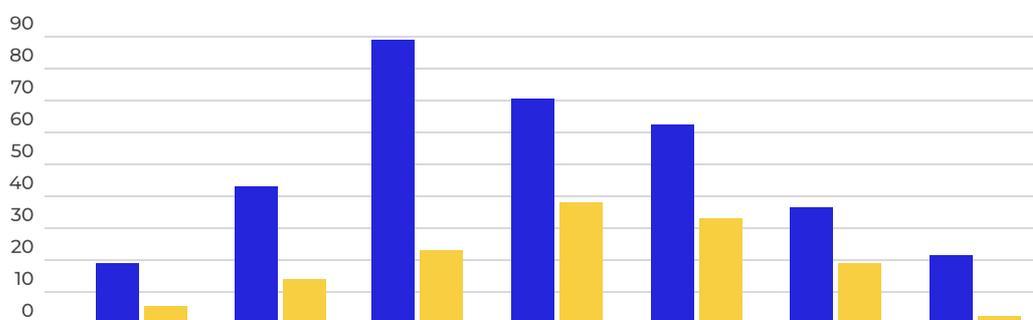
Рисунок 21. Кількість голосів за ухвалені закони у розрізі сфери регулювання

	226-245	246-265	266-285	286-305	306-325	326-345	346-365
■ Багатосторонні міжнародні угоди		1	8	14	14	2	1
■ Безпека і оборона		2	11	10	12	10	6
■ Галузевий розвиток	4	16	32	20	13	4	
■ Гуманітарна політика		2	3	3	5		3
■ Двосторонні міжнародні угоди	1	1	3	14	7	1	
■ Державне будівництво	1	3	3	3	1	1	1
■ Економічна політика	14	21	24	24	17	11	2
■ Правова політика	2	7	19	18	10	12	9
■ Соціальна політика	2	4	9	3	6	4	2

Кількість голосів за ухвалені закони у розрізі виду закону (первинний закон/закон про внесення змін):

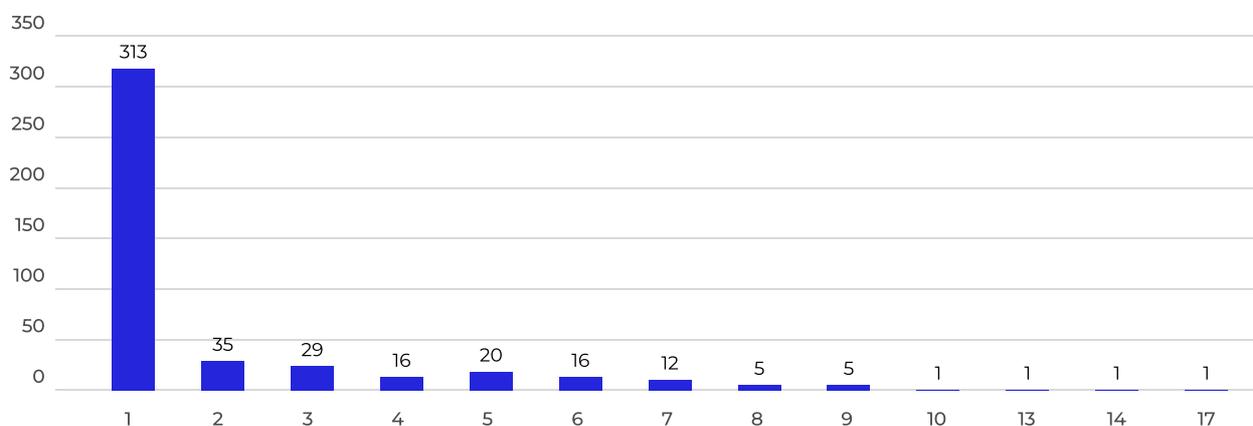
Рисунок 22. Кількість голосів за ухвалені закони у розрізі виду закону

	226-245	246-265	266-285	286-305	306-325	326-345	346-365
■ Закон про внесення змін	18	43	89	71	52	36	21
■ Первинний закон	6	14	23	38	33	9	3

Кількість народних депутатів, які брали участь в обговоренні законопроектів при ухваленні їх в цілому:

Рисунок 23. Кількість народних депутатів, які брали участь в обговоренні законопроектів при ухваленні їх в цілому

На Рисунку 23 вертикальний стовпчик означає кількість законів, а горизонтальний – кількість народних депутатів, які брали участь в обговоренні.

Відповідно до Регламенту розгляд законопроектів в першому читанні, як правило, проводиться за процедурою повного обговорення законопроектів (стаття 30 цього Регламенту); під час розгляду законопроектів в другому читанні Верховна Рада проводить його постатейне обговорення та голосування, крім випадку розгляду законопроектів за особливою процедурою (стаття 119-1 цього Регламенту).

Відповідно до статті 30 Регламенту процедура повного обговорення питань на пленарному засіданні включає:

- 1) доповідь народного депутата – ініціатора внесення пропозиції або іншого суб'єкта права законодавчої ініціативи чи його представника, запитання доповідачу і відповіді на них;
- 2) співдоповідь визначеного головним комітетом чи тимчасовою спеціальною комісією співдоповідача, запитання співдоповідачу і відповіді на них;
- 3) виступи народних депутатів – членів головного комітету чи тимчасової спеціальної комісії з оголошенням та обґрунтуванням окремої думки, якщо вона не була надана народним депутатам разом із висновком відповідного комітету чи тимчасової спеціальної комісії;

- 4) виступи по одному представнику від кожного комітету, тимчасової спеціальної комісії, до яких, крім головного комітету, направлявся проєкт закону чи іншого акта Верховної Ради, у разі якщо висновки цих комітетів чи тимчасових спеціальних комісій не були надані народним депутатам;
- 5) виступи представників депутатських фракцій (депутатських груп), народних депутатів;
- 6) оголошення головою пленарного засідання про припинення обговорення та повідомлення про кількість промовців, які виступили і які записалися на виступ;
- 7) заключне слово доповідача і співдоповідача (співдоповідачів);
- 8) уточнення та оголошення головою пленарного засідання пропозицій, які надійшли щодо обговорюваного питання і будуть ставитися на голосування.

Скорочена процедура обговорення включає:

- 1) виступ народного депутата – ініціатора внесення пропозиції або іншого суб'єкта права законодавчої ініціативи чи його представника з обґрунтуванням пропозиції;
- 2) виступ голови комітету або представника від головного комітету у разі розгляду питання, яке готувалося цим комітетом;
- 3) виступи представників двох депутатських фракцій (депутатських груп) на підтримку кожної пропозиції і представників двох депутатських фракцій (депутатських груп) не на підтримку пропозиції;
- 4) уточнення та оголошення головою пленарного засідання пропозицій, які надійшли і будуть ставитися на голосування;
- 5) виступи з мотивів голосування по одному представнику від депутатських фракцій (депутатських груп), представники яких не брали участі в обговоренні.

Така низька активність народних депутатів України щодо участі в обговоренні законопроєктів, очевидно, зумовлена обставинами воєнного стану, безпековими факторами, необхідністю оперативного реагування на виклики воєнного стану в максимально стислі строки.

На окрему увагу заслуговує накладення Президентом України вето на ухвалені парламентом закони.

Рисунок 24. Відомості щодо незастосування/застосування вето Президентом України у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

	Ні	Так
■ Президент України	61	0
■ народні депутати України	271	8
■ Кабінет Міністрів України	116	0

Президент України застосував вето до 8 законів, ухвалених у період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року.

Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду (частина перша статті 94 Конституції України).

Відповідно до Конституції України Президент України має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України (пункт 30 частини першої статті 106).

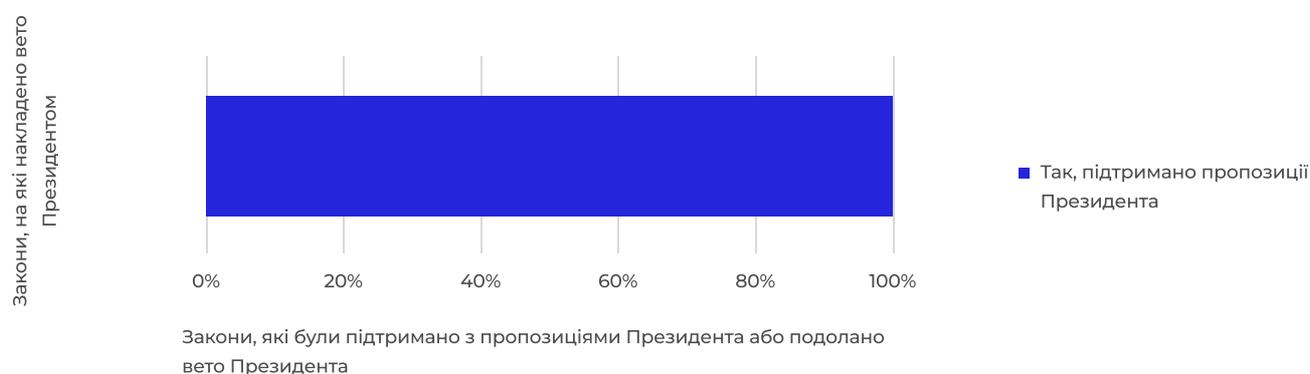
Якщо пропозиції Президента України до закону у пропонованій ним редакції враховано повністю, не вимагається, щоб закон був прийнятий повторно не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України (абзац другий пункту 4 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України № 11-рп/98 від 7 липня 1998 року).

За Регламентом у разі, якщо Президент України застосував право вето щодо

прийнятого Верховною Радою закону і у визначеній частиною другою статті 94 Конституції України строк повернув закон до Верховної Ради зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями, наслідком цього є скасування результатів голосування за закон у цілому і відкриття процедури його повторного розгляду у Верховній Раді. Закон, повернений Президентом України до Верховної Ради для повторного розгляду, після його підготовки у головному комітеті розглядається позачергово на пленарному засіданні Верховної Ради, не пізніш як через 30 днів після його повернення з пропозиціями Президента України, якщо Верховною Радою не прийнято іншого рішення (стаття 132); у разі прийняття всіх пропозицій Президента України закон вважається прийнятим у цілому, якщо за нього проголосувала більшість народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради (частина п'ята статті 135).

Верховна Рада України у всіх 8 випадках підтримала пропозиції Президента та ухвалила закони з їх урахуванням.

Рисунок 25. Кількість законів, на які було накладено вето, прийняті з пропозиціями Президента України

Діяльність комітетів Верховної Ради України

Комітет Верховної Ради України – орган Верховної Ради України, який утворюється з числа народних депутатів України для здійснення за окремими напрямами законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України, виконання контрольних функцій; Комітет відповідальний перед Верховною Радою України і підзвітний їй; діяльність комітетів координує Голова Верховної Ради України згідно з Конституцією України та в порядку, встановленому Регламентом Верховної Ради України (стаття 1 Закону

України «Про комітети Верховної Ради України у чинній редакції» № 116/95-ВР від 2 липня 2023 року).

Комітети Верховної Ради України здійснюють законопроектну, організаційну, контрольну функції.

За статтею 12 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» законопроектна функція комітетів полягає в:

- 1) розробці проєктів законів, інших актів Верховної Ради України;
- 2) попередньому розгляді та підготовці висновків і пропозицій щодо законопроектів, внесених суб'єктами законодавчої ініціативи на розгляд Верховної Ради України;
- 3) доопрацюванні за дорученням Верховної Ради України окремих законопроектів за наслідками розгляду їх у першому та наступних читаннях (за винятком прийнятих Верховною Радою України актів у цілому);
- 4) попередньому розгляді та підготовці висновків і пропозицій щодо проєктів загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля, а також наданні згоди на обов'язковість чи денонсацію міжнародних договорів України;
- 5) узагальненні зауважень і пропозицій, що надійшли до законопроектів;
- 6) внесенні пропозицій щодо перспективного планування законопроектної роботи.

Відповідно до статті 13 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» організаційна функція комітетів полягає в:

- 1) плануванні своєї роботи;
- 2) проведенні збору та аналізу інформації з питань, що належать до повноважень комітетів, організації слухань із цих питань, у тому числі на засіданнях Верховної Ради України;
- 3) попередньому обговоренні відповідно до предметів їх відання кандидатур посадових осіб, яких згідно з Конституцією України обирає, призначає,

затверджує Верховна Рада України або надає згоду на їхнє призначення, підготовці до розгляду Верховною Радою України відповідних висновків щодо цих кандидатур;

- 4) підготовці питань на розгляд Верховної Ради України відповідно до предметів їх відання;
- 5) участі у формуванні порядку денного пленарних засідань Верховної Ради України;
- 6) прийнятті рішень, наданні висновків, рекомендацій, роз'яснень;
- 7) розгляді звернень, що надійшли до комітету в установленому порядку;
- 8) участі відповідно до предметів їх відання в міжпарламентській діяльності, взаємодії з міжнародними організаціями;
- 9) підготовці письмових звітів про підсумки своєї діяльності;
- 10) забезпеченні висвітлення своєї діяльності в медіа.

Згідно зі статтею 14 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» контрольна функція комітетів полягає в:

- 1) аналізі практики застосування законодавчих актів у діяльності державних органів, їх посадових осіб із питань, віднесених до предметів відання комітетів, підготовці та поданні відповідних висновків та рекомендацій на розгляд Верховної Ради України;
- 2) участі за дорученням Верховної Ради України у проведенні «години запитань до Уряду»;
- 3) контролі за виконанням Державного бюджету України в частині, що віднесена до предметів їх відання, для забезпечення доцільності, економності та ефективності використання державних коштів у порядку, встановленому законом;
- 4) організації та підготовці за дорученням Верховної Ради України парламентських слухань;
- 5) організації та підготовці слухань у комітетах;

- 6) підготовці та поданні на розгляд Верховної Ради України запитів до Президента України від комітету відповідно до положень пункту 34 частини першої статті 85 Конституції України;
- 7) взаємодії з Рахунковою палатою;
- 8) взаємодії з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини;
- 9) направленні матеріалів для відповідного реагування в межах, установлених законом, органам Верховної Ради України, державним органам, їх посадовим особам;
- 10) розгляді на своїх засіданнях або під час слухань у комітеті звітів, доповідей та інформації державних органів та посадових осіб, які у передбачених законом випадках подаються до Верховної Ради України, здійсненні попередньої підготовки питань щодо розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України таких звітів, доповідей та інформації;
- 11) здійсненні комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого віднесено питання забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів, передбачених цим Законом заходів з метою гарантування неухильного і безумовного дотримання цими органами вимог Конституції України щодо забезпечення національної безпеки, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина.

Перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання затверджений Постановою Верховної Ради України № 19-ІХ від 29 серпня 2019 року.

Відповідно до статті 89 Конституції України, статті 5 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» утворено такі комітети Верховної Ради України дев'ятого скликання:

- 1) Комітет з питань аграрної та земельної політики;
- 2) Комітет з питань антикорупційної політики;
- 3) Комітет з питань бюджету;

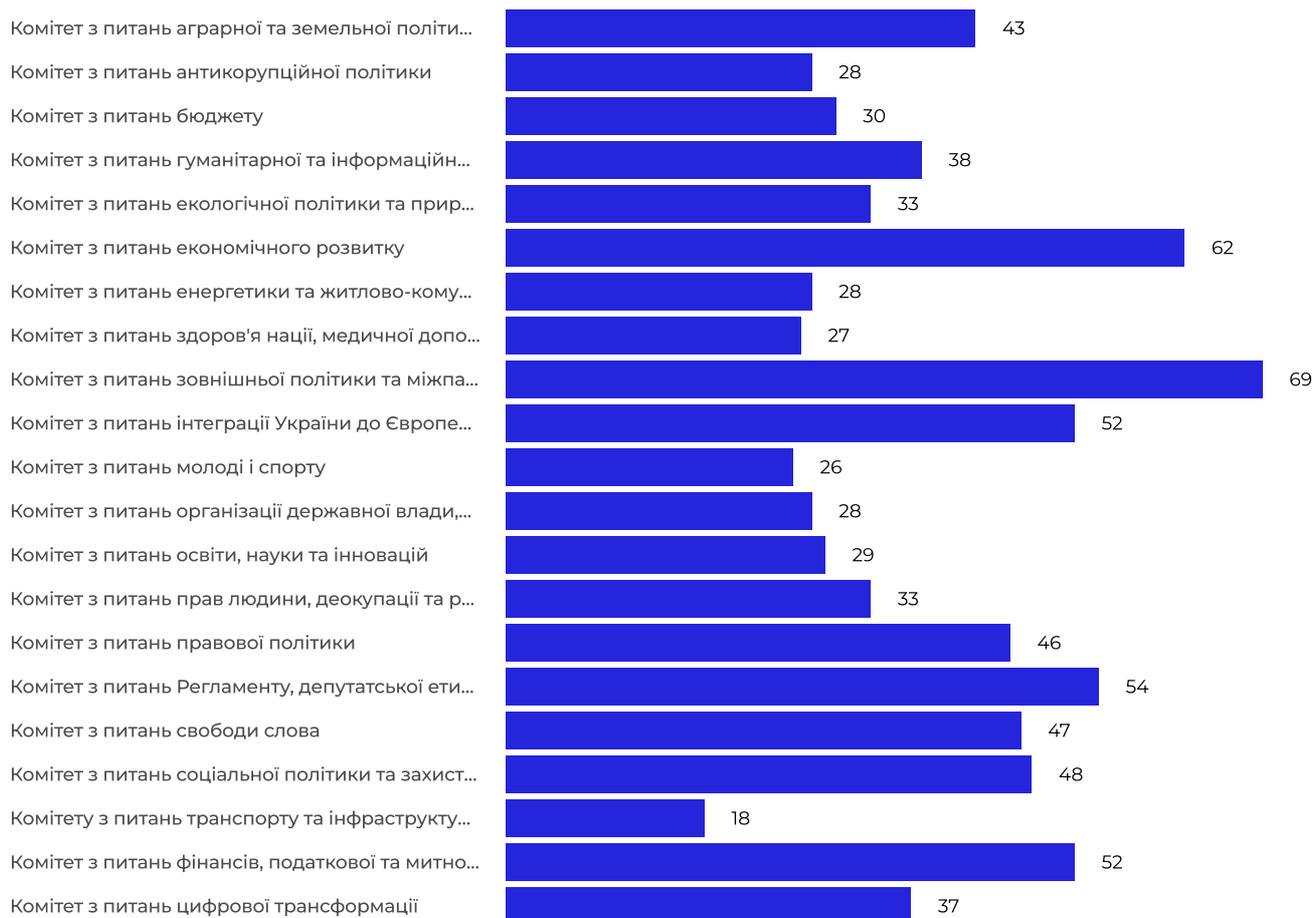
- 4) Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики;
- 5) Комітет з питань екологічної політики та природокористування;
- 6) Комітет з питань економічного розвитку;
- 7) Комітет з питань енергетики та житлово-комунальних послуг;
- 8) Комітет з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування;
- 9) Комітет з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва;
- 10) Комітет з питань інтеграції України до Європейського Союзу;
- 11) Комітет з питань молоді і спорту;
- 12) Комітет з питань національної безпеки, оборони та розвідки;
- 13) Комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування;
- 14) Комітет з питань освіти, науки та інновацій;
- 15) Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин;
- 16) Комітет з питань правової політики;
- 17) Комітет з питань правоохоронної діяльності;
- 18) Комітет з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України;
- 19) Комітет з питань свободи слова;
- 20) Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів;
- 21) Комітет з питань транспорту та інфраструктури;

22) Комітет з питань фінансів, податкової та митної політики;

23) Комітет з питань цифрової трансформації.

Кількість засідань комітетів Верховної Ради України з 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року.

Рисунок 26. Кількість засідань комітетів Верховної Ради

Формами роботи комітетів є засідання, слухання в комітетах (частина перша статті 42 Закону України «Про комітети Верховної Ради України»).

Ще на початку 2020 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення зміни до Закону України “Про комітети Верховної Ради України”» № 543-IX від 30 березня 2020 року, згідно з яким впродовж дії карантину через COVID-19 передбачено можливість і порядок проведення засідань комітетів у режимі відеоконференції, а також інші особливості в роботі комітетів.

2 липня 2023 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо роботи комітетів Верховної Ради України» № 3218-IX від 30 червня 2023 року, згідно з яким проведення засідань комітетів у режимі відеоконференції дозволено на період дії воєнного стану та протягом 30 днів після його припинення чи скасування. На цей період відповідно до пункту 4 розділу VIII «Прикінцеві положення» Закону України «Про комітети Верховної Ради України» продовжують діяти такі особливості організації роботи комітетів:

- 1) плани роботи, розклади засідань та порядки денні засідань комітетів повідомляються народним депутатам України – членам відповідних комітетів секретаріатами комітетів через єдину автоматизовану систему роботи з документами у Верховній Раді України (далі – єдина автоматизована система);
- 2) комітети здійснюють свою роботу у формі засідань, які можуть проводитися у режимі відеоконференції з можливою одночасною трансляцією на офіційному вебсайті Верховної Ради України, за попередньою згодою більшості від затвердженого Верховною Радою України кількісного складу комітету, надісланою голові такого комітету з використанням єдиної автоматизованої системи та накладенням кваліфікованого електронного підпису. Згода на проведення засідання комітету у режимі відеоконференції надається кожним народним депутатом України окремо шляхом надсилання персонального листа на адресу голови комітету;
- 3) порядок денний засідання комітету, що проводиться у режимі відеоконференції, та заплановані для розгляду на такому засіданні проєкти актів надсилаються членам відповідного комітету секретаріатом такого комітету невідкладно, але не пізніше як за двадцять чотири години до початку засідання, з використанням єдиної автоматизованої системи;
- 4) засідання комітету, що проводиться у режимі відеоконференції, вважається повноважним за умови віддаленого (за допомогою службового планшета) приєднання до участі у такому засіданні більше половини від затвердженого Верховною Радою України складу членів такого комітету;
- 5) голосування на засіданні комітету, що проводиться у режимі відеоконференції, здійснюється членами комітету особисто і відкрито шляхом підняття рук та висловлення своєї позиції «за», «проти» чи «утримався»;

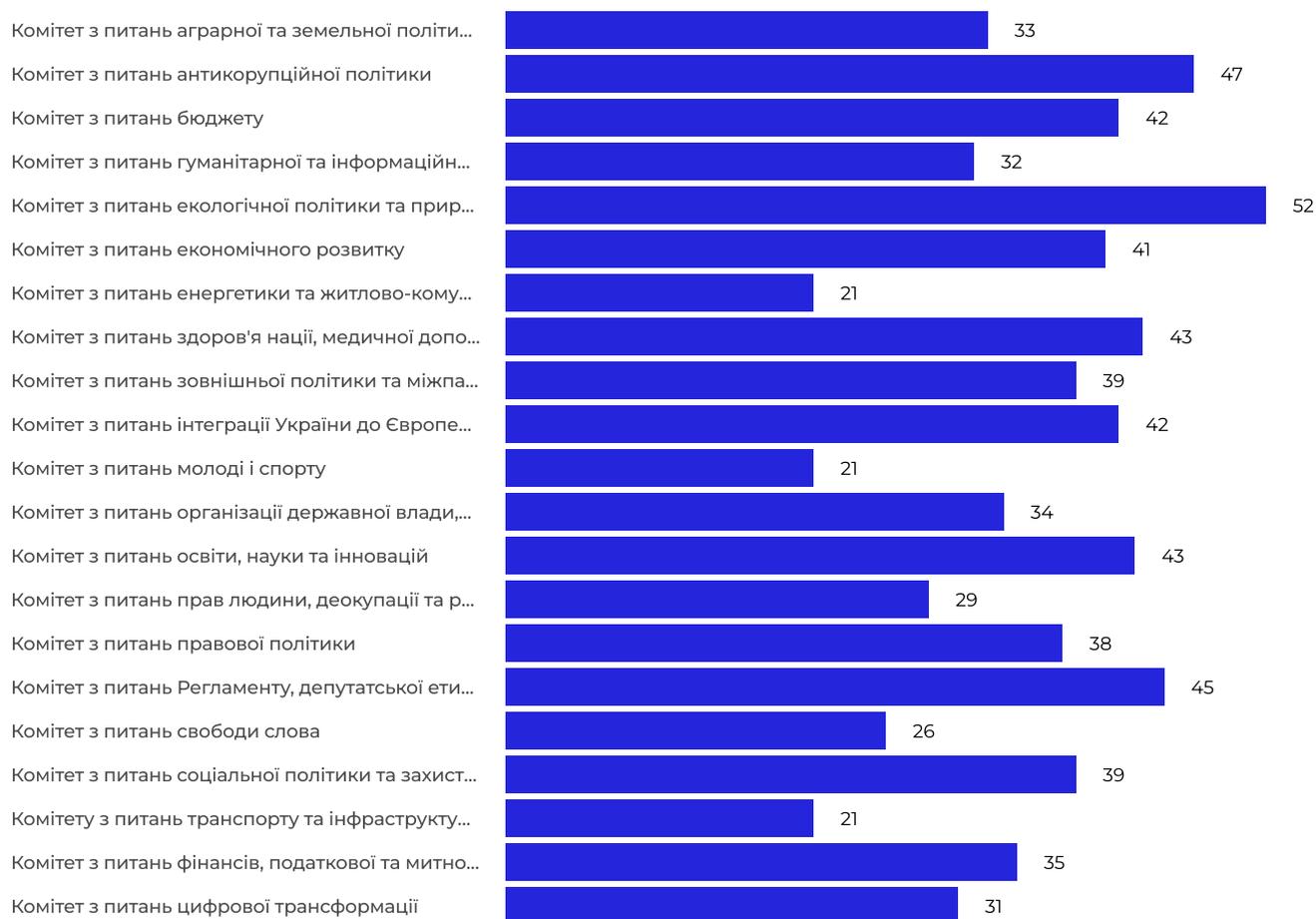
- 6) підрахунок голосів під час голосування на засіданні комітету, що проводиться у режимі відеоконференції, здійснюється секретарем відповідного комітету, а у разі неможливості взяти участь у такому засіданні секретарем комітету підрахунок голосів здійснюється головуючим на засіданні або іншим, визначеним ним членом комітету;
- 7) акти комітетів, протоколи і стенограми їх засідань розміщуються на офіційному вебсайті Верховної Ради України. На засіданні комітету, що проводиться у режимі відеоконференції, ведеться протокол і стенограма засідання.

Акти комітетів і протоколи проведених у режимі відеоконференції їх засідань підписуються кваліфікованими електронними підписами з наступним оформленням у паперовому вигляді протягом 10 робочих днів.

У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року проведено 828 засідань комітетів Верховної Ради України.

Для порівняння в довоєнний час, у період із 1 січня 2021 року по 23 лютого 2022 року, було проведено 754 засідань комітетів Верховної Ради України, а саме:

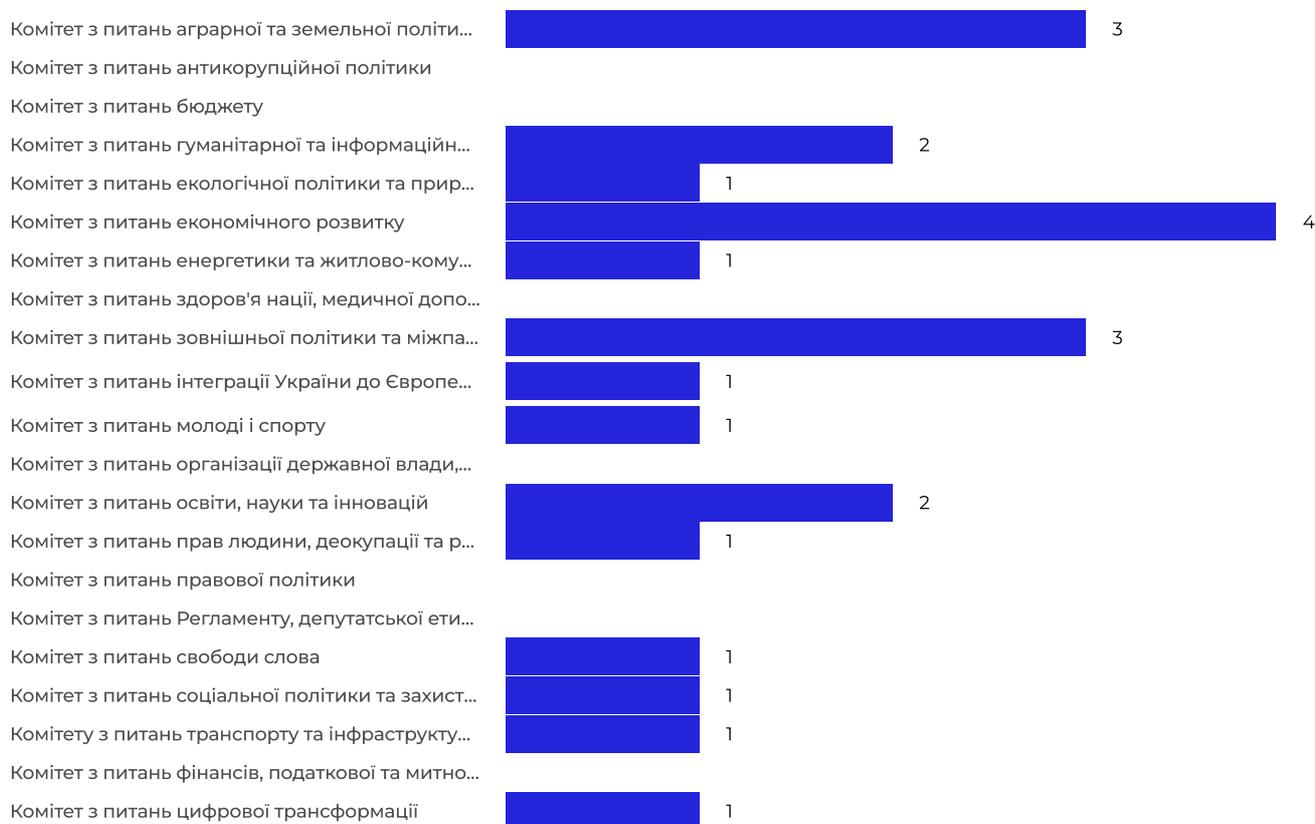
Рисунок 27. Кількість засідань комітетів Верховної Ради України (з 1 січня 2021 року до 23 лютого 2022 року)

Таким чином, навіть в умовах воєнного стану комітети Верховної Ради України продовжували здійснювати свої функції, пов'язані із законодавчим процесом.

Кількість слухань у комітетах Верховної Ради України:

Рисунок 28. Кількість слухань у комітетах

У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року у комітетах Верховної Ради України проведено 23 слухання.

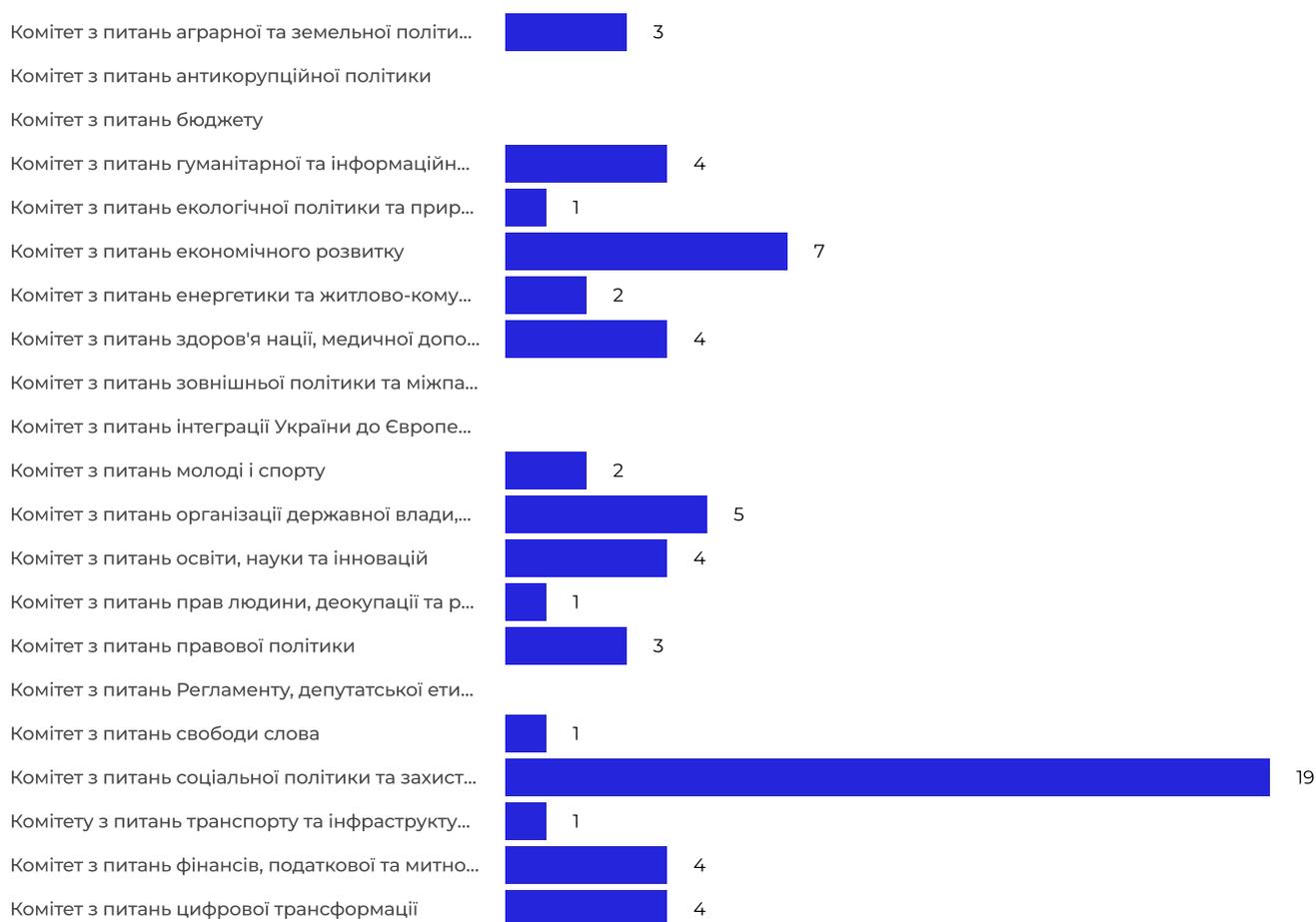
Відповідно до статті 29 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» Комітети мають право:

- 1) ініціювати пропозиції про проведення слухань, проводити їх за дорученням Верховної Ради України або згідно з планами роботи комітетів;
- 2) проводити слухання з метою обговорення проєктів найбільш важливих законодавчих актів, з'ясування ефективності реалізації прийнятих законів та інших актів Верховної Ради України з питань, віднесених до предметів їх відання, отримання всебічної інформації щодо питань, які розглядаються комітетом, їх детального вивчення та обговорення, а також залучення широких кіл громадськості до участі у визначенні політики держави, розбудови демократичного суспільства;

3) використовувати інформацію, отриману під час слухань, при прийнятті рішень, наданні висновків, рекомендацій комітетом з питань, віднесених до предмета відання комітету, та розповсюджувати її серед народних депутатів України.

Кількість робочих груп, створених комітетами Верховної Ради України:

Рисунок 29. Кількість робочих груп, створених комітетами Верховної Ради

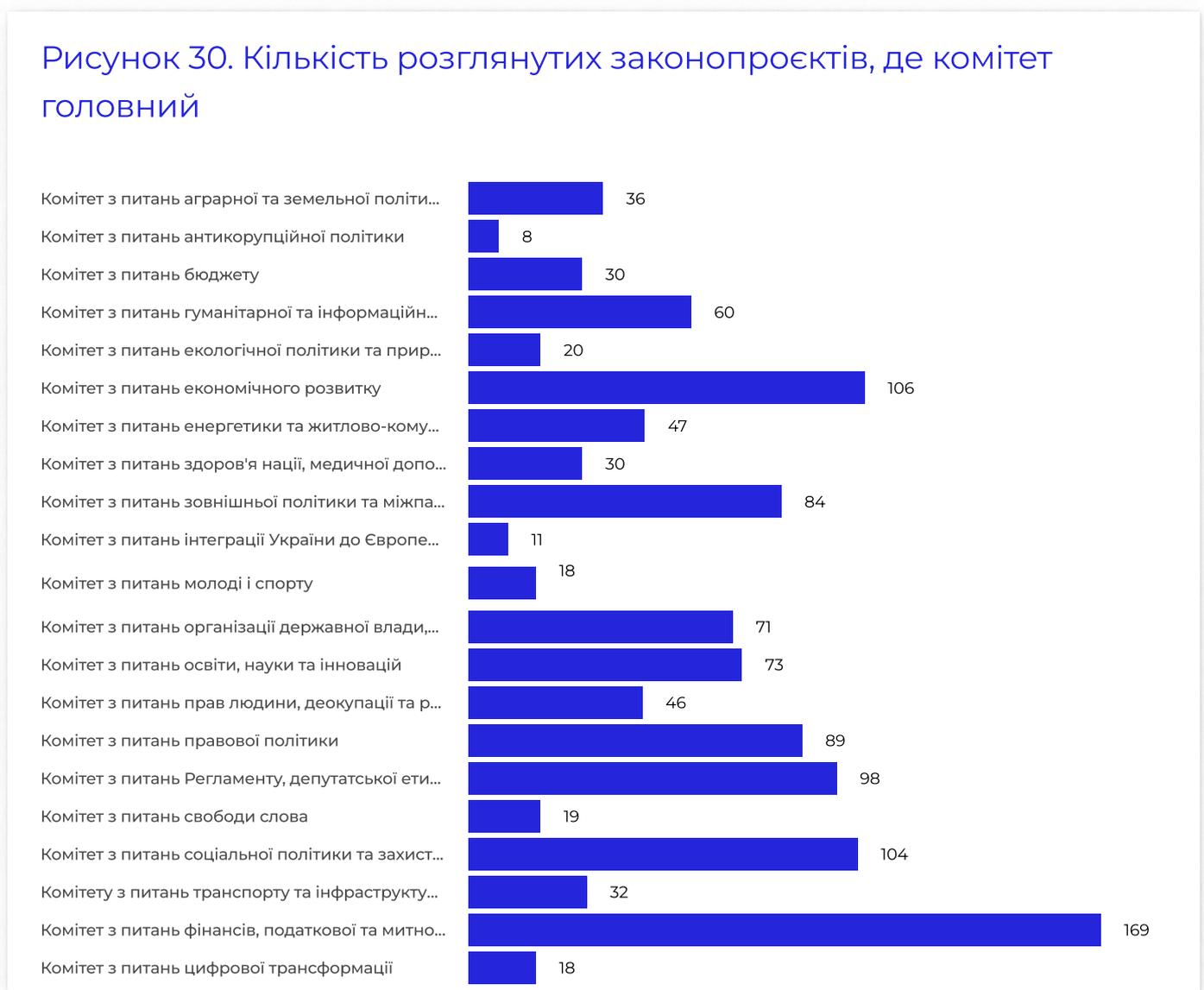

Всього за період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року було створено 65 робочих груп, найбільше у Комітеті з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів – 19.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» Комітет при здійсненні законопроектної функції має право створювати робочі групи і призначати їх керівників із числа членів комітету для підготовки проєктів актів Верховної Ради України, питань, що обговорюються на засіданнях комітетів, проєктів рішень, рекомендацій, висновків комітетів.

До складу робочої групи можуть бути включені члени комітету, інші народні депутати України, співробітники науково-дослідних інститутів і навчальних закладів, автори проєктів законодавчих актів та інші фахівці за їхньою згодою. До роботи в робочих групах можуть залучатися фахівці на контрактній основі з оплатою за рахунок коштів, передбачених у кошторисі видатків на здійснення повноважень Верховної Ради України, та посадові та службові особи державних органів та органів місцевого самоврядування за згодою керівника відповідного органу.

Кількість розглянутих законопроєктів, де комітет визначений головним:

Відповідно до Регламенту кожен законопроєкт, проєкт іншого акта після його реєстрації не пізніш як у п'ятиденний строк направляється в комітет, який відповідно до предметів відання комітетів визначається головним із підготовки і попереднього розгляду законопроєкту, проєкту іншого акта (частина перша статті 93); після включення законопроєкту до порядку денного сесії Верховної Ради

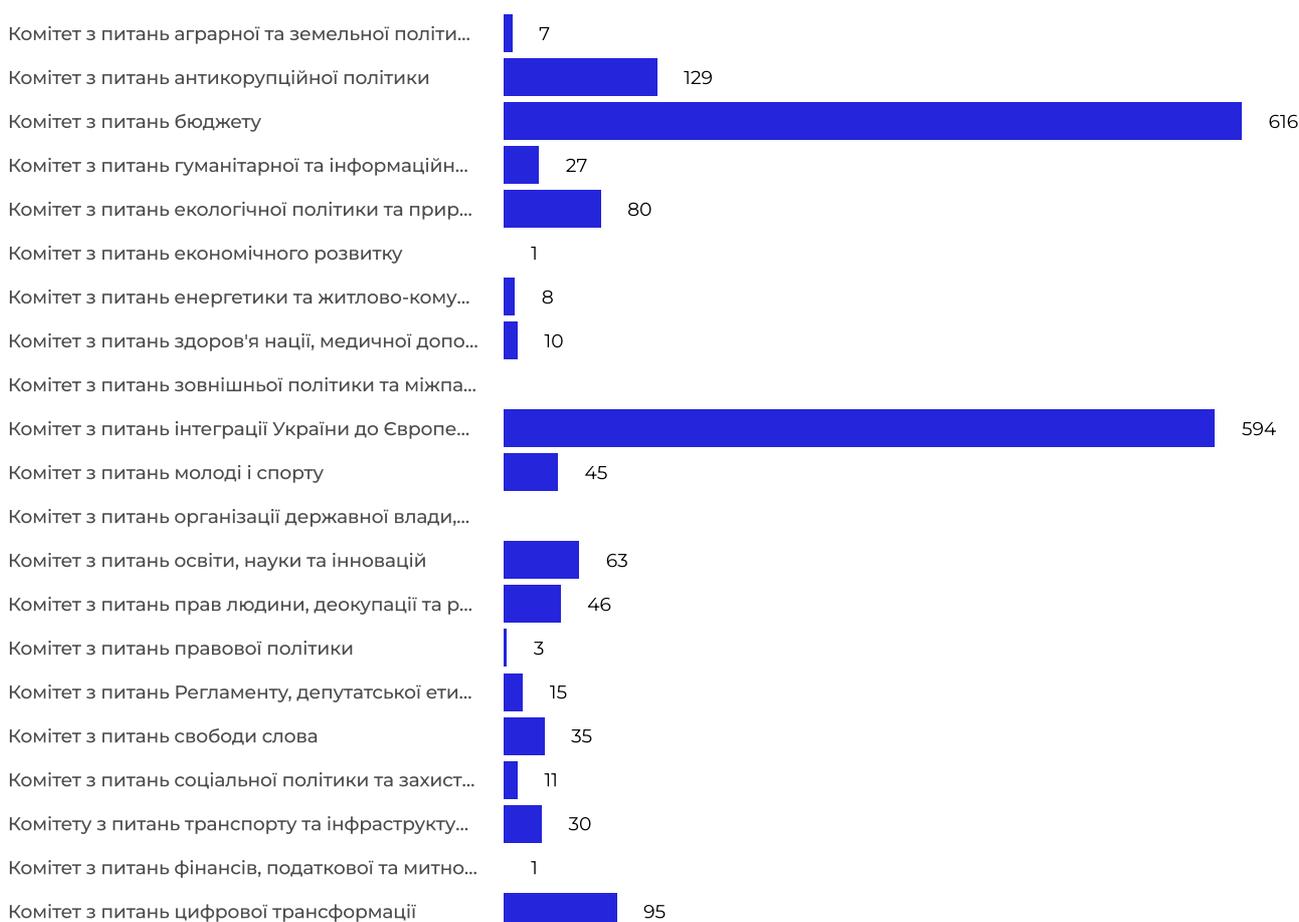
підготовка його до першого читання здійснюється головним комітетом (частина перша статті 108).

Комітети при здійсненні законопроектної функції зобов'язані розглядати та узагальнювати висновки інших комітетів та готувати їх на розгляд Верховної Ради України в разі, якщо згідно з Регламентом Верховної Ради України комітет визначено головним із опрацювання відповідного проекту акта Верховної Ради України (пункт 4 статті 16 Закону України «Про комітети Верховної Ради України»).

Всього комітети, визначені як головні, розглянули 1169 законопроектів. Найбільше законопроектів розглянув Комітет з питань фінансів, податкової та митної політики – 169 законопроектів.

Кількість розглянутих законопроектів, де комітет НЕ головний:

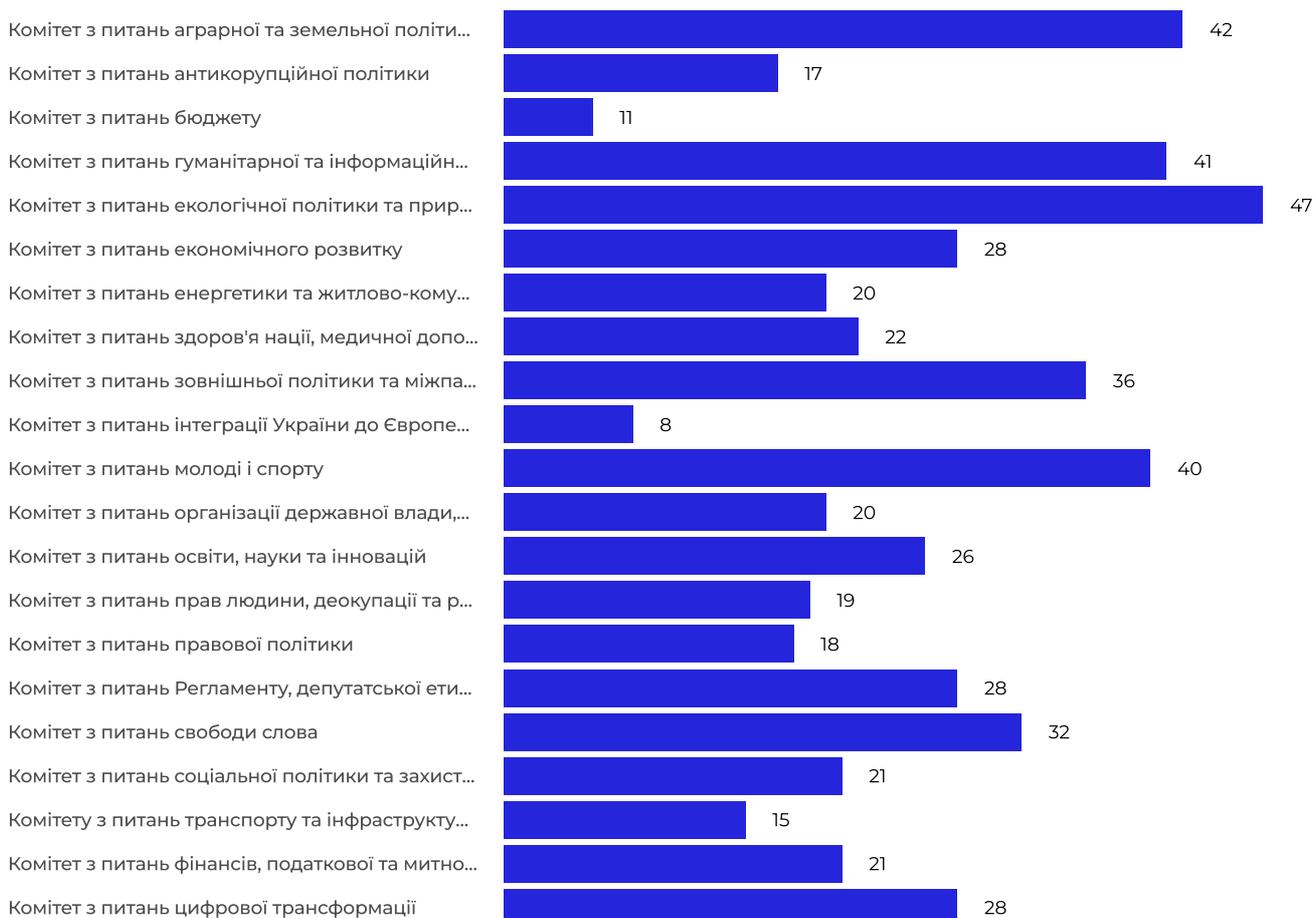
Рисунок 31. Кількість розглянутих законопроектів, де комітет НЕ головний

Законопроект, проект іншого акта після його реєстрації також направляється у комітет, до предмета відання якого належать питання бюджету, для проведення експертизи щодо його впливу на показники бюджету та відповідності законам, що регулюють бюджетні відносини, комітет, до предмета відання якого належать питання боротьби з корупцією, для підготовки експертного висновку щодо його відповідності вимогам антикорупційного законодавства та в комітет, до предмета відання якого належить оцінка відповідності законопроектів міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції для підготовки експертного висновку; інші комітети за зверненням головного комітету або з власної ініціативи розглядають законопроект, проект іншого акта і направляють свої висновки до головного комітету (частини перша, сьома статті 93 Регламенту).

Кількість питань порядку денних засідань щодо здійснення контрольної функції комітетом:

Рисунок 32. Кількість питань порядку денних засідань щодо здійснення контрольних функцій комітетом

Примітка.

Комітет з питань антикорупційної політики: не вдалося проаналізувати засідання від 6 та 27 квітня 2023 року у зв'язку із відсутністю протоколів відповідних засідань.

Комітет з питань екологічної політики та природокористування: остання інформація про засідання у розділі «засідання Комітету» станом на 25.01.2023.

Комітет з питань бюджету: останній протокол на сайті комітету від 16.11.2022.

Комітет з питань цифрової трансформації: відсутня інформація у протоколі №79.

Комітет з питань правової політики: останній протокол на сайті комітету від 27.04.2023.

Комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування: останній протокол на сайті комітету від 26.04.2023.

Комітет з питань інтеграції України до Європейського Союзу: відсутні протоколи № 116-126, 129, 133-139, 151.

Згідно зі статтею 14 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» контрольна функція комітетів полягає в:

- 1) аналізі практики застосування законодавчих актів у діяльності державних органів, їхніх посадових осіб з питань, віднесених до предметів відання комітетів, підготовці та поданні відповідних висновків та рекомендацій на розгляд Верховної Ради України;
- 2) участі за дорученням Верховної Ради України у проведенні «години запитань до Уряду»;
- 3) контролі за виконанням Державного бюджету України в частині, що віднесена до предметів їхнього відання, для забезпечення доцільності, економності та ефективності використання державних коштів у порядку, встановленому законом;
- 4) організації та підготовці за дорученням Верховної Ради України парламентських слухань;

- 5) організації та підготовці слухань у комітетах;
- 6) підготовці та поданні на розгляд Верховної Ради України запитів до Президента України від комітету відповідно до положень пункту 34 частини першої статті 85 Конституції України;
- 7) взаємодії з Рахунковою палатою;
- 8) взаємодії з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини;
- 9) направленні матеріалів для відповідного реагування в межах, установлених законом, органам Верховної Ради України, державним органам, їх посадовим особам;
- 10) розгляді на своїх засіданнях або під час слухань у комітеті звітів, доповідей та інформації державних органів та посадових осіб, які у передбачених законом випадках подаються до Верховної Ради України, здійсненні попередньої підготовки питань щодо розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України таких звітів, доповідей та інформації;
- 11) здійсненні комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого віднесено питання забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів, передбачених цим Законом заходів з метою гарантування неухильного і безумовного дотримання цими органами вимог Конституції України щодо забезпечення національної безпеки, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина.

Завантаженість, структурованість і системність законодавчого процесу

У цьому розділі наведено дані щодо проєктів законів, які розглянуті комітетами та/або Верховною Радою України 9 скликання впродовж п'ятої, шостої, сьомої і восьмої сесій.

Відповідно до статті 100 Регламенту альтернативними вважаються законопроєкти, які містять положення, що регулюють однакове коло питань та повторюють за суттю положення щодо регулювання одних і тих же суспільних відносин.

У таблицях наведено дані щодо кількості внесених альтернативних законопроєктів за суб'єктами права законодавчої ініціативи, а також дані щодо кількості ухвалених альтернативних проєктів.

Відповідно до статті 101 Регламенту невідкладними є законопроєкти, що визначені Президентом України або рішенням Верховної Ради як такі. Законопроєкт, визначений як невідкладний, після завершення його попереднього розгляду чи доопрацювання включається до порядку денного найближчого пленарного засідання Верховної Ради і розглядається позачергово.

У таблицях наведено дані щодо розгляду невідкладних законопроєктів, зокрема стосовно дотримання вимог щодо їх розгляду.

Відповідно до статті 94 Конституції України Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду; у разі якщо Президент України протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду, закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений.

У таблицях наведено приклади, де закони, надіслані на підпис Президенту України, тривалий час не підписані, не повернені з пропозиціями Президента України, однак й офіційно не оприлюднені.

Інформація в цьому підрозділі Звіту наведена станом на 26 червня 2023 року.

Спочатку розглянемо дві сесії, які проводилися в період воєнного стану – восьма та сьома сесії.

Таблиця 4. Восьма і сьома сесії Верховної Ради України у період воєнного стану

Розглянуто проєктів законів	Восьма сесія 9 скликання (вересень 2022 року – лютий 2023 року)		Сьома сесія 9 скликання (лютий 2022 року – серпень 2022 року)	
Всього за сесію:	385		697	
Кількість проєктів законів за головним комітетом:	Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики	66	Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики	147
	Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності	50	Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності	122
	Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки	38	Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки	86
	Комітет Верховної Ради України з питань правової політики	27	Комітет Верховної Ради України з питань економічного розвитку	45
	Комітет Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики	20	Комітет Верховної Ради України з питань правової політики	44

	Комітет Верховної Ради України з питань бюджету	20	Комітет Верховної Ради України з питань бюджету	35
	Комітет Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва	19	Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів	34
	Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів	20	Комітет Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування	28
	Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій	18	Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики	19
	Комітет Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування	17	Комітет Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва	19

	Комітет Верховної Ради України з питань економічного розвитку	17	Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій	18
	Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики	14	Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин	17
	Комітет Верховної Ради України з питань енергетики та житлово-комунальних послуг	10	Комітет Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики	16
	Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин	9	Комітет Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України	14

	Комітет Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури	10	Комітет Верховної Ради України з питань енергетики та житлово-комунальних послуг	13
	Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування	8	Комітет Верховної Ради України з питань цифрової трансформації	9
	Комітет Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України	7	Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування	8
	Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу	6	Комітет Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування	7
	Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики	4	Комітет Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури	6
	Комітет Верховної Ради України з питань молоді і спорту	3	Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики	4

	Комітет Верховної Ради України з питань цифрової трансформації	1	Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу	4
	Комітет Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування	0	Комітет Верховної Ради України з питань молоді і спорту	1
	Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова	0	Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова	1

Дані пошукової системи вебсайту Верховної Ради України дозволяють класифікувати розглянуті законопроекти за сферами (юридичними рубриками) правового регулювання. Таким чином, за сферами (юридичним рубрикатором) розглянуті законопроекти можна поділити таким чином:

Таблиця 5. Класифікація розглянутих Верховною Радою України законопроектів за сферами правового регулювання, восьма і сьома сесія 9 скликання

Розглянуто проектів законів	Восьма сесія 9 скликання		Сьома сесія 9 скликання	
	<i>Кількість проектів законів за сферами (юридичний рубрикатор)</i>	Економічна політика	103	Економічна політика
	Соціальна політика	19	Соціальна політика	34
	Галузевий розвиток	65	Галузевий розвиток	90
	Гуманітарна політика	26	Гуманітарна політика	16
	Державне будівництво	25	Державне будівництво	39
	Правова політика	85	Правова політика	179
	Безпека і оборона	40	Безпека і оборона	87
	Багатосторонні міжнародні угоди	13	Багатосторонні міжнародні угоди	14
	Двосторонні міжнародні угоди	9	Двосторонні міжнародні угоди	9

За суб'єктами законодавчої ініціативи протягом восьмої сесії серед розглянутих парламентом законопроектів 14 проєктів було подано від Президента України, 56 – від Кабінету Міністрів України, 316 – від народних депутатів; протягом дев'ятої сесії 27 проєктів подано від Президента України, 66 – від КМУ, 604 – від народних депутатів. За стадією розгляду таких проєктів статистика є такою:

Таблиця 6. Класифікація розглянутих Верховною Радою України законопроектів за суб'єктами законодавчої ініціативи, восьма і сьома сесія 9 скликання

Розглянуто проєктів законів	Восьма сесія 9 скликання				Сьома сесія 9 скликання			
Кількість проєктів законів за сферами (юридичний рубрикатор)	Готується до або очікує на перше читання (повторне перше читання)				Готується до або очікує на перше читання (повторне перше читання)			
	Президент	КМУ	Депутати	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Всього
	1	21	197	219	1	21	302	324
	Прийнято за основу, за суб'єктом внесення				Прийнято за основу			
	Президент	КМУ	Депутати	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Всього
	0	12	24	36	0	4	19	23
	Прийнято в цілому, за суб'єктом внесення				Прийнято в цілому, за суб'єктом внесення			
	Президент	КМУ	Депутати	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Всього
	13	21	49	83	26	29	166	221
	Відхилено, повернуто на доопрацювання, у порядок денний не включено або знято з розгляду, за суб'єктом внесення				Відхилено, повернуто на доопрацювання, у порядок денний не включено або знято з розгляду, за суб'єктом внесення			
	Президент	КМУ	Депутати	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Всього
	0	2	46	48	0	12	117	129
	Всього				Всього			
	Президент	КМУ	Депутати	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Всього
14	56	316	385	27	66	604	697	

Стаття 94 Конституції України визначає, що Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду; у разі якщо Президент України протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду, закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений. **Нижче наведені дані (станом на 26.06.2023) щодо ухвалених законів, які очікують на підписання з порушенням 15-денного строку, встановленого Конституцією України:**

Розглянуті під час восьмої сесії парламенту – загалом 3 закони:

- Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих питань виконання військового обов'язку та проходження військової служби» (№ 8169 від 1 листопада 2022 року) – очікує на підписання 92 дні (27.03.2023 – 26.06.2023);
- Закон «Про внесення зміни до статті 20 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо комплектування Збройних Сил України посадовими особами офіцерського складу на особливий період» (№ 8339 від 9 січня 2023 року) – очікує на підписання 92 дні (27.03.2023 – 26.06.2023);
- Закон «Про внесення змін до статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо розширення підстав звільнення з військової служби деяких категорій громадян в період воєнного стану» (№ 8009 від 8 вересня 2022 року) – очікує на підписання 50 днів (08.05.2023 – 26.06.2023).

Розглянуті під час дев'ятої сесії парламенту – загалом 7 законів:

- Закон «Про внесення змін до Закону України «Про статус народного депутата України»» (№ 7002 від 1 лютого 2022 року) – очікує на підписання 491 день (21.02.2022 – 26.06.2023);
- Закон «Про внесення змін до Законів України «Про центральні органи виконавчої влади» та «Про правовий режим воєнного стану» щодо забезпечення керованості державою в умовах воєнного стану» (№ 7153 від 13 березня 2022 року) – очікує на підписання 459 днів (25.03.2022 – 26.06.2023);
- Закон «Про внесення змін до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської

Федерації та її резидентів” щодо уточнення окремих положень» (№ 7169 від 15.03.2022) – очікує на підписання 451 день (02.04.2022 – 26.06.2023);

- Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення засад організації та ведення руху опору» (№ 7180 від 19 березня 2022 року) – очікує на підписання 451 день (02.04.2022 – 26.06.2023);
- Закон «Про внесення змін до статті 3 Закону України “Про деякі питання заборгованості підприємств оборонно-промислового комплексу – учасників Державного концерну “Укроборонпром” та забезпечення їх стабільного розвитку”» (№ 7307 від 21 квітня 2022 року) – очікує на підписання 391 день (01.06.2022 – 26.06.2023);
- Закон «Про внесення змін до статті 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” щодо відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації науковим, науково-педагогічним та педагогічним працівникам» (№ 7352 від 5 травня 2022 року) – очікує на підписання 328 днів (03.08.2022 – 26.06.2023)
- Закон «Про внесення змін до статті 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” щодо відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації науковим, науково-педагогічним та педагогічним працівникам» (№ 7443 від 8 червня 2022 року) – очікує на підписання 203 дні (06.12.2022 – 26.06.2023).

Стаття 100 Регламенту Верховної Ради України передбачає можливість внесення альтернативних законопроектів. Альтернативними вважаються законопроекти, які містять положення, що регулюють однакове коло питань та повторюють за суттю положення щодо регулювання одних і тих же суспільних відносин. Альтернативний законопроект може бути внесений не пізніше як у 14-денний строк після дня надання народним депутатам першого законопроекту з відповідного питання. Альтернативні законопроекти до повторного першого читання можуть бути внесені в 10-денний строк із дня направлення на повторне перше читання законопроекту, щодо якого він є альтернативним. Після прийняття законопроекту в першому читанні внесення альтернативних законопроектів щодо нього не допускається.

Так само стаття 110 Регламенту визначає, що при розгляді альтернативних законопроектів головний комітет може рекомендувати Верховній Раді взяти за основу один із них або підготувати інший законопроект, який вноситься на розгляд Верховної Ради народними депутатами – членами цього комітету.

Такий інший законопроект, що вноситься народними депутатами – членами комітету на заміну альтернативних законопроектів, реєструється з позначкою «д».

Статистика щодо внесення альтернативних законопроектів виглядає такими чином:

*Комітетські законопроекти з позначкою «д» за системою пошуку законопроектів на вебсайті ВРУ реєструються як основний законопроект, а не альтернативний. Тому вони не включені до загального числа «всього» альтернативних законопроектів.

Таблиця 7. Внесення альтернативних законопроектів до Верховної Ради України, восьма і сьома сесія 9 скликання

Розглянуто проектів законів	Восьма сесія 9 скликання					Сьома сесія 9 скликання				
	Президент	КМУ	Депутати	Комітет («д»)	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Комітет («д»)	Всього
Кількість внесених альтернативних проектів законів	За суб'єктами подання					За суб'єктами подання				
	0	1	40	9	41	0	1	103	11	104
	Із них ухвалено замість основного законопроекту					Із них ухвалено замість основного законопроекту				
	0	1	0	6	7	0	0	11	8	19

Верховна Рада України оголосила своїм пріоритетом забезпечення європейської інтеграції України. Стаття 85 Конституції України відносить до повноважень парламенту визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. 29 липня 2022 року Верховна Рада України прийняла Постанову № 2483-IX «Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції». На виконання цієї постанови на вебсайті ВРУ з'явилися відмітки у формі прапора ЄС, що позначають євроінтеграційні законопроекти – проекти, що наближують українське законодавство до положень права ЄС та/або забезпечують виконання міжнародних зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

Нижче наводиться **статистика щодо внесення та розгляду євроінтеграційних законопроектів:**

Таблиця 8. Внесення євроінтеграційних законопроектів до Верховної Ради України, восьма і сьома сесія 9 скликання

Розглянуто проектів законів	Восьма сесія 9 скликання					Сьома сесія 9 скликання				
	Президент	КМУ	Депутати	Комітет («Д»)	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Комітет («Д»)	Всього
Кількість внесених євроінтеграційних проектів законів	За суб'єктами подання					За суб'єктами подання				
	0	6	7	3	16	1	6	5	0	12
	Із них: ухвалені в цілому					Із них: ухвалені в цілому				
	0	2	3	1	6	0	2	3	0	5
	Із них: альтернативні					Із них: альтернативні				
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Стаття 93 Основного Закону України уповноважує Президента України визначати законопроекти невідкладними – законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово.

Особливості розгляду законопроектів, визначених як невідкладні, визначає стаття 101 Регламенту Верховної Ради України. Невідкладними є законопроекти, що визначені Президентом України або рішенням Верховної Ради як такі. Верховна Рада може прийняти рішення про визначення законопроекту невідкладним після включення його до порядку денного сесії Верховної Ради або в ході його наступного розгляду. Верховна Рада може прийняти рішення щодо законопроектів, визначених як невідкладні, про одноразове відхилення (ad hoc) від процедури розгляду, передбаченої цим Регламентом, і скоротити строки внесення альтернативних законопроектів, внесення пропозицій і поправок, а також строки надання законопроекту народним депутатам до його розгляду в тому чи іншому читанні. Не допускається скорочення зазначених строків більш як наполовину. Законопроект, визначений як невідкладний, після завершення його попереднього розгляду чи доопрацювання включається до порядку денного найближчого пленарного засідання Верховної Ради і розглядається позачергово.

Нижче наведена статистика щодо дотримання регламентних процедур у частині розгляду невідкладних законопроектів:

Таблиця 9. Дотримання регламентних процедур стосовно розгляду невідкладних законопроектів у Верховній Раді України, восьма і сьома сесія 9 скликання

Розглянуто проектів законів	Восьма сесія 9 скликання				Сьома сесія 9 скликання			
	Президент	КМУ	Депутати	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Всього
Визначені Президентом або парламентом як невідкладні	За суб'єктами подання				За суб'єктами подання			
	1	0	0	1	5	0	2	7
	Із них: ухвалені в цілому				Із них: ухвалені в цілому			
	1	0	0	1	5	0	2	7
	Середній строк початку розгляду, дотримання вимоги про розгляд невідкладних законопроектів на найближчому засіданні				Середній строк початку розгляду, дотримання вимоги про розгляд невідкладних законопроектів на найближчому засіданні			
	Назва, номер і дата реєстрації	Строк очікування на розгляд на засіданні ВРУ	Вимогу про невідкладний розгляд дотримано (так/ні)		Назва, номер і дата реєстрації	Строк очікування на розгляд на засіданні ВРУ	Вимогу про невідкладний розгляд дотримано (так/ні)	
	Проект Закону «Про внесення зміни до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо	На висновок комітету: 12 днів (дата висновку комітету – 17.10.2022) На розгляд після висновку: 1 день (датарозгляду на	Так		Проект Закону «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»» (№ 7111 від	На висновок комітету: 0 днів (дата висновку комітету – 24.02.2022) На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду на засіданні	Так	

<p>особливост ей призову на строкову військову службу та діяльності призовних комісій під час дії воєнного стану» (№ 8109 від 6 жовтня 2022 року)</p>	<p>засіданні ВРУ – 18.10.2022)</p>		<p>24 лютого 2022 року)</p>	<p>ВРУ – 24.02.2022)</p>	
			<p>Проект Закону «Про затверджен ня Указу Президента України “Про загальну мобілізацію ”» (№ 7113 від 24 лютого 2022 року)</p>	<p>На висновок комітету: 0 днів (дата висновку комітету – 24.02.2022) На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 24.02.2022)</p>	<p>Так</p>
			<p>Проект Закону «Про схвалення Указу Президента України “Про використан ня Збройних Сил України та інших військових формувань” » (№ 7115 від 24 лютого</p>	<p>На висновок комітету: 0 днів (дата висновку комітету – 24.02.2022) На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 24.02.2022)</p>	<p>Так</p>

2022 року)		
<p>Проект Закону «Про затвердження Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 травня 2022 року “Про примусове вилучення в Україні об’єктів права власності Російської Федерації та її резидентів”» (№ 7371 від 11 травня 2022 року)</p>	<p>На висновок комітету: 1 день (дата висновку комітету – 12.05.2022)</p> <p>На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 12.05.2022)</p>	Так
<p>Проект Закону «Про встановлення правових та соціальних гарантій для громадян Республіки Польща, які перебувають на території</p>	<p>На висновок комітету: 9 днів (дата висновку комітету – 19.07.2022)</p> <p>На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ –</p>	Так

України» (№ 7550 від 11 липня 2022 року)	19.07.2022)	
Проект Закону «Про внесення змін до Закону України “Про фізичну культуру і спорт” щодо розмежува ння спортивних заходів і змагань» (№ 7719 від 31 серпня 2022 року)	<p>На висновок комітету: 3 дні (дата висновку комітету – 02.09.2022)</p> <p>На розгляд після висновку: 4 дні (дата розгляду на засіданні ВРУ – 06.09.2022)</p>	Так
Проект Закону «Про внесення змін до Кримінальн ого процесуаль ного кодексу України щодо удосконале ння співробітни цтва з Міжнародн им кримінальн им судом при проведенні процесуаль них дій на	<p>На висновок комітету: 4 дні (дата висновку комітету – 06.09.2022)</p> <p>На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 06.09.2022)</p>	Так

				території України» (№ 7728 від 2 вересня 2022 року)		
--	--	--	--	---	--	--

Для порівняння наводимо аналогічні показники і дані щодо проєктів законів, внесених під час **шостої та п'ятої сесій Верховної Ради України 9 скликання, за період із лютого 2021 року по січень 2022 року.**

Таблиця 10. Шоста і п'ята сесії Верховної Ради України

Розглянуто проєктів законів	Шоста сесія 9 скликання (серпень 2021 року – січень 2022 року)		П'ята сесія 9 скликання (лютий 2021 року– липень 2021 року)	
Всього за сесію:	581		939	
<i>Кількість проєктів законів за головним комітетом:</i>	Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності	83	Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики	132
	Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики	71	Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності	130
	Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів	64	Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів	86
	Комітет Верховної Ради України з питань бюджету	60	Комітет Верховної Ради України з питань бюджету	75
	Комітет Верховної Ради України з питань економічного розвитку	38	Комітет Верховної Ради України з питань економічного розвитку	71

Комітет Верховної Ради України з питань правової політики	34	Комітет Верховної Ради України з питань правової політики	66
Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій	30	Комітет Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування	43
Комітет Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування	29	Комітет Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики	37
Комітет Верховної Ради України з питань енергетики та житлово-комунальних послуг	21	Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики	37
Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування	20	Комітет Верховної Ради України з питань енергетики та житлово-комунальних послуг	34
Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки	17	Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування	31
Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики	15	Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки	31

Комітет Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва	14	Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики	28
Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин	14	Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій	28
Комітет Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування	13	Комітет Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва	20
Комітет Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики	12	Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин	20
Комітет Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України	11	Комітет Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування	19
Комітет Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури	10	Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу	17

Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики	9	Комітет Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України	13
Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу	8	Комітет Верховної Ради України з питань молоді і спорту	10
Комітет Верховної Ради України з питань цифрової трансформації	6	Комітет Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури	7
Комітет Верховної Ради України з питань молоді і спорту	2	Комітет Верховної Ради України з питань цифрової трансформації	3
Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова	0	Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова	0

За сферами (юридичним рубрикатором) статистика за дві «довоєнні» сесії така:

Таблиця 11. Класифікація розглянутих Верховною Радою України законопроектів за сферами правового регулювання, шоста і п'ята сесія 9 скликання

Розглянуто проектів законів	Шоста сесія 9 скликання		П'ята сесія 9 скликання	
<i>Кількість проектів законів за сферами (юридичний рубрикатор)</i>	Економічна політика	163	Економічна політика	273
	Соціальна політика	63	Соціальна політика	86
	Галузевий розвиток	131	Галузевий розвиток	204
	Гуманітарна політика	20	Гуманітарна політика	25
	Державне будівництво	33	Державне будівництво	52
	Правова політика	133	Правова політика	231
	Безпека і оборона	19	Безпека і оборона	32
	Багатосторонні міжнародні угоди	11	Багатосторонні міжнародні угоди	20
	Двосторонні міжнародні угоди	8	Двосторонні міжнародні угоди	16

За суб'єктами законодавчої ініціативи наводиться така інформація:

Таблиця 12. Класифікація розглянутих Верховною Радою України законопроектів за суб'єктами законодавчої ініціативи, шоста і п'ята сесія 9 скликання

Розглянуто проектів законів	Шоста сесія 9 скликання				П'ята сесія 9 скликання			
	Президент	КМУ	Депутати	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Всього
Кількість проектів законів за суб'єктами внесення	Готується до або очікує на перше читання (повторне перше читання)				Готується до або очікує на перше читання (повторне перше читання)			
	12	47	278	337	4	58	363	425
	Прийнято за основу, за суб'єктом внесення				Прийнято за основу			
	0	10	13	23	3	6	28	37
	Прийнято в цілому, за суб'єктом внесення				Прийнято в цілому, за суб'єктом внесення			
	19	20	30	69	34	44	97	175
	Відхилено, повернуто на доопрацювання, у порядок денний не включено або знято з розгляду, за суб'єктом внесення				Відхилено, повернуто на доопрацювання, у порядок денний не включено або знято з розгляду, за суб'єктом внесення			
	1	22	120	143	0	27	275	302
	Всього				Всього			
	32	108	441	3581	41	135	763	939

Стосовно дотримання 15-денного строку, встановленого Конституцією України, на підписання Президентом України прийнятих парламентом законів, дані такі:

Розглянуті під час шостої сесії парламенту – загалом 3 закони:

- Закон «Про схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2022 році для участі у багатонаціональних навчаннях» (№ 6359 від 29 листопада 2021 року) – очікує на підписання 557 днів (17.12.2021 – 26.06.2023);
- Закон «Про ратифікацію Фінансової угоди “Східна Україна: Возз’єднання, Відновлення та Відродження (Проект 3В)” між Україною та Європейським інвестиційним банком» (№ 0134 від 10 листопада 2021 року) – очікує на підписання 490 днів (22.02.2022 – 26.06.2023);
- Закон «Про службу в органах місцевого самоврядування» (№ 6504 від 5 січня 2022 року) – очікує на підписання 47 днів (11.05.2023 – 26.06.2023).

Розглянуті під час п’ятої сесії парламенту – загалом 5 законів:

- Закон «Про внесення змін до статті 161 Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України “Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні”» (№ 5110 від 19 лютого 2021 року) – очікує на підписання 491 день (21.02.2022 – 26.06.2023);
- Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з трансплантації анатомічних матеріалів людині)» (№ 5610 від 3 червня 2021 року) – очікує на підписання 438 днів (15.04.2022 – 26.06.2023);
- Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери містобудівної діяльності» (№ 5655 від 11 червня 2021 року) – очікує на підписання 190 днів (19.12.2022 – 26.06.2023);
- Закон «Про Загальнодержавну цільову соціальну програму “Питна вода України” на 2022 – 2026 роки» (№ 5723 від 2 липня 2021 року) – очікує на підписання 491 день (21.02.2022 – 26.06.2023).

Стосовно альтернативних законопроектів наводиться така статистика:

*Комітетські законопроекти з позначкою «д» за системою пошуку законопроектів на вебпорталі ВРУ реєструються як «основний законопроект», а не «альтернативний». Тому вони не включені до загального числа «всього» альтернативних законопроектів.

Таблиця 13. Внесення альтернативних законопроектів до Верховної Ради України, шоста і п'ята сесія 9 скликання

Розглянуто проектів законів	Шоста сесія 9 скликання					П'ята сесія 9 скликання				
	Президент	КМУ	Депутати	Комітет («д»)	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Комітет («д»)	Всього
Кількість внесених альтернативних проектів законів	За суб'єктами подання					За суб'єктами подання				
	0	0	123	3	126	0	2	204	10	206
	Із них ухвалено замість основного законопроекту					Із них ухвалено замість основного законопроекту				
	0	0	2	3	5	0	0	15	9	24

Що стосується євроінтеграційних законопроектів, статистичні дані за шосту та п'яту сесії є такими:

Таблиця 14. Внесення євроінтеграційних законопроектів до Верховної Ради України, шоста і п'ята сесія 9 скликання

Розглянуто проектів законів	Шоста сесія 9 скликання					П'ята сесія 9 скликання				
	Президент	КМУ	Депутати	Комітет («д»)	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Комітет («д»)	Всього
Кількість внесених альтернативних проектів законів	За суб'єктами подання					За суб'єктами подання				
	2	16	11	1	30	4	14	15	3	36
	Із них: ухвалені в цілому					Із них: ухвалені в цілому				
	2	10	1	0	11	1	2	3	1	7
	Із них: альтернативні					Із них: альтернативні				
	0	0	5	0	5	0	0	3	0	3

Щодо дотримання вимог Конституції України та Регламенту ВРУ у частині розгляду невідкладних законопроектів наводимо таку інформацію:

Таблиця 15. Дотримання регламентних процедур стосовно розгляду невідкладних законопроектів у Верховній Раді України, шоста і п'ята сесія 9 скликання

Розглянуто проектів законів	Шоста сесія 9 скликання				П'ята сесія 9 скликання			
	Президент	КМУ	Депутати	Всього	Президент	КМУ	Депутати	Всього
Визначені Президентом або парламентом як невідкладні	За суб'єктами подання				За суб'єктами подання			
	18	0	0	18	19	0	1	20
	Із них: ухвалені в цілому				Із них: ухвалені в цілому			
	6	0	0	6	17	0	1	18
	Середній строк початку розгляду, дотримання вимоги про розгляд невідкладних законопроектів на найближчому засіданні				Середній строк початку розгляду, дотримання вимоги про розгляд невідкладних законопроектів на найближчому засіданні			
	Назва, номер і дата реєстрації	Строк очікування на розгляд засіданні ВРУ	Вимогу про невідкладний розгляд дотримано (так/ні)		Назва, номер і дата реєстрації	Строк очікування на розгляд засіданні ВРУ	Вимогу про невідкладний розгляд дотримано (так/ні)	
	Проект Закону «Про ратифікацію Гарантійної угоди (Додаткове фінансування для протидії COVID-19 в рамках Проекту доступу до	На висновок комітету: 137 днів (дата висновку комітету – 24.03.2022) На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду	Так		Проект Закону «Про внесення змін до Розділу II “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про внесення змін до	На висновок комітету: 58 днів (дата висновку комітету – 02.04.2021) На розгляд після висновку: 11 днів (дата розгляду	Так	

<p>довготермі нового фінансування) між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку» (№ 0133 від 8 листопада 2021 року)</p>	<p>на засіданні ВРУ – 24.03.2022)</p>		<p>деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» (щодо окремих питань завершення 2020/2021 навчального року)» (№ 5014 від 4 лютого 2021 року)</p>	<p>на засіданні ВРУ – 13.04.2021)</p>	
<p>Проект Закону «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі «Креативна Європа» (2021 – 2027)» (№ 0138 від 3</p>	<p>На висновок комітету: 8 днів (дата висновку комітету – 10.12.2021) На розгляд після висновку: 5 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 15.12.2021)</p>	<p>Так</p>	<p>Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя</p>	<p>На висновок комітету: 3 дні (дата висновку комітету – 18.02.2021) На розгляд після висновку: 13 днів (дата розгляду на засіданні</p>	<p>Так</p>

грудня 2021 року)	На розгляд після висновку: 5 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 15.12.2021)		та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» (№ 5068 від 15 лютого 2021 року)	ВРУ – 02.03.2021)	
Проект Закону «Про схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України для участі у багатонаціональних навчаннях» (№ 6076 від 21 вересня 2021 року)	На висновок комітету: 2 дні (дата висновку комітету – 23.09.2021) На розгляд після висновку: 503 дні (дата розгляду на засіданні ВРУ – 07.02.2023)	Ні	Проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету» (№ 5153 від 25 лютого 2021 року)	На висновок комітету: 22 дні (дата висновку комітету – 18.03.2021) На розгляд після висновку: 7 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 30.03.2021)	Так

<p>Проект Закону «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їх сімей» (№ 6104 від 27 вересня 2021 року)</p>	<p>На висновок комітету: 25 днів (дата висновку комітету – 21.10.2021)</p> <p>На розгляд після висновку: 27 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 16.11.2021)</p>	<p>Ні</p>	<p>Проект Закону «Про внесення зміни до статті 29 Бюджетного кодексу України у зв'язку із внесенням змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету» (№ 5154 від 25 лютого 2021 року)</p>	<p>На висновок комітету: 64 дні (дата висновку комітету – 29.04.2021)</p> <p>На розгляд після висновку: 48 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 30.03.2021)</p>	<p>Ні</p>
<p>Проект Закону «Про внесення змін до Кодексу</p>	<p>На висновок комітету: 124 дні (дата висновку комітету –</p>	<p>Ні</p>	<p>Проект Закону «Про внесення зміни до статті 16</p>	<p>На висновок комітету: 29 днів (дата висновку</p>	<p>Так</p>

<p>України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за невиконання законних вимог Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України» (№ 6105 від 27 вересня 2021 року)</p>	<p>28.01.2022)</p> <p>На розгляд після висновку: розгляд на даний час не відбувся</p>		<p>Закону України «Про валюту і валютні операції» у зв'язку із внесенням змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету» (№ 5155 від 25 лютого 2021 року)</p>	<p>комітету – 25.03.2021)</p> <p>На розгляд після висновку: 5 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 30.03.2021)</p>	
<p>Проект Закону «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення»</p>	<p>На висновок комітету: розгляд на даний час не відбувся</p>	<p>Ні</p>	<p>Проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України про</p>	<p>На висновок комітету: 34 дні (дата висновку комітету – 30.03.2021)</p>	<p>Так</p>

Податковог
о кодексу
України у
зв'язку з
прийнят
тям Закону
України
“Про
соціальний
і правовий
захист осіб,
стосовно
яких
встановл
ено факт
позбавленн
я особистої
свободи
внаслідок
збройної
агресії
проти
України, та
членів їх
сімей”» (№
6106 від 27
вересня
2021 року)

**На розгляд
після
висновку:**
розгляд на
даний час
не відбувся

адміністрат
ивні
правопору
шення,
Кримінальн
ого кодексу
України та
Кримінальн
ого
процесуаль
ного
кодексу
України у
зв'язку із
внесенням
змін до
Податковог
о кодексу
України
щодо
стимулюва
ння
детінізації
доходів та
підвищенн
я
податкової
культури
громадянш
ляхом
запровадж
ення
добровільн
ого
декларуван
ня
фізичними
особами
належних
ім активів
та сплати
одноразово
го збору до
бюджету»
(№ 5156 від
25 лютого
2021 року)

**На розгляд
після
висновку:**
0 днів (дата
розгляду
на
засіданні
ВРУ –
30.03.2021)

<p>Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення порядку подання інформації, необхідної для проведення фінансового моніторингу» (№ 6320 від 18 листопада 2021 року)</p>	<p>На висновок комітету: 68 днів (дата висновку комітету – 24.01.2022)</p> <p>На розгляд після висновку: 166 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 15.12.2021)</p>	<p>Ні</p>	<p>Проект Закону «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування» (№ 5246 від 15 березня 2021 року)</p>	<p>На висновок комітету: 31 день (дата висновку комітету – 15.04.2021)</p> <p>На розгляд після висновку: 13 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 27.04.2021)</p>	<p>Так</p>
<p>Проект Закону «Про внесення змін до статті 166-11 Кодексу України про адміністративні правопорушення у зв'язку зі змінами в</p>	<p>На висновок комітету: 335 днів (дата висновку комітету – 18.10.2022)</p> <p>На розгляд після висновку: 18 днів (дата розгляду</p>	<p>Ні</p>	<p>Проект Закону «Про надання допомоги застрахованим особам на період здійснення обмежувальних протіепідемічних заходів,</p>	<p>На висновок комітету: 6 днів (дата висновку комітету – 30.03.2021)</p> <p>На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду на</p>	<p>Так</p>

порядку подання державном у реєстратор у інформації про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи» (№ 6321 від 18 листопада 2021 року)	на засіданні ВРУ – 04.11.2022)		запроваджених з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» (№ 5300 від 24 березня 2021 року)	засіданні ВРУ – 30.03.2021)	
Проект Закону «Про схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2022 році для участі у багатонаціональних навчаннях» (№ 6359 від 29 листопада 2021 року)	На висновок комітету: 4 дні (дата висновку комітету – 02.12.2021) На розгляд після висновку: 13 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 14.12.2021)	Так	Проект Закону «Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду» (№ 5369 від 13 квітня 2021 року)	На висновок комітету: 610 днів (дата висновку комітету – 13.12.2022) На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 13.12.2022)	Так
Проект Закону «Про внесення змін до Закону України	На висновок комітету: 209 дні (дата висновку комітету – 28.06.2022)	Ні	Проект Закону «Про внесення зміни до розділу XII “Прикінцеві	На висновок комітету: 610 днів (дата висновку комітету –	Так

<p>“Про громадянство України” щодо підстав і порядку набуття та припинення громадянства України» (№ 6368 від 2 грудня 2021 року)</p>	<p>На розгляд після висновку: розгляд на даний час не відбувся</p>		<p>та перехідні положення” Закону України “Про судоустрій і статус суддів”» (№ 5370 від 13 квітня 2021 року)</p>	<p>13.12.2022) На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 13.12.2022)</p>	
<p>Проект Закону «Про запобігання та протидію загрозам національній безпеці України у сфері громадянства» (№ 6369 від 2 квітня 2021 року)</p>	<p>На висновок комітету: 209 дні (дата висновку комітету – 28.06.2022) На розгляд після висновку: розгляд на даний час не відбувся</p>	<p>Ні</p>	<p>Проект Закону «Про внесення зміни до статті 151 Кодексу адміністративного судочинства України» (№ 5410 від 21 квітня 2021 року)</p>	<p>На висновок комітету: 174 дні (дата висновку комітету – 11.10.2021) На розгляд після висновку: розгляд на даний час не відбувся</p>	<p>Ні</p>
<p>Проект Закону «Про внесення змін до статті 570 Митного кодексу України щодо запобігання та протидії загрозам</p>	<p>На висновок комітету: розгляд на даний час не відбувся На розгляд після висновку: розгляд на даний час не відбувся</p>	<p>Ні</p>	<p>Проект Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України</p>	<p>На висновок комітету: 174 дні (дата висновку комітету – 14.05.2021) На розгляд після висновку: 61 день</p>	<p>Ні</p>

національній безпеці України у сфері громадянства» (№ 6370 від 2 грудня 2021 року)			щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів» (№ 5420 від 23 квітня 2021 року)	(дата розгляду на засіданні ВРУ – 13.07.2021)	
Проект Закону «Про внесення змін до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” щодо запобігання та протидії загрозам національній безпеці України у сфері громадянства» (№ 6371 від 2 грудня 2021 року)	На висновок комітету: 349 дні (дата висновку комітету – 15.11.2022) На розгляд після висновку: розгляд на даний час не відбувся	Ні	Проект Закону «Про корінні народи України» (№ 5506 від 18 травня 2021 року)	На висновок комітету: 31 день (дата висновку комітету – 17.06.2021) На розгляд після висновку: 15 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 01.07.2021)	Ні
Проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України про	На висновок комітету: 21 день (дата висновку комітету – 22.12.2021)	Ні	Проект Закону «Про основи національного спротиву» (№ 5557 від	На висновок комітету: 18 днів (дата висновку комітету – 11.06.2021)	Ні

<p>адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо відповідальності за порушення законодавства у сфері громадянства» (№ 6372 від 2 грудня 2021 року)</p>	<p>На розгляд після висновку: розгляд на даний час не відбувся</p>		<p>травня 2021 року)</p>	<p>На розгляд після висновку: 19 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 29.06.2021)</p>	
<p>Проект Закону «Про економічний паспорт» (№ 6394 від 6 грудня 2021 року)</p>	<p>На висновок комітету: 50 днів (дата висновку комітету – 24.01.2022)</p> <p>На розгляд після висновку: розгляд на даний час не відбувся</p>	<p>Ні</p>	<p>Проект Закону «Про внесення зміни до статті 1 Закону України «Про чисельність Збройних Сил України» щодо збільшення чисельності Збройних Сил України у зв'язку із прийняттям Закону України</p>	<p>На висновок комітету: 18 днів (дата висновку комітету – 11.06.2021)</p> <p>На розгляд після висновку: 19 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 29.06.2021)</p>	<p>Ні</p>

			“Про основи національного спротиву”» (№ 5558 від 25 травня 2021 року)		
Проект Закону «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державних внесків до системи економічного паспорта» (№ 6395 від 6 грудня 2021 року)	На висновок комітету: 53 дні (дата висновку комітету – 27.01.2022) На розгляд після висновку: розгляд на даний час не відбувся	Ні	Проект Закону «Про внесення змін до додатка № 3 до Закону України “Про Державний бюджет України на 2021 рік” щодо забезпечення розширеного неонатального скринінгу в Україні» (№ 5589 від 31 травня 2021 року)	На висновок комітету: 18 днів (дата висновку комітету – 17.06.2021) На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 17.06.2021)	Так
Проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування коштів Фонду майбутніх поколінь» (№ 6396 від	На висновок комітету: 50 днів (дата висновку комітету – 24.01.2022) На розгляд після висновку: розгляд на даний час не відбувся	Ні	Проект Закону «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов’язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну	На висновок комітету: 30 днів (дата висновку комітету – 01.07.2021) На розгляд після висновку: 0 днів (дата розгляду	Так

6 грудня 2021 року)			або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» (№ 5599 від 2 червня 2021 року)	на засіданні ВРУ – 01.07.2021)	
Проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо відповідальності за порушення інтересів учасників Фонду майбутніх поколінь» (№ 6397 від 6 грудня 2021 року)	На висновок комітету: 14 днів (дата висновку комітету – 20.12.2021) На розгляд після висновку: розгляд на даний час не відбувся	Ні	Проект Закону «Про внесення зміни до статті 11 Закону України «Про державні нагороди України»» (№ 5767 від 14 липня 2021 року)	На висновок комітету: 63 дні (дата висновку комітету – 14.09.2021) На розгляд після висновку: 10 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 24.09.2021)	Ні
			Проект Закону «Про внесення зміни до статті 73 Кодексу законів про працю України щодо	На висновок комітету: 22 дні (дата висновку комітету – 15.09.2021)	Ні

				встановлен ня святкового дня – День Української Державнос ті» (№ 5864 від 25 серпня 2021 року)	На розгляд після висновку: 259 днів (дата розгляду на засіданні ВРУ – 31.05.2022)	
--	--	--	--	---	--	--

Забезпечення системності законодавчих змін

У Законі України «Про правовий режим воєнного стану» визначено, що в період цього режиму Президент України та Верховна Рада України діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією та законами України (частина перша статті 9).

В окремих законодавчих актах України встановлено прямі вимоги щодо порядку внесення змін до них. Зокрема, такі вимоги містяться у Бюджетному кодексі, Митному кодексі, Податковому кодексі, Кримінальному кодексі, Кримінальному процесуальному кодексі, Кодексі України про адміністративні правопорушення, Законі України «Про судоустрій і статус суддів». Особливостей їх застосування у період воєнного стану законодавством не визначено.

Окрім того, Верховна Рада України вже під час режиму воєнного стану ухвалила Закон України «Про внесення зміни до частини другої статті 4 Цивільного кодексу України щодо удосконалення процедури внесення змін до цього Кодексу» № 3081-IX від 2 травня 2023 року, згідно з яким зміни до Цивільного кодексу України можуть вноситися виключно законами про внесення змін до Цивільного кодексу України.

Зміни до Бюджетного кодексу України

Відповідно до Бюджетного кодексу України зміни до нього можуть вноситися виключно законами про внесення змін до Бюджетного кодексу України (частина п'ята статті 4).

За період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року ухвалено 9 законів, якими внесено зміни до Бюджетного кодексу України, проте лише у 5 випадках зміни внесені виключно законами про внесення змін до Бюджетного кодексу України.

Зміни до БКУ, які внесені не законом про внесення змін до Бюджетного кодексу України – 4:

- 1) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» № 2118-IX від 3 березня 2022 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
- 2) «Про внесення змін до розділу VI “Прикінцеві та перехідні положення” Бюджетного кодексу України та розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України» № 2192-IX від 14 квітня 2022 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2192-20#n5>
- 3) «Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік”» № 2619-IX від 21 вересня 2022 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2619-20#n15>
- 4) «Про Державний бюджет України на 2023 рік» № 2710-IX від 3 листопада 2022 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#n138> (зупинення дії окремих положень БК)

Зміни до Митного кодексу України

Відповідно до Митного кодексу України зміни до нього можуть вноситися виключно законами про внесення змін до Митного кодексу України (пункт 9 розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення»).

За період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року ухвалено 17 законів, якими внесено зміни до Митного кодексу України. В абсолютній більшості випадків (12 з 17) зміни вносилися саме законами про внесення змін до Митного кодексу України. В інших 5 випадках зміни вносилися разом із змінами до Податкового кодексу України. Однак, всі 5 законів було ухвалено в перші місяці війни.

Зміни до МК, які внесені не законом про внесення змін до Митного кодексу України – 5:

- 1) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» № 2118-IX від 3 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#n59>).
- 2) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n151>).
- 3) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» № 2142-IX від 24 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#n61>).
- 4) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» № 2173-IX від 1 квітня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#n70>).
- 5) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування» № 2325-IX від 21 червня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-20#n17>).

Зміни до Податкового кодексу України

Відповідно до статті 2 Податкового кодексу України зміна положень цього кодексу може здійснюватися виключно шляхом внесення змін до цього Кодексу.

Окрім того, Податковим кодексом України визначено, що зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їхні ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року (пункт 4.1.9 статті 4).

За період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року ухвалено 38 законів, якими внесено зміни до Податкового кодексу України. У 15 випадках зміни внесено законами про внесення змін виключно до Податкового кодексу, у 22 випадках – законами про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України, а в 1 випадку – законом про внесення змін до Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України.

Очевидно, що такі часті зміни податкового законодавства не спряють визначеності і стабільності правового регулювання, однак здебільшого ці зміни були зумовлені обставинами воєнного стану і спрямовані на необхідність врегулювання відповідних правовідносин.

Зокрема, з урахуванням обставин воєнного стану Верховна Рада України в перші дні війни встановила особливості оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану (Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» № 2118-IX від 3 березня 2022 року), пізніше визначила особливості податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану (закони України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» № 2173-IX від 1 квітня 2022 року, «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» від № 2260-IX 12 травня 2022 року) врегулювала питання звільнення від оподаткування товарів для військових потреб, для енергетичної системи, благодійної допомоги, зібраної волонтерами, грошового забезпечення військовослужбовців та інших осіб, які беруть безпосередню участь у бойових діях тощо.

- 1) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» № 2118-IX від 3 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#n5>).
- 2) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n5>).
- 3) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження диференційованої рентної плати за видобування газу природного» № 2139-IX від 15 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2139-20#n5>).
- 4) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» № 2142-IX від 24 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#n2>).

- 5) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» № 2173-IX від 1 квітня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#n5>).
- 6) «Про внесення змін до розділу VI “Прикінцеві та перехідні положення” Бюджетного кодексу України та розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України» № 2192-IX від 14 квітня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2192-20#n12>).
- 7) «Про внесення зміни до пункту 165.1 статті 165 Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування винагороди за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку держави-агресора» № 2214-IX від 21 квітня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2214-20#n2>).
- 8) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» № 2260-IX від 12 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#n5>).
- 9) «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей визначення рентної плати за користування надрами для видобування газу природного на період дії воєнного стану» № 2261-IX від 12 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2261-20#n2>).
- 10) «Про внесення зміни до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання україномовних аудіокниг» № 2273-IX від 22 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2273-20#n2>).
- 11) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання виробництва спирту етилового денатурованого» № 2284-IX від 31 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2284-20#n5>).
- 12) «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України» № 2290-IX від 31 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2290-20#n17>).

- 13) «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування військовим збором грошового забезпечення військовослужбовців та інших осіб, які беруть безпосередню участь у бойових діях в умовах воєнного стану» № 2308-IX від 19 червня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2308-20#n2>).
- 14) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування» № 2325-IX від 21 червня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-20#n5>).
- 15) «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустриальних парків в Україні» № 2330-IX від 21 червня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2330-20>).
- 16) «Про внесення змін до розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо забезпечення стабільного функціонування ринку природного газу протягом дії воєнного стану та подальшого відновлення» № 2480-IX від 29 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2480-20#n2502>).
- 17) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо звільнення від оподаткування благодійної допомоги, виплаченої на користь членів сімей поранених та загиблих учасників бойових дій під час участі у відсічі збройній агресії та забезпеченні національної безпеки України» № 2516-IX від 15 серпня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2516-20#n2>).
- 18) «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності та діяльності неприбуткових установ та організацій в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України» № 2520-IX від 15 серпня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2520-20#n2>).
- 19) «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з об'єктами нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому» № 2600-IX від 20 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2600-20#n2>). –

- 20) «Про внесення змін до підрозділу 10 розділу ХХ “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування рентною платою за користування надрами для видобування природного газу» № 2606-IX від 20 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2606-20#n2>).
- 21) «Про внесення змін до розділу ХХ “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану» № 2618-IX від 21 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2618-20#n2>).
- 22) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей виведення з ринку системно важливого банку в умовах воєнного стану» № 2643-IX від 6 жовтня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2643-20#n5>).
- 23) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо особливостей оподаткування підприємницької діяльності електронних резидентів» № 2654-IX від 5 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-20#n5>).
- 24) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо приватизації державного і комунального майна, яке перебуває у податковій заставі, та забезпечення адміністрування погашення податкового боргу» № 2719-IX від 3 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2719-20#n5>).
- 25) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування діяльності з торгівлі валютними цінностями у готівковій формі» № 2720-IX від 3 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2720-20#n5>).
- 26) «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування благодійної допомоги, зібраної волонтерами» № 2747-IX від 16 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-20#n2>).
- 27) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо підтримки позичальників, майно яких було знищено або зазнало пошкоджень внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» № 2823-IX від 1 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2823-20#n5>).

- 28) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України» № 2836-IX від 13 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2836-20#n5>).
- 29) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг» № 2888-IX від 12 січня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2888-20#Text>).
- 30) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо застосування режиму експортного забезпечення на період дії воєнного, надзвичайного стану» № 2881-IX від 12 січня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2881-20#Text>).
- 31) «Про внесення змін до розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо відновлення обмеження перебування грального бізнесу на спрощеній системі оподаткування» № 2876-IX від 12 січня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2876-20#Text>).
- 32) «Про внесення зміни до Податкового кодексу України щодо сприяння ввезенню на митну територію України безпілотних літальних апаратів та деяких інших товарів» № 2906-IX від 6 лютого 2023 року(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2906-20#Text>).
- 33) «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг» № 2918-IX від 6 лютого 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-20#n34>).
- 34) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо імплементації міжнародного стандарту автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки» № 2970-IX від 20 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2970-20#n5>).
- 35) «Про внесення змін до підрозділу 2 розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання/ввезення товарів для потреб безпеки і оборони у період воєнного стану» № 3019-IX від 10 квітня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3019-20#n2>).

- 36) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно» № 3050-IX від 11 квітня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3050-20#Text>).
- 37) «Про внесення зміни до підрозділу 2 розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з ввезення товарів для потреб виробництва та/або ремонту безпілотних систем» № 3123-IX від 29 травня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3123-20#n2>).
- 38) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування сум, на які зменшено (прощено) борг фізичної особи в результаті реструктуризації зобов'язання за споживчим кредитом під час воєнного стану» № 3157-IX від 10 червня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3157-20#n5>).

Зміни до Кримінального кодексу України

Відповідно до Кримінального кодексу України зміни до законодавства України про кримінальну відповідальність можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього Кодексу та/або до кримінального процесуального законодавства України, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення (частина третя статті 6).

За період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року ухвалено 20 законів, якими внесено зміни до Кримінального кодексу України. У п'яти випадках, крім Кримінального кодексу, Кримінального процесуального кодексу, Кодексу України про адміністративні правопорушення, цими законами внесено також зміни до інших законів України (наприклад, Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану» № 2124-IX від 15 березня 2022 року), а в одному випадку зміни до Кримінального кодексу України внесено Законом України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» № 2114-IX від 3 березня 2022 року.

За зазначений період Кримінальний кодекс України доповнено новими статтями (всього – 7), які містять нові склади кримінальних правопорушень, зокрема:

- статтю 111-1. Колабораційна діяльність (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» № 2108-IX від 3 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n6>));
- статтями 435-1. образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю, 436-2. виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» № 2110-IX від 3 березня 2022 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#n6>);
- статтю 201-2. Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» № 2155-IX 24 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#n2>));
- статтю 114-2. Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану» № 2160-IX від 24 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#n6>));
- статтю 111-2. Пособництво державі-агресору (Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» № 2198-IX від 14 квітня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#n6>));

- статтею 258-6. Перетинання державного кордону України з терористичною метою (Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму, а також до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом» № 2997-IX від 21 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2997-20#n6>)).

Перелік законів, якими зміни до Кримінального кодексу України внесено без дотримання вимог частини третьої статті 6 КК України:

- 1) «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» № 2114-IX від 3 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#n18>);
- 2) «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану» № 2124-IX від 15 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20#n5>);
- 3) «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених» № 2472-IX від 28 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2472-20#n6>);
- 4) «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених» № 2472-IX від 28 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2472-20#n6>);
- 5) «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму, а також до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом» № 2997-IX від 21 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2997-20#n>);
- 6) «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану» № 3000-IX від 21 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3000-20#n13>).

Зміни до Кримінального процесуального кодексу України

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України зміни до кримінального процесуального законодавства України можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього Кодексу та/або до законодавства про кримінальну відповідальність, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення (частина третя статті 1).

За період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 ухвалено 20 законів, якими внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу України. У шести випадках, крім Кримінального процесуального кодексу, Кримінального кодексу, Кодексу України про адміністративні правопорушення, законами про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України внесено також зміни до інших законів України (наприклад, Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України “Про попереднє ув’язнення” щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану» № 2111-IX від 3 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2111-20#n5>)).

Досить часто за період воєнного стану змінювалися положення статті 615 КПК України, яка регулює особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану. Цю статтю з березня по липень 2022 року, тобто за 5 місяців, змінювали 4 рази, зокрема двічі її викладали в новій редакції. Зміни внесені такими законами України:

- «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України “Про попереднє ув’язнення” щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану» № 2111-IX від 3 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2111-20#n5>);
- «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України “Про електронні комунікації” щодо підвищення ефективності досудового розслідування “за гарячими слідами” та протидії кібератакам» № 2137-IX від 15 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-20#n78>);
- «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 2201-IX від 14 квітня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#n45>);

- «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану» № 2462-IX від 27 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2462-20#n59>).

Такі часті зміни суттєво ускладнюють правозастосування змінюваних положень, однак в умовах воєнного стану в більшості випадків вони зумовлені зміною обставин і є законодавчою реакцією парламенту на ці зміни.

Перелік законів, якими зміни до Кримінального процесуального кодексу України внесено без дотримання вимог частини третьої статті 1 КПК України – 6 разів:

- 1) «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України “Про попереднє ув’язнення” щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану» № 2111-IX від 3 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2111-20#n5>);
- 2) «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України “Про електронні комунікації” щодо підвищення ефективності досудового розслідування “за гарячими слідами” та протидії кібератакам» № 2137-IX від 15 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-20#n5>);
- 3) «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» № 2236-IX від 3 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2236-20#n5>);
- 4) «Про акціонерні товариства» № 2465-IX від 27 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n2100>);
- 5) «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених» № 2472-IX 28 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2472-20#n6>);

6) «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану» № 2997-IX від 21 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3000-20#n13>).

Зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення

Відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення зміни до законодавства України про адміністративні правопорушення можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього Кодексу та інших законів України, що встановлюють адміністративну відповідальність, та/або до законодавства України про кримінальну відповідальність, та/або до кримінального процесуального законодавства України (частина четверта статті 2).

У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року ухвалено 11 законів, якими внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення. У 3 випадках, крім Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу, Кримінального процесуального кодексу, законами внесено також зміни до інших законів України (наприклад, Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Закону України “Про дорожній рух” щодо посилення адміністративної відповідальності за порушення порядку встановлення та використання номерних знаків транспортних засобів» від 6 жовтня 2022 року № 2658-IX (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-20#n5>), **а в 2 випадках зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення внесено законами про внесення змін до інших законів** (Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n147>), Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав трудових мігрантів та боротьби з шахрайством у працевлаштуванні за кордоном» № 2982-IX від 20 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-20#Text>)).

Перелік законів, якими зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення внесено без дотримання вимог частини четвертої статті 2 КУпАП – 5 разів:

1) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n147>);

- 2) «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Закону України “Про дорожній рух” щодо посилення адміністративної відповідальності за порушення порядку встановлення та використання номерних знаків транспортних засобів» № 2658-IX від 6 жовтня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-20#n5>);
- 3) «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці» № 2839-IX від 13 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#n61>);
- 4) «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану» № 2997-IX від 21 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3000-20#n13>);
- 5) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав трудових мігрантів та боротьби з шахрайством у працевлаштуванні за кордоном» № 2982-IX від 20 березня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-20#Text>).

Зміни до законодавства про судоустрій і статус суддів

Відповідно до статті 64 Конституції України в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Проте певні права і свободи, зокрема право на судовий захист, гарантоване статтею 55 Основного Закону України, не можуть бути обмежені навіть в умовах воєнного стану. Відповідно до частини першої статті 12-2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в умовах правового режиму воєнного стану суди, органи та установи системи правосуддя діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією України та законами України. З огляду на це з метою забезпечення здійснення правосуддя в умовах воєнного стану Верховна Рада України вносила відповідні зміни до законів. Зокрема, Законом України «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” щодо визначення територіальної підсудності судових справ» № 2112-IX від 3 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#n2>) визначено порядок зміни територіальної підсудності судових справ. Вже 7 березня 2022 року цей закон набрав чинності.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зміни до цього закону можуть вноситися виключно законами про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (частина друга статті 4).

У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зміни вносилися 6 разів. Всі зміни внесені окремими законами про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Варто зазначити, що з 30 вересня 2016 року (дата набрання чинності) до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зміни внесено 20 разів.

Перелік законів, якими внесено зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»:

- 1) «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” щодо визначення територіальної підсудності судових справ» № 2112-IX від 03.03.2022 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#n2>);
- 2) «Про внесення змін до розділу XII “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про судоустрій і статус суддів” щодо забезпечення сталого функціонування судової влади в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя» № 2128-IX від 15.03.2022 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2128-20#n5>);
- 3) «Про внесення змін до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану» № 2461-IX від 27.07.2022 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2461-20#n2>);
- 4) «Про внесення зміни до пункту 3-1 розділу XII “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про судоустрій і статус суддів” щодо територіальної юрисдикції місцевих судів на території України до прийняття закону щодо зміни системи місцевих судів на території України у зв’язку з утворенням (ліквідацією) районів» № 2808-IX від 1 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2808-20#n2>);
- 5) «Про внесення зміни до розділу XII “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про судоустрій і статус суддів”» № 2826-IX від 13 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2826-20#n2>);

6) «Про внесення зміни до статті 129 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” щодо уточнення повноважень з’їзду суддів України» № 2847-IX від 13 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2847-20#n2>).

13 грудня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду» № 2825-IX, яким визначила певні особливості ліквідації Окружного адміністративного суду міста Києва. Водночас Верховна Рада України, з метою дотримання вимог статті 19 Конституції України, законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про правовий режим воєнного стану», внесла зміни до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів», згідно з якими встановлено, що під час ліквідації Окружного адміністративного суду міста Києва положення частини шостої статті 147 цього Закону щодо порядку припинення здійснення правосуддя судом, що ліквідується, та передачі ним судових справ застосовуються з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду».

БАЛАНСУВАННЯ МІЖ ПРОЗОРИСТЮ ТА БЕЗПЕКОЮ В РОБОТІ ПАРЛАМЕНТУ

Від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну різко збільшилося використання соціальних мереж для отримання новин. За даними дослідження КМІС, виконаного у період 3–26 травня 2022 року на замовлення Громадянської мережі ОПОРА, у перші місяці після 24 лютого 2022 року найпопулярнішим джерелом інформації стали саме соцмережі — ними для отримання новин користуються 76,6% українців.

Щоб відповідати викликам воєнного часу, ефективно координувати потоки даних та повною мірою задовольняти попит українців на достовірну інформацію, у березні 2022 року на базі комунікаційних підрозділів Верховної Ради України був створений **Комунікаційний Штаб** на чолі з віцеспікеркою. До його складу увійшли працівники:

- пресслужби Апарату Верховної Ради України;
- інформаційного управління Апарату Верховної Ради України;
- телеканалу «РАДА»;
- газети «Голос України»;
- Освітнього центру Верховної Ради України;
- програми USAID «РАДА: наступне покоління»;
- а також пресекретарі керівництва Верховної Ради України та заступник Керівника Апарату Верховної Ради України.

Для постійної онлайн-взаємодії та обміну інформацією між учасниками Комунікаційного Штабу використовувалися такі інструменти:

- спільний чат у WhatsApp (33 учасники);
- щоденні ранкові групові наради у Zoom;
- спільна папка на Google-диску для зберігання файлів.

Зі створенням КомШтабу у роботі підрозділів Верховної Ради України, відповідальних за комунікації, відбулися такі нововведення:

- виготовлення матеріалів на основі щоденного меседж-боксу, який затверджує очільниця КомШтабу;
- надсилання комунікаційних продуктів у спільний чат зі спільним доступом, після чого відповідальні працівники публікують їх на різних платформах Верховної Ради України;
- запровадження ролі головного редактора, який оперативно погоджує створені матеріали у WhatsApp;
- система щоденної звітності із зазначенням ключових показників ефективності сторінок Верховної Ради України у соцмережах.

У межах роботи Штабу здійснювалася координація всіх комунікаційних процесів та розвиток і контентна підтримка соціальних платформ Верховної Ради України. Ці зусилля загалом сприяли виходу соцмереж Верховної Ради України на якісно новий рівень, про що свідчить суттєве **зростання аудиторії сторінок та охоплення дописів**.

У *Таблиці 16* представлені ключові показники соціальних мереж Верховної Ради України та її структурних підрозділів за 2022 рік у порівнянні з аналогічними даними за 2021 рік. Як демонструє таблиця, кількість підписників, а також показники охоплення та переглядів за рік зросли на усіх платформах соцмереж Верховної Ради України.

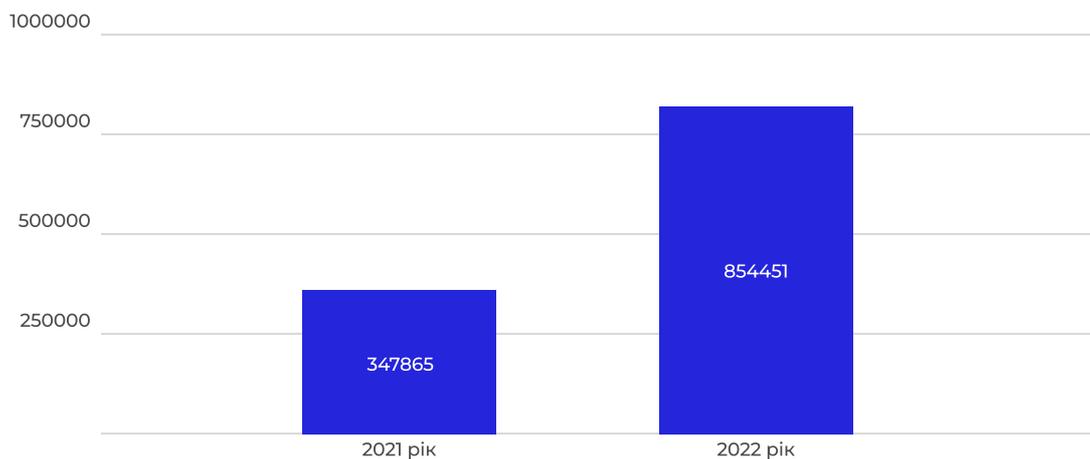
Таблиця 16. Ключові показники соцмереж Верховної Ради України та її структурних підрозділів

	Кількість підписників		Охоплення / Перегляди	
	01.12.2021	01.12.2022	01.12.2020 – 01.12.2021	01.12.2021 – 01.12.2022
Офіційні сторінки Верховної Ради України				
Facebook	91 000	283 150	91 000	283 150
Telegram (укр.)	6 965	226 958	5 210 722	803 841 784
Twitter (укр.)	235 000	241 986	1 010 000	7 377 700
Telegram (англ.)	0	27 528	0	1 110 000
Twitter (англ.)	7 100	66 829	750 000	77 600 000
Instagram	7 800	48 000	19 300	71 700
Офіційні сторінки Освітнього центру Верховної Ради України				
Facebook	6 200	10 124	25 300	183 575
Telegram	200	11 983	1 200	1 648 926
Instagram	0	2 833	2 600	17 710
Офіційні сторінки ТК «Рада»				
YouTube	47 200	110 550	1 020 000	3 120 000
Facebook	33 095	38 273	401 500	1 642 500
Telegram	3 100	26 870	1 460 000	25 350 000

Офіційні сторінки Верховної Ради України у соцмережах після початку повномасштабного вторгнення РФ стали джерелом оперативних та достовірних новин як для української, так і для міжнародної аудиторії.

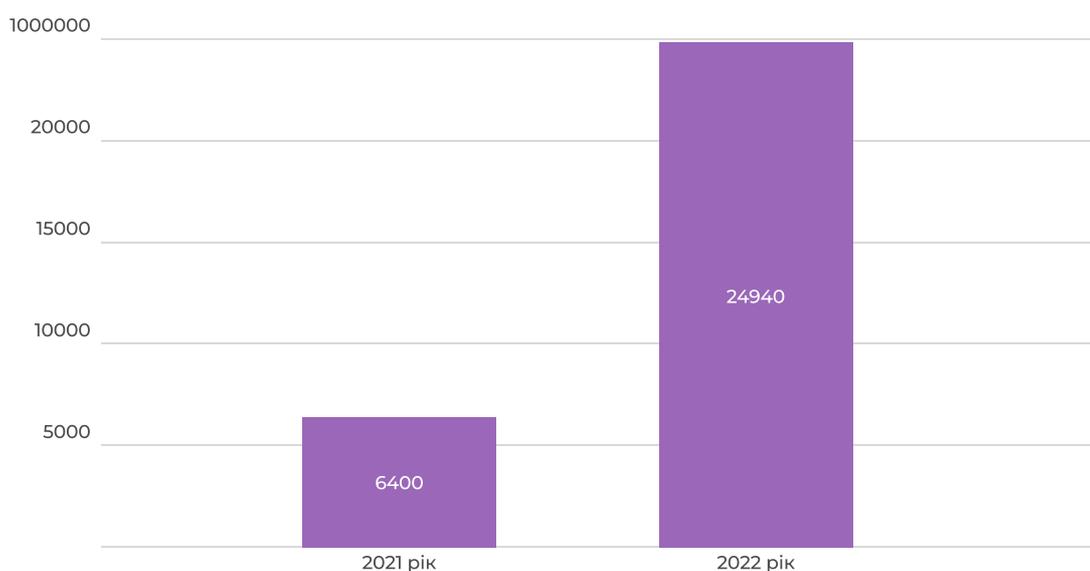
Загальна кількість підписників сторінок Верховної Ради України на усіх платформах (Facebook, Twitter, Telegram, Instagram) протягом 2022 року **виросла на 146%** порівняно з 2021-м (Рисунок 33).

Рисунок 33. Загальна кількість підписників офіційних сторінок Верховної Ради України у соцмережах

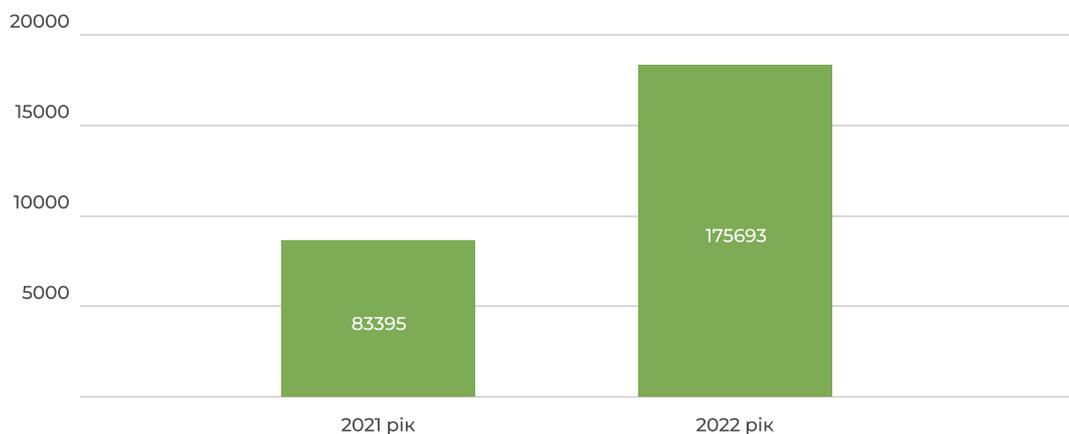
Сторінки **Освітнього центру Верховної Ради України** у Facebook, Telegram та Instagram за 2022 рік збільшили аудиторію підписників майже **у 4 рази** (Рисунок 34).

Рисунок 34. Загальна кількість підписників сторінок Освітнього Центру Верховної Ради України у соцмережах

Кількість підписників сторінок телеканалу «Рада» в YouTube, Telegram, Facebook зросла на 110% у 2022 році порівняно з попереднім (Рисунок 35).

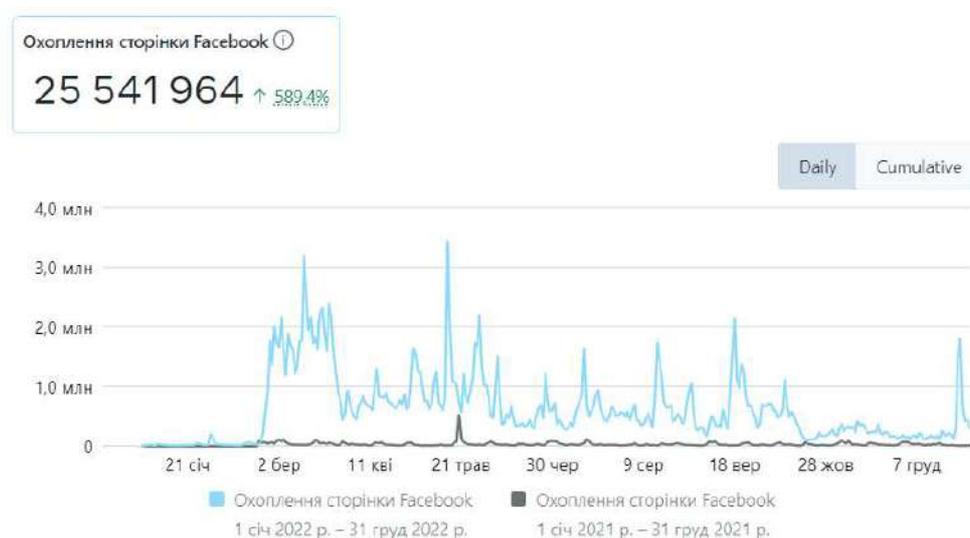
Рисунок 35. Загальна кількість підписників сторінок телеканалу «Рада» у соцмережах

Facebook-сторінка Верховної Ради України

Із кінця лютого до серпня 2022 року офіційна Facebook-сторінка Верховної Ради України (ВРУ) охопила понад 23 млн унікальних користувачів. Це у 10 разів більше, ніж за попереднє півріччя. Загальне охоплення сторінки за 2022 рік становило понад 25,5 млн користувачів, що на 589,4% більше, ніж аналогічний показник у попередньому році.

Рисунок 36. Охоплення унікальних користувачів Facebook-сторінкою Верховної Ради України у 2021 та 2022 роках

Серед Facebook-підписників переважають жінки (69,6%); найчисельніша вікова група – від 35 до 44 років.

Рисунок 37. Розподіл підписників Facebook-сторінки Верховної Ради України за віком і статтю

Щодо географічного розподілу, 81% підписників Facebook-сторінки Верховної Ради України перебувають в Україні. Далі із суттєвим відривом йдуть Польща, Німеччина, Італія та Чехія.

Рисунок 38. Країни, де перебувають підписники Facebook-сторінки Верховної Ради України

За перші чотири місяці 2023 року (з 1 січня до 30 квітня) Facebook-сторінка Верховної Ради України охопила 4,6 млн унікальних користувачів, що на 60,4% менше, ніж за попередні чотири місяці.

Рисунок 39. Охоплення унікальних користувачів Facebook-сторінкою Верховної Ради України за 1 січня – 30 квітня 2023 року у порівнянні з попереднім періодом

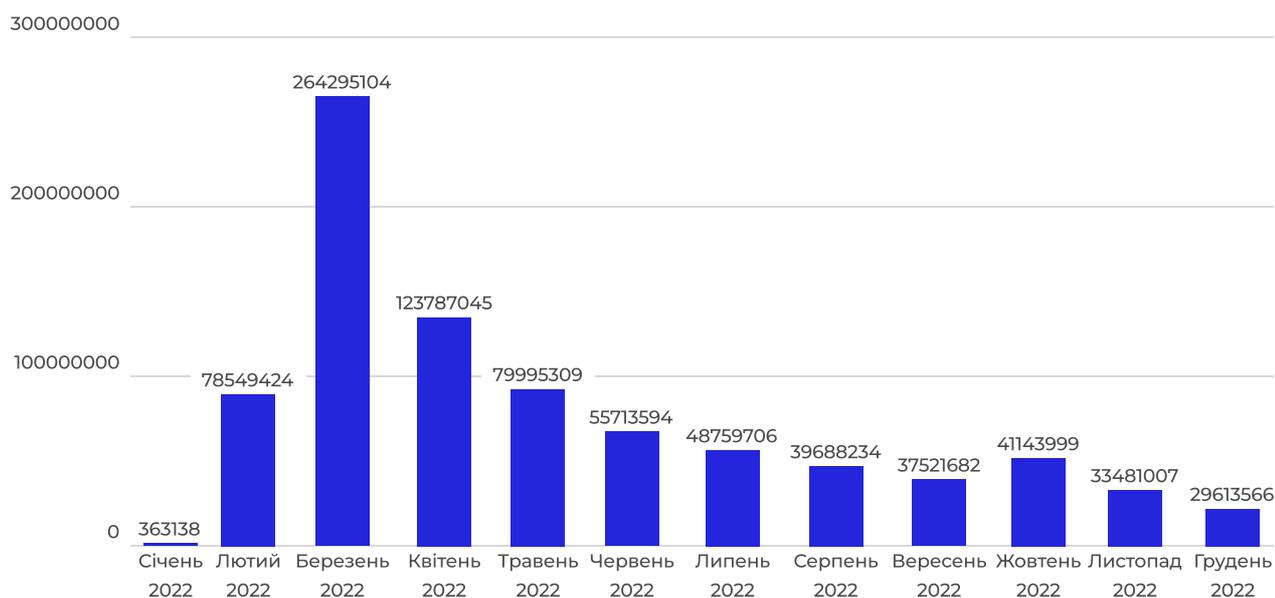
Кількість підписників сторінки продовжує збільшуватися, проте темпи зростання сповільнилися: станом на 30 квітня 2023 року Facebook-сторінка Верховної Ради України налічує 288452 підписники, що на 5302 підписники, або на 1,9%, більше, ніж станом на початок 2023 року.

Українськомовний Telegram-канал Верховної Ради України

Кількість підписників офіційного Telegram-каналу Верховної Ради України виросла з 8 тисяч до 409 тисяч у пікові дні березня 2022 року. Влітку 2022 року за індексом цитованості Telegram-канал Верховної Ради України посідав 4-е місце серед усіх Telegram-каналів України.

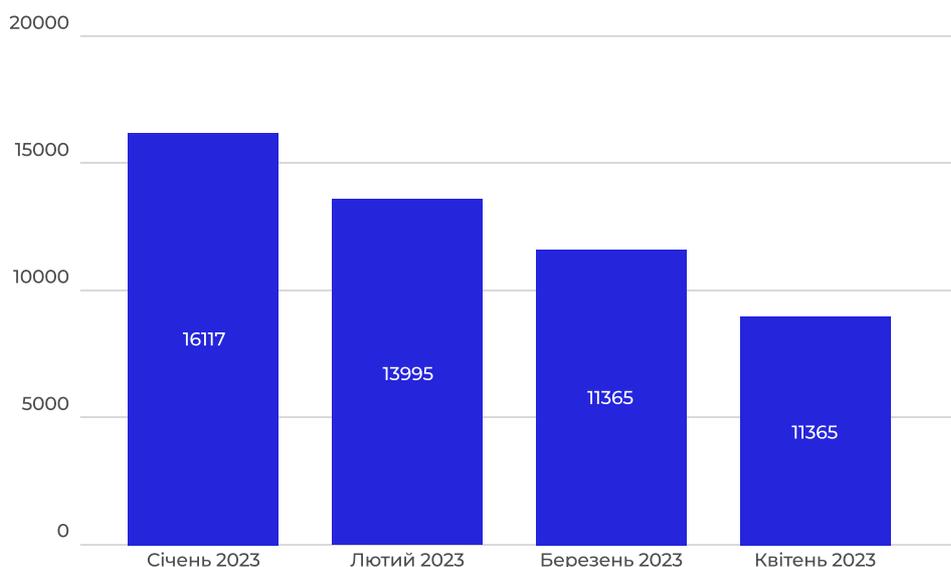
На *Рисунку 40* представлені щомісячні показники переглядів контенту у Telegram-каналі за 2022 рік. Найвищий показник спостерігався у березні 2022 року, а далі кількість переглядів йде на спад із вирівнюванням у другій половині року до 30–40 млн переглядів щомісячно. Така тенденція до спаду та часткового відтоку аудиторії характерна і для Telegram-каналів інших органів влади та медіа, що викликано, серед іншого, втомою громадян від цілодобового моніторингу новин та поверненням до роботи після перших шоків місяців повномасштабного вторгнення.

Рисунок 40. Загальна кількість переглядів в українськомовному Telegram-каналі Верховної Ради України

У 2023 році продовжується низхідний тренд скорочення кількості підписників Telegram-каналу Верховної Ради України: від 1 січня до 30 квітня 2023 року їхня кількість зменшилася на 32097 підписників, або на 14,5%. Це так само впливає і на середнє охоплення кожного допису: динаміка цього показника у 2023 році представлена у щомісячному зрізі на *Рисунку 41*.

Рисунок 41. Середнє охоплення одного допису в Telegram-каналі Верховної Ради України у 2023 році

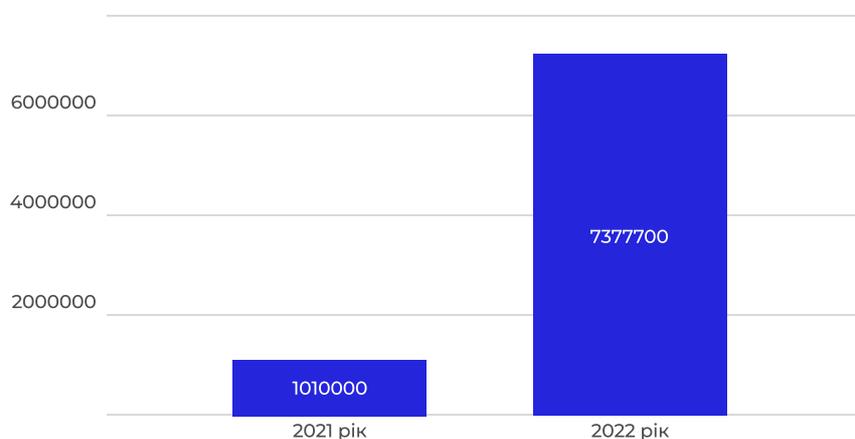
Англомовний Telegram-канал Верховної Ради України

Після 24 лютого 2022 року вагому роль в інформаційній діяльності Верховної Ради України стала відігравати комунікація, орієнтована на міжнародну аудиторію посередництвом англомовних акаунтів у Twitter і Telegram. Англомовний Telegram-канал Верховної Ради України був створений після повномасштабного вторгнення і за 10 місяців роботи у 2022 році набрав аудиторію у 27528 підписників та отримав 1,11 млн переглядів. Станом на 30 квітня 2023 року англомовний Telegram-канал Верховної Ради України має 22480 підписників.

Українськомовний Twitter-акаунт Верховної Ради України

Twitter-акаунт Верховної Ради України, який ведеться українською та розрахований на внутрішню аудиторію, протягом 2022 року збільшив як кількісний показник переглядів у понад 7 разів (Рисунок 42), так і якісний показник взаємодії аудиторії з контентом. Коефіцієнт залученості аудиторії виріс удвічі – з 1.6% до 3.2%.

Рисунок 42. Загальна кількість переглядів в українськомовному Twitter-акаунті Верховної Ради України

У 2023 році аудиторія українськомовного Twitter-акаунту Верховної Ради України продовжує зростати, проте вже значно повільнішими темпами: станом на 30 квітня 2023 року кількість підписників становить 249152, що на 3% більше, ніж на початку року.

Англомовний Twitter-акаунт Верховної Ради України

Англомовний Twitter-акаунт Верховної Ради України став важливим інструментом для задоволення підвищеного попиту міжнародної аудиторії на офіційну інформацію з України, а також для боротьби з дезінформаційними повідомленнями рф. За період дії воєнного стану в Україні англомовний Twitter-акаунт Верховної Ради України збільшив базу підписників у 9,4 разів (Рисунок 43). При цьому кількість переглядів дописів у 2022 році зростає у 103 рази порівняно з 2021 роком (Рисунок 44).

Рисунок 43. Кількість підписників англомовного Twitter-акаунту Верховної Ради України

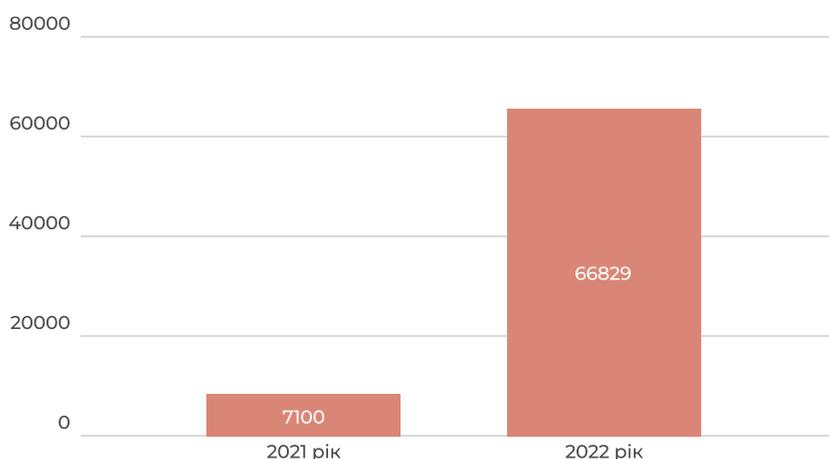
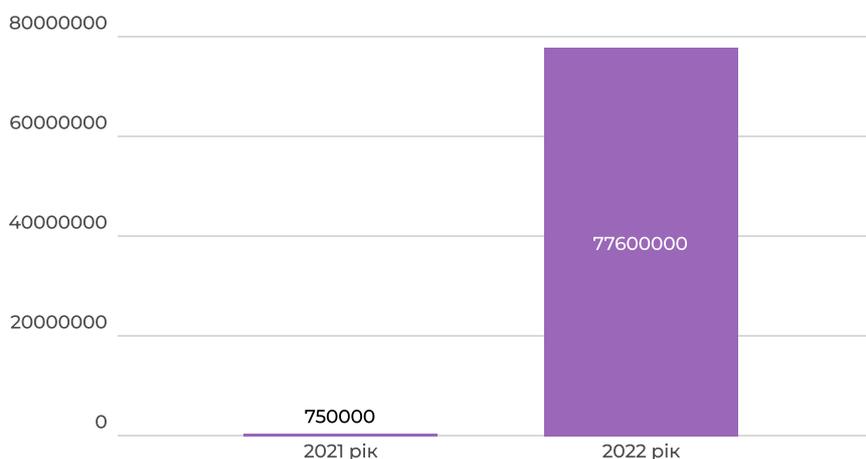

Рисунок 44. Кількість переглядів англомовного Twitter-акаунту Верховної Ради України

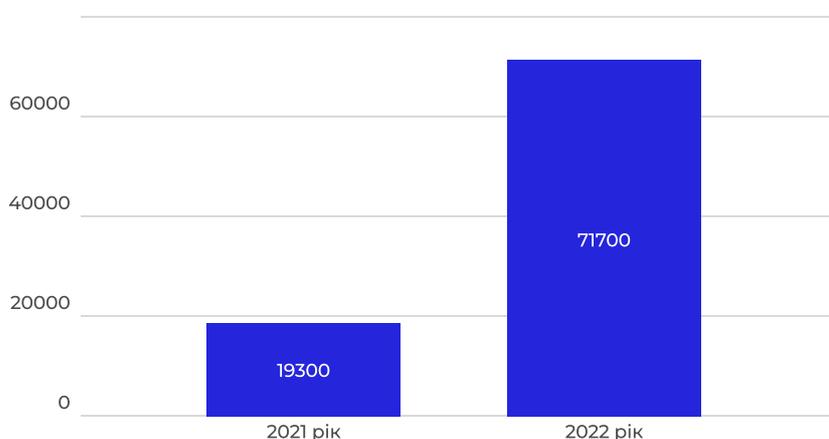

За перші чотири місяці 2023 року кількість підписників англomовного Twitter-акаунту Верховної Ради України зросла на 1,5% і станом на 30 квітня 2023 року складає 67856.

Instagram-сторінка Верховної Ради України

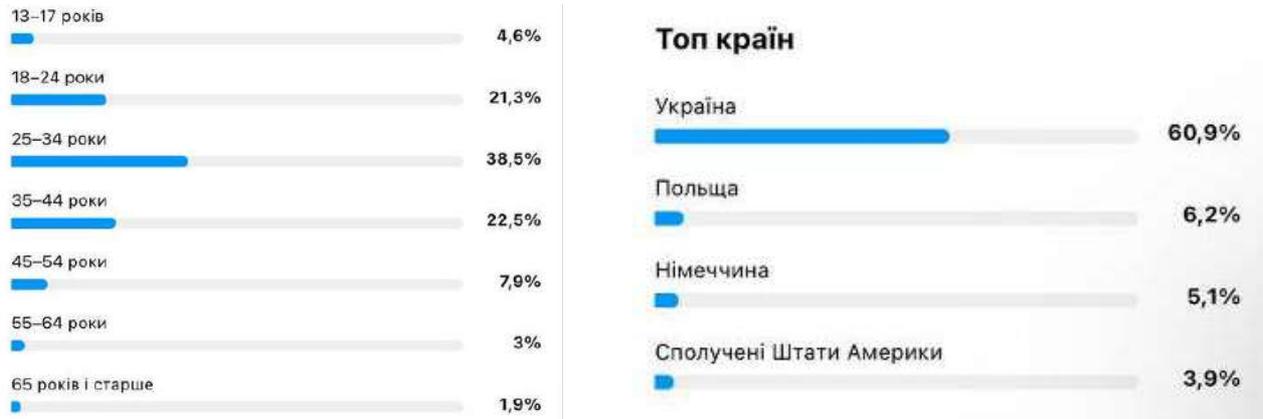
Протягом 2022 року Instagram-сторінка Верховної Ради України збільшила кількість підписників у понад 6 разів, а її контент отримав на 271% більше охоплення, ніж у 2021-му (Рисунок 45).

Рисунок 45. Охоплення Instagram-сторінки Верховної Ради України

Серед підписників переважають жінки (61,3%), найчисельніший віковий діапазон аудиторії – від 25 до 34 років. Серед країн, де перебувають підписники, на першому місці Україна (60,9% аудиторії), далі йдуть Польща, Німеччина та США.

Рисунок 46. Аудиторія Instagram-сторінки Верховної Ради України

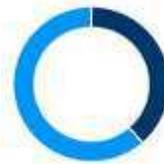

Стать

з ваших читачів

61,3%

Жінки

38,6%

Чоловіки

За перші чотири місяці 2023 року Instagram-сторінка Верховної Ради України **охопила понад 135 тисяч облікових записів, що на 93% більше**, ніж за попередній аналогічний період. Так само зросла і кількість облікових записів, які взаємодіяли із контентом сторінки: за чотири місяці 2023 року їхня кількість становить понад 13 тисяч (+38% у порівнянні з попереднім періодом). Це свідчить про те, що цей майданчик Верховної Ради України для комунікації з аудиторією має потенціал до зростання. Щодо кількості підписників, то станом на 30 квітня 2023 року їхня кількість на Instagram-сторінці Верховної Ради України складає 51900, що **на 8% більше, ніж аналогічний показник станом на початок року**.

YouTube-канал телеканалу «Рада»

У середньому на каналі виходить 160 відео на місяць, але з початком повномасштабної війни та припиненням трансляції засідань Верховної Ради України з міркувань безпеки кількість контенту знизилася на 30%. Пік переглядів і приросту нових підписників спостерігався у березні 2022 року.

Рисунок 47. Приріст нових підписників на YouTube-каналі телеканалу «Рада» у 2022 році

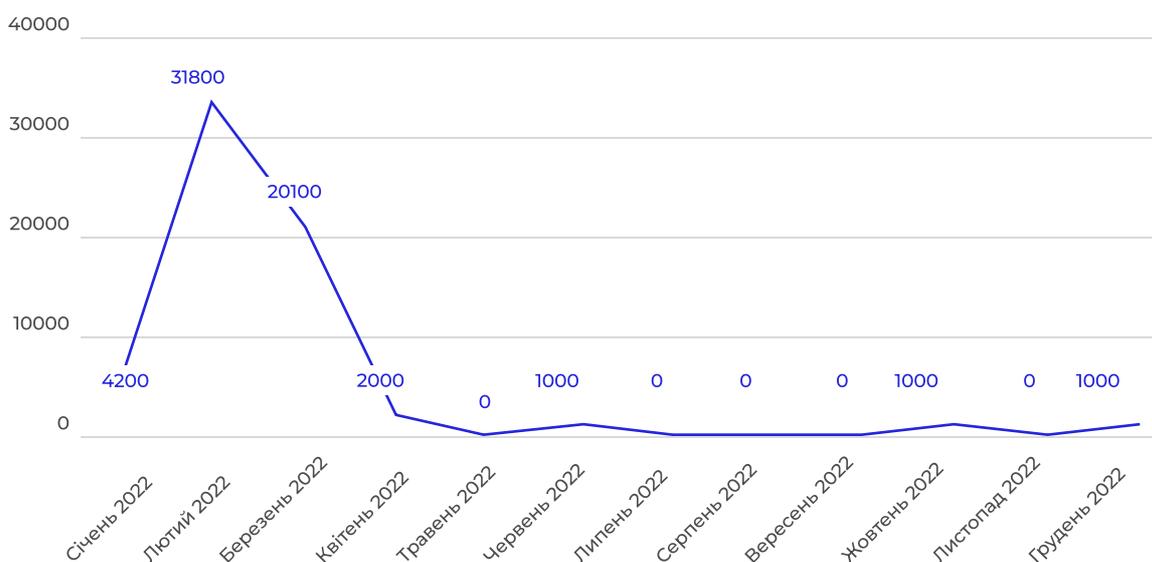
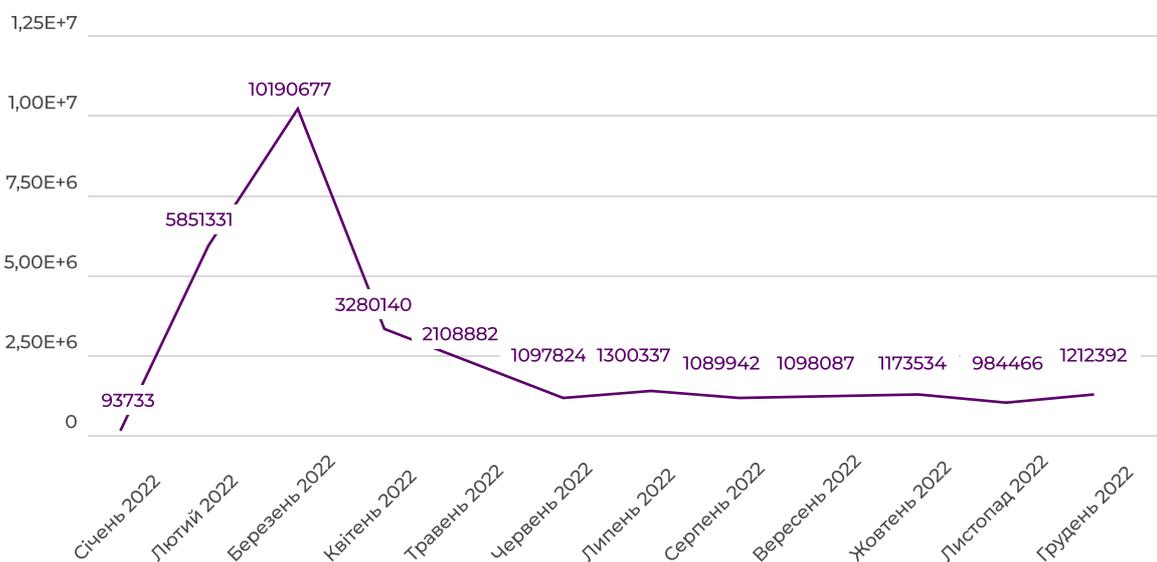
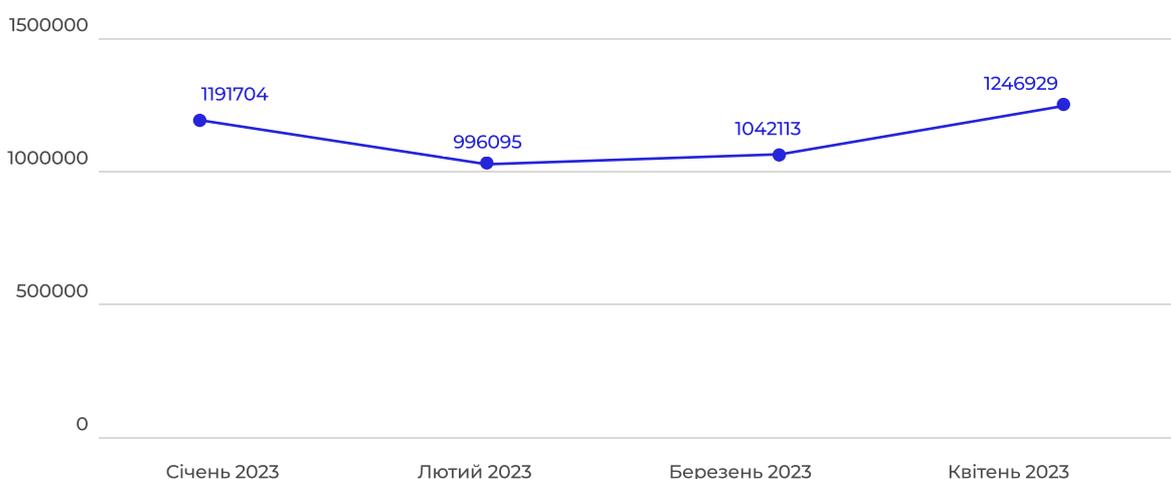

Рисунок 48. Щомісячна кількість переглядів відеороликів на YouTube-каналі телеканалу «Рада» у 2022 році

За перші чотири місяці 2023 року кількість підписників YouTube-каналу телеканалу «Рада» **зросла до 112 000, що на 1,3% більше**, ніж аналогічний показник станом на початок року. Щодо кількості переглядів відео на каналі, то щомісячний показник за перші чотири місяці 2023 року у середньому становив 1,1 млн переглядів із незначним просіданням у лютому та березні (Рисунок 49). За квітень 2023 року відеоролики на YouTube-каналі телеканалу «Рада» набрали понад 1,2 млн переглядів: за цим показником канал вийшов на аналогічний показник грудня 2022 року.

Рисунок 49. Щомісячна кількість переглядів відеороликів на YouTube-каналі телеканалу «Рада» у 2023 році

У процесі діяльності Програми USAID «РАДА: наступне покоління» було впроваджено нові комунікаційні інструменти, а саме:

- концепція промоції меседжів Верховної Ради України серед міжнародної аудиторії;
- щоденні меседж-бокси;
- інструкція для підготовки комунікаційного супроводу офіційних візитів закордонних політиків і посадовців до Верховної Ради України (під час воєнного стану);
- структура тижневого звіту для комунікаційних підрозділів Апарату Верховної Ради України;
- редакційні принципи ведення офіційних акаунтів Верховної Ради України;

- концепція адвокації меседжу щодо геноциду українського народу та проект Постанови ВРУ.

Активна комунікаційна робота ВРУ, спрямована на **міжнародну аудиторію**, зусиллями Програми USAID «РАДА: наступне покоління» включала такі аспекти:

- створення та розсилка регулярного дайджесту реакцій іноземних парламентів на агресію рф проти України;
- заклики Голови Верховної Ради України до іноземних чиновників та політичних лідерів підтримати ініціативу закрити небо над Україною (#CloseSkyOverUkraine);
- звернення керівництва Верховної Ради України до світових «зірок», що підтримали Україну у війні проти росії;
- оформлення фотовиставок і подарунків для зарубіжних делегацій.

Також у 2022 році була розроблена **стратегія розвитку соціальних мереж** Верховної Ради України на 12 місяців (2022–2023 роки). У ході роботи над стратегією було проведено 16 персональних глибинних **інтерв'ю**.

Респондентами інтерв'ю виступили керівники структурних підрозділів Апарату Верховної Ради України, відповідальні за комунікації, а також пресекретарі керівництва Верховної Ради України; працівники пресслужби, інформаційного управління, Освітнього центру Верховної Ради України, парламентського медіа «Голос України», парламентського телеканалу «Рада», програми USAID «РАДА: наступне покоління» і трьох модельних комітетів Верховної Ради України.

Під час розмов респонденти ділилися особливостями координації SMM-роботи, взаємодії різних комунікаційних підрозділів і власним баченням щодо можливих зон для розвитку. Результати інтерв'ю були анонімізовані. Серед **сильних сторін** у комунікаційній роботі Верховної Ради України респонденти зазначали наступні фактори:

- створення Комунікаційного Штабу після 24.02.2022 позитивно вплинуло на узгодженість роботи різних підрозділів Верховної Ради України у соцмережах (спільний чат, щоденні групові наради, формування меседж-боксу);
- самовідданість персоналу, орієнтація на цінності, готовність працювати 24/7 заради інформування громадян та наближення перемоги України;

- запровадження моніторингу ключових SMM-показників на щотижневій основі;
- використання трендових візуальних форматів завдяки комунікаційній підтримці програми RANG (інфографіки, цитати);

Зонами, які потребують покращення, були названі такі особливості організації комунікаційної роботи Верховної Ради України:

- відсутність окремого SMM-відділу, а отже, і синхронізованого управління усіма сторінками (Facebook та Instagram-сторінки Верховної Ради України поділені між пресслужбою та інформаційним управлінням);
- деяким працівникам бракує навичок роботи у цифровому середовищі, що створює посилене навантаження на решту команди
- кадровий дефіцит у сферах дизайну та англомовного копірайтингу;
- недостатня адаптивність інформації з сайту до різних соцмереж, кожна з яких потребує окремого підходу;
- відсутність єдиного фотобанку; брак галереї на сайті ВРУ.

Для усунення виявлених слабких місць у структурі пресслужби Апарату Верховної Ради України відбулося кадрове підсилення за підтримки Програми USAID «РАДА: наступне покоління»:

- з початку 2023 року до команди долучився графічний дизайнер;
- з квітня 2023 року – SMM-фахівець.

У ході роботи над SMM-стратегією у період із 19 до 29 липня 2022 року також було проведене **онлайн-опитування** наявної та потенційної аудиторії соціальних мереж Верховної Ради України. Його поширили через розсилки, анонси в медіа та таргетовану рекламу серед спільноти журналістів (однієї з ключових цільових аудиторій) та всіх зацікавлених у діяльності Верховної Ради України. В опитуванні взяли участь 244 користувачі, серед яких 102 є підписниками щонайменше одного SMM-каналу Верховної Ради України, а 142 потенційно можуть стати підписниками.

Результати показали, що 75% опитаних становлять користувачі віком 18–45 років.

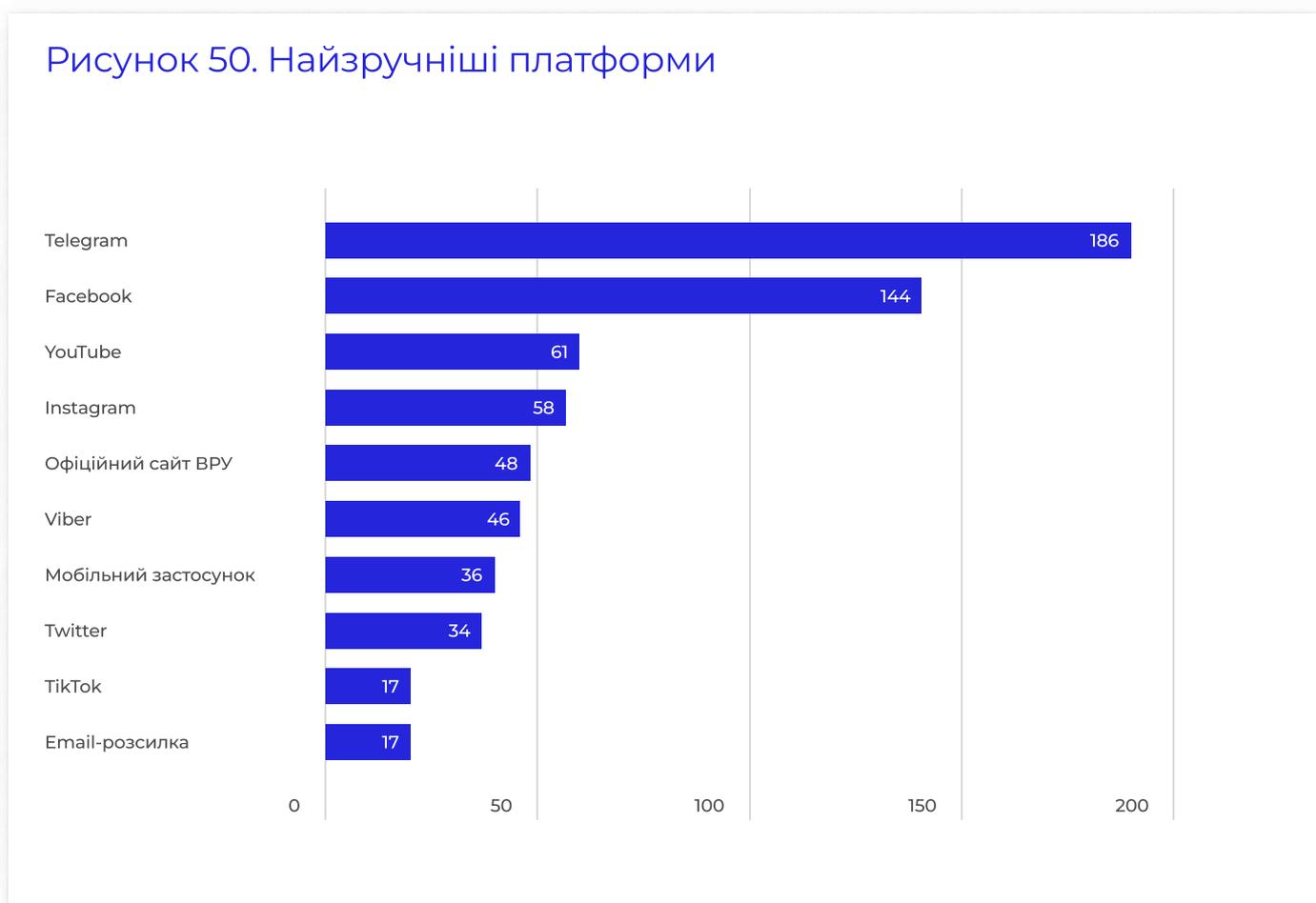
Серед підписників, які взяли участь в опитуванні, домінують представники медіа, бізнесу та громадського сектору.

Згідно з результатами, Верховна Рада України перебуває на 4-му місці за рівнем довіри до інформації, яку публікують офіційні ресурси різних держорганів (після Збройних Сил України, Президента України та Кабінету Міністрів).

Найбільше респондентів цікавлять такі категорії інформації у соцмережах Верховної Ради України:

- новини щодо прийнятих законів
- міжнародні новини, що стосуються України
- новини щодо ситуації на фронті.

Серед платформ, які респонденти назвали найзручнішими для отримання інформації від Верховної Ради України, найбільше голосів отримали Telegram, Facebook та YouTube (Рисунок 50).

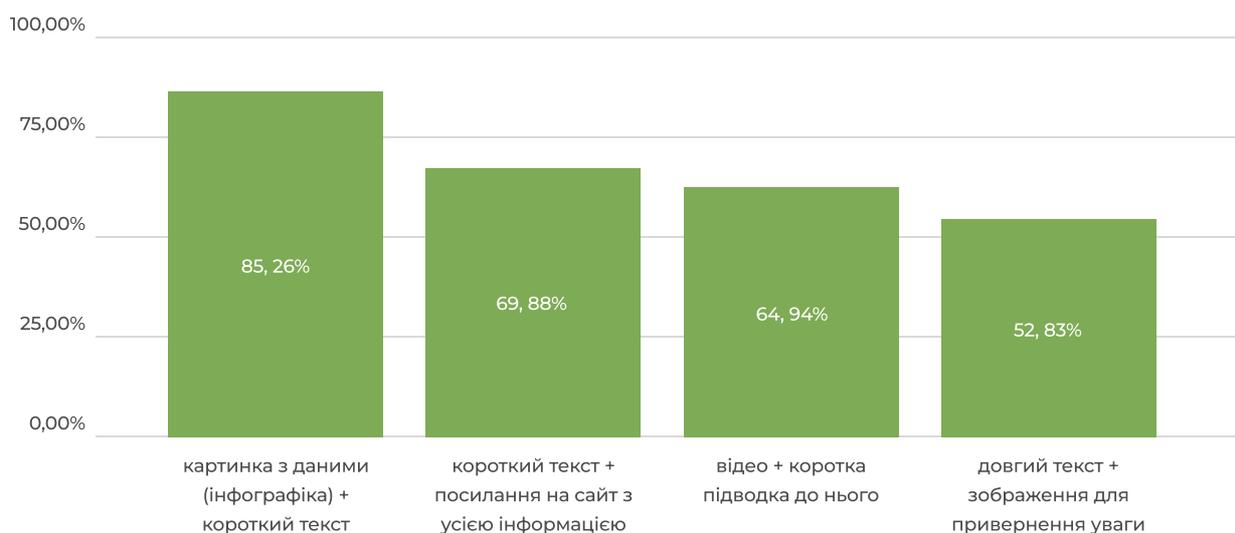

Аспекти законотворчості, які викликають найбільший інтерес у респондентів:

- розуміння важливих змін, що визначають майбутнє України;
- вплив нових законів на персональний добробут;
- адаптація законодавства України до норм ЄС

Серед форматів подачі контенту у соцмережах користувачі віддають перевагу візуально структурованій інформації (інфографіка з коротким супровідним текстом).

Рисунок 51. Найбільш зручні формати контенту у соцмережах для наявної та потенційної аудиторії Верховної Ради України

Щодо причин, із яких респонденти можуть відписатися від сторінок Верховної Ради України, найбільшу кількість голосів отримали:

- посилання на неперевірені джерела;
- довгі та складні тексти «бюрократичною» мовою;
- репости зі сторінок, які не викликають довіри.

Результати соціологічного дослідження «Громадяни та парламент: довіра, взаємодія та відкритість в умовах воєнного стану», яке провів Міжнародний республіканський інститут 6–22 жовтня 2022 року, засвідчили, що рівень довіри громадян до Верховної Ради України зріс до 56%.

На думку віцеспікерки Верховної Ради України Олени Кондратюк, на такий високий результат вплинуло відразу декілька факторів, серед яких – суттєві зусилля парламенту в комунікації. Пані віцеспікерка відзначила, що з перших днів повномасштабного вторгнення РФ в Україну парламент взяв на себе провідну роль в інформуванні громадян про те, що відбувається, а також про відповідні рішення влади.

За даними цього ж опитування, основними джерелами інформації про діяльність парламенту для громадян є «соцмережі» (65%) та «центральні телеканали» (54%). Майже дві третини опитаних назвали інформацію про діяльність Верховної Ради України зрозумілою.

У 2023 році відбувається комплексна робота над Комунікаційною стратегією Верховної Ради України на 2023–2027 роки. У межах цієї стратегії будуть означені принципи роботи комунікаційних підрозділів парламенту у соціальних мережах. Окрема SMM-стратегія буде розроблятися щороку з огляду на динамічні зміни у зовнішньому середовищі, зокрема розвиток нових платформ та форматів. У вересні 2023 року буде фіналізована і представлена нова SMM-стратегія на наступні 12 місяців.

ЗДІЙСНЕННЯ СИСТЕМНОГО ЕКСПЕРТНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ РІШЕНЬ

У цьому підрозділі будуть надані основні показники, які характеризують аналітичне опрацювання законопроектів, зокрема із залученням представників зацікавлених сторін (стейкхолдерів) та громадянського суспільства до законодавчого процесу, а також продемонстрована глибина і змістовність експертизи та якість здійснення післязаконодавчого контролю в умовах війни.

Законодавче регулювання експертного опрацювання законопроектів в парламенті

Законопроект, проєкт іншого акта, внесений до Верховної Ради, реєструється в Апараті Верховної Ради. Законопроект, внесений з дотриманням вимог статей 90, 91 цього Регламенту, реєструється в Апараті Верховної Ради в день його внесення, а у випадку внесення у неробочий час – не пізніше наступного робочого дня; усі зареєстровані законопроекти, проєкти інших актів та супровідні документи вносяться до єдиної автоматизованої системи та розміщуються на вебсайті Верховної Ради (частина перша, четверта статті 92 Регламенту).

Відповідно до частини першої статті 93 Регламенту кожен законопроект, проєкт іншого акта після його реєстрації не пізніш як у п'ятиденний строк направляється Головою Верховної Ради України або відповідно до розподілу обов'язків Першим заступником, заступником Голови Верховної Ради України в комітет, який відповідно до предметів відання комітетів визначається головним із підготовки і попереднього розгляду законопроекту, проєкту іншого акта, а також у комітет, до предмета відання якого належать питання бюджету, для проведення експертизи щодо його впливу на показники бюджету та відповідності законам, що регулюють бюджетні відносини, комітет, до предмета відання якого належать питання боротьби з корупцією, для підготовки експертного висновку щодо його відповідності вимогам антикорупційного законодавства та в комітет, до предмета відання якого належить оцінка відповідності законопроектів міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції для підготовки експертного висновку. Кожен законопроект не пізніш як у триденний строк направляється комітетом, до предмета відання якого належать питання бюджету, до Кабінету Міністрів України для здійснення експертизи щодо його впливу на показники бюджету та відповідності законам, що регулюють бюджетні відносини.

Головний комітет не пізніше як у тридцятиденний строк попередньо розглядає законопроект, проект іншого акта і ухвалює висновок щодо доцільності включення його до порядку денного сесії Верховної Ради. До висновку головного комітету додаються висновки комітетів, до предметів відання яких належать питання відповідно бюджету, боротьби з корупцією та оцінки відповідності законопроектів міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, які мають бути подані до головного комітету у 21-денний строк з дня отримання законопроекту, проекту іншого акта для надання висновку (частина третя статті 93 Регламенту).

Відповідно до частини першої статті 98 Регламенту усі зареєстровані законопроекти та супровідні документи до них відповідно до статті 99 цього Регламенту, законопроекти, підготовлені до другого та наступних читань, висновки щодо законопроектів, підготовлені головним комітетом до першого та наступних читань, висновки інших комітетів, пропозиції Президента України разом з висновком головного комітету, порівняльною таблицею та іншими супровідними документами відповідно до статті 133 цього Регламенту, пропозиції щодо усунення неузгодженостей чи редакційних неточностей у прийнятому законі надаються народному депутату в електронному вигляді засобами єдиної автоматизованої системи шляхом розсилки інформаційних листів; за зверненням народного депутата до Апарату Верховної Ради йому надаються паперові копії зазначених документів протягом трьох робочих днів з дня такого звернення.

Інформаційний лист про реєстрацію законопроектів надсилається народному депутату на початку робочого дня, наступного за днем направлення відповідного законопроекту до головного комітету (або тимчасової спеціальної комісії у разі її створення), але не раніше дня його розміщення в єдиній автоматизованій системі. Інформаційний лист має містити посилання на відповідні сторінки єдиної автоматизованої системи.

Інформаційний лист про законопроекти, підготовлені до другого та наступних читань, висновки щодо законопроектів, підготовлені головним комітетом до першого, повторного першого, другого, повторного другого, третього читання, висновки інших комітетів, висновки експертиз, пропозиції Президента України разом з висновком головного комітету, порівняльною таблицею та іншими супровідними документами відповідно до статті 133 цього Регламенту, пропозиції щодо усунення неузгодженостей чи редакційних неточностей у прийнятому законі надається народному депутату засобами єдиної автоматизованої системи на початку робочого дня, наступного за днем їхньої реєстрації в єдиній автоматизованій системі.

Висновки комітетів до зареєстрованих законопроектів, законопроекти, підготовлені до другого та наступних читань, і супровідні документи до них вносяться до єдиної автоматизованої системи.

Згідно з Регламентом після включення законопроекту до порядку денного сесії Верховної Ради підготовка його до першого читання здійснюється головним комітетом (частина перша статті 108); за наслідками підготовки законопроекту до розгляду в першому читанні головний комітет ухвалює висновок, який має містити: 1) пропозицію про прийняття Верховною Радою щодо відповідного законопроекту (кожного з альтернативних законопроектів у разі їх внесення) одного з рішень, передбачених статтею 114 цього Регламенту, та обґрунтування такої пропозиції; 2) пропозицію щодо перенесення розгляду законопроекту (в разі необхідності) (частина перша статті 111).

Згідно зі статтею 103 Регламенту зареєстрований та включений до порядку денного сесії законопроект при підготовці до першого читання в обов'язковому порядку направляється для проведення наукової експертизи, а при підготовці до всіх наступних читань – для проведення юридичної експертизи та редакційного опрацювання у відповідні структурні підрозділи Апарату Верховної Ради; остаточна юридична експертиза і редакційне опрацювання здійснюються після прийняття акта Верховної Ради в цілому (частина друга); за дорученням Голови Верховної Ради України або відповідно до розподілу обов'язків – Першого заступника, заступника Голови Верховної Ради України або за рішенням головного комітету законопроект може бути направлений на наукову, юридичну чи іншу експертизу, проведення інформаційного чи наукового дослідження; при цьому предмет і мета експертизи, пошуку, дослідження повинні бути чітко визначені (частина перша); законопроекти, які мають системний характер для окремих галузей законодавства і необхідність наукового опрацювання яких при підготовці до першого читання встановив профільний комітет, направляються для одержання експертних висновків до Національної академії наук України; окремі законопроекти також можуть направлятися для одержання експертних висновків до Кабінету Міністрів України, відповідних міністерств, інших державних органів, установ і організацій або окремих фахівців (частина третя).

Експертні висновки повинні бути подані до Верховної Ради не пізніше 14 днів із дня надходження такого звернення від посадових осіб та органів Верховної Ради; Якщо в установлені строки висновки не одержано, вважається, що зауваження відсутні (частина четверта статті 103 Регламенту).

Висновок, підготований головним комітетом до першого читання законопроекту, висновки відповідних комітетів та інші супровідні документи до нього надаються народним депутатам не пізніш як за сім днів до дня розгляду цього законопроекту на пленарному засіданні Верховної Ради (стаття 112 Регламенту).

Відповідно до статті 114 Регламенту за наслідками розгляду законопроекту в першому читанні Верховна Рада може прийняти рішення про:

- 1) прийняття законопроекту за основу з дорученням головному комітету підготувати його до другого читання;
- 2) відхилення законопроекту;
- 3) повернення законопроекту суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання або направлення його до головного комітету для підготовки на повторне перше читання, визначивши при цьому основні положення, принципи, критерії, яким повинен відповідати доопрацьований законопроект чи його структурні частини;
- 4) опублікування законопроекту у визначеному Верховною Радою офіційному друкованому виданні для всенародного обговорення, доопрацювання його головним комітетом з урахуванням наслідків обговорення і подання на повторне перше читання.

Верховна Рада після прийняття законопроекту за основу може прийняти рішення про прийняття законопроекту в цілому, за умови дотримання вимог цього Регламенту.

Згідно зі статтею 116 Регламенту пропозиції і поправки до законопроекту, який готується до другого читання, можуть вноситися лише до того тексту законопроекту (розділів, глав, статей, їх частин, пунктів, підпунктів, абзаців, речень), який прийнятий Верховною Радою за основу. Головний комітет, як виняток, може прийняти рішення про врахування внесених пропозицій і поправок щодо виправлень, уточнень, усунення помилок та/або суперечностей у тексті законопроекту, інших структурних частин законопроекту та/або інших законодавчих актів, що не були предметом розгляду в першому читанні, якщо про необхідність їх внесення було зазначено у висновках цього головного комітету та/або експертного підрозділу Апарату Верховної Ради і оголошено головою на пленарному засіданні під час розгляду такого законопроекту у першому читанні. Такі пропозиції і поправки повинні відповідати предмету правового регулювання законопроекту.

Відповідно до частини першої статті 118 Регламенту законопроект, підготований до другого читання, подається у вигляді порівняльної таблиці, яка має містити:

- 1) текст законопроекту, прийнятого за основу;
- 2) усі внесені та не відкликані пропозиції (можливо, із стислим обґрунтуванням), поправки, що мають суцільну нумерацію і розміщуються нарівні з відповідними статтями законопроекту, із зазначенням ініціаторів їх внесення – суб'єктів права законодавчої ініціативи;
- 3) висновок головного комітету щодо внесених пропозицій, поправок;
- 4) остаточну редакцію статей законопроекту, що пропонується головним комітетом для прийняття у другому читанні.

Під час розгляду законопроекту в другому читанні Верховна Рада проводить його постатейне обговорення та голосування, крім випадку розгляду законопроекту за особливою процедурою, визначеною статтею 119-1 Регламенту; у разі необхідності можуть обговорюватися і ставитися на голосування окремі частини, пункти, підпункти, речення або статті (частина перша статті 119 Регламенту).

Відповідно до частини першої статті 123 Регламенту за результатами розгляду законопроекту в другому читанні Верховна Рада приймає рішення про:

- 1) прийняття законопроекту в другому читанні та доручення головному комітету підготувати його до третього читання;
- 2) відхилення законопроекту;
- 3) прийняття законопроекту в другому читанні та в цілому;
- 4) прийняття законопроекту в другому читанні, за винятком окремих розділів, глав, статей, частин статей, та направлення їх головному комітету на доопрацювання з наступним поданням законопроекту на повторне друге читання;
- 5) повернення законопроекту головному комітету на доопрацювання з наступним поданням на повторне друге читання.

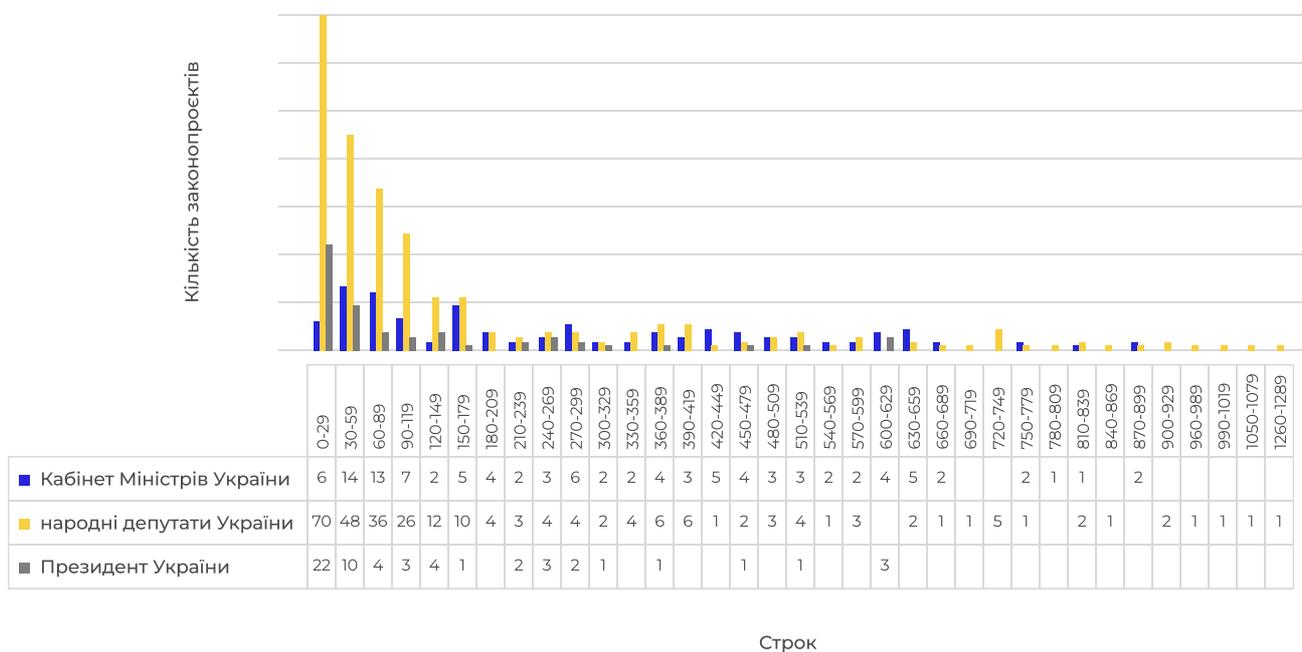
Згідно зі статтею 130 Регламенту оригінал прийнятого Верховною Радою закону в електронній формі не пізніш як у десятиденний строк з дня його прийняття візується керівником секретаріату головного комітету та підписується головою цього комітету; текст прийнятого Верховною Радою закону в електронній формі опрацьовується в юридичному підрозділі, висновок остаточної юридичної експертизи якого вноситься в єдину автоматизовану систему; керівник підрозділу, на який покладено функцію з оформлення на підпис Голові Верховної Ради України прийнятих Верховною Радою актів, виготовляє оригінал прийнятого Верховною Радою закону в паперовій формі та подає його на підпис Голові Верховної Ради України разом з копією висновку остаточної юридичної експертизи у паперовій формі; Голова Верховної Ради України підписує поданий на підпис закон не раніше двох і не пізніше п'яти днів з дня його подання, крім випадків, передбачених цим Регламентом.

Згідно зі статтею 94 Конституції України закон підписує Голова Верховної Ради України і невідкладно направляє його Президентові України (частина перша); Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляд (частина друга); у разі якщо Президент України протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду, закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений (частина третя).

Основні показники щодо експертного опрацювання законопроектів у парламенті за період із 24 лютого 2022 року до 31 травня 2023 року

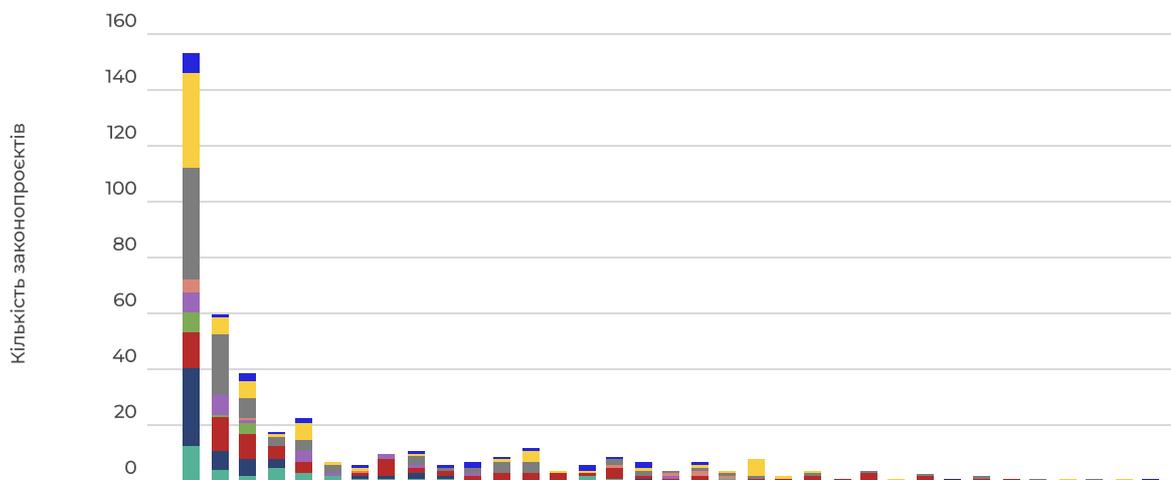
На *Рисунку 52* нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між датою реєстрації проекту закону та датою опублікування закону у розрізі суб'єктів права законодавчої ініціативи. Для зручності такі строки згруповано з кроком 29 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) було опубліковано за цей часовий проміжок. Ці відомості подані в розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи.

Рисунок 52. Строк між датою реєстрації проєкта закону та датою опублікування закону у розрізі суб'єктів права законодавчої ініціативи

На Рисунок 53 нижче відображено кількість законопроєктів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між датою реєстрації проєкта закону та датою ухвалення його в цілому у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі строки згруповано з кроком 29 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроєктів (із числа тих, які стали законами) було ухвалено як закони за цей часовий проміжок. Ці відомості подані в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 53. Строк між датою реєстрації проєкта закону та датою ухвалення його в цілому у розрізі сфери регулювання

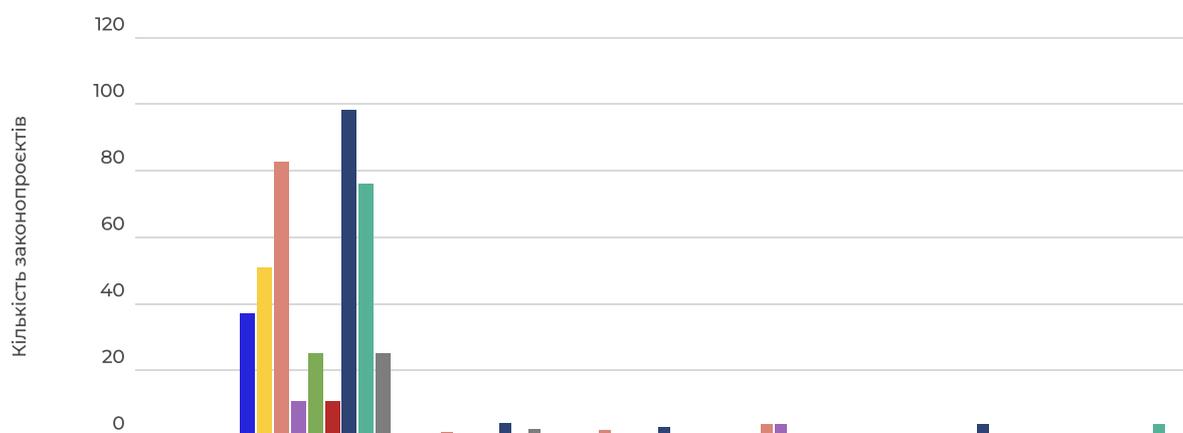

	0-29	30-59	60-89	90-119	120-149	150-179	180-209	210-239	240-269	270-299	300-329	330-359	360-389	390-419	420-449	450-479	480-509	510-539	540-569	570-599	600-629	630-659	660-689	690-719	720-749	750-779	780-809	810-839	840-869	870-899	900-929	930-959	960-989	1020-1049	1230-1259	
■ Соціальна політика	7	1	3	1	2		1	1	1	2	1	1			2	1	2		1																	1
■ Правова політика	34	6	6	1	6	1	1		1			1	4	1	1		1	1	1	1	6	1	1			1							1		1	
■ Економічна політика	40	22	7	3	4	3		3	1	2	4	3				2	2	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1			
■ Державне будівництво	5		1				1									1		1	2	1																
■ Двосторонні міжнародні угоди	7	7	1		4	1		2	1	1								1																		
■ Гуманітарна політика	7	1	4																																	
■ Галузевий розвиток	13	12	9	5	4		1	6	2	2	2	3	4	3	1	4	1	1	2		1	1	2	1	3				1							
■ Безпека і оборона	28	7	6	3			1	1	2	1							1																			
■ Багатосторонні міжнародні угоди	13	4	2	5	3	2	1	1	1	1					2	1				1																

Строк

На Рисунок 54 нижче відображено кількість законопроєктів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між ухваленням в цілому та направленням закону на підпис Президенту України у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі строки згруповано з кроком 9 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроєктів (із числа тих, які стали законами) було направлено на підпис Президенту України за цей часовий проміжок. Ці відомості подані в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 54. Строк між ухваленням законопроекту в цілому та направленням закону на підпис Президенту України у розрізі сфери регулювання

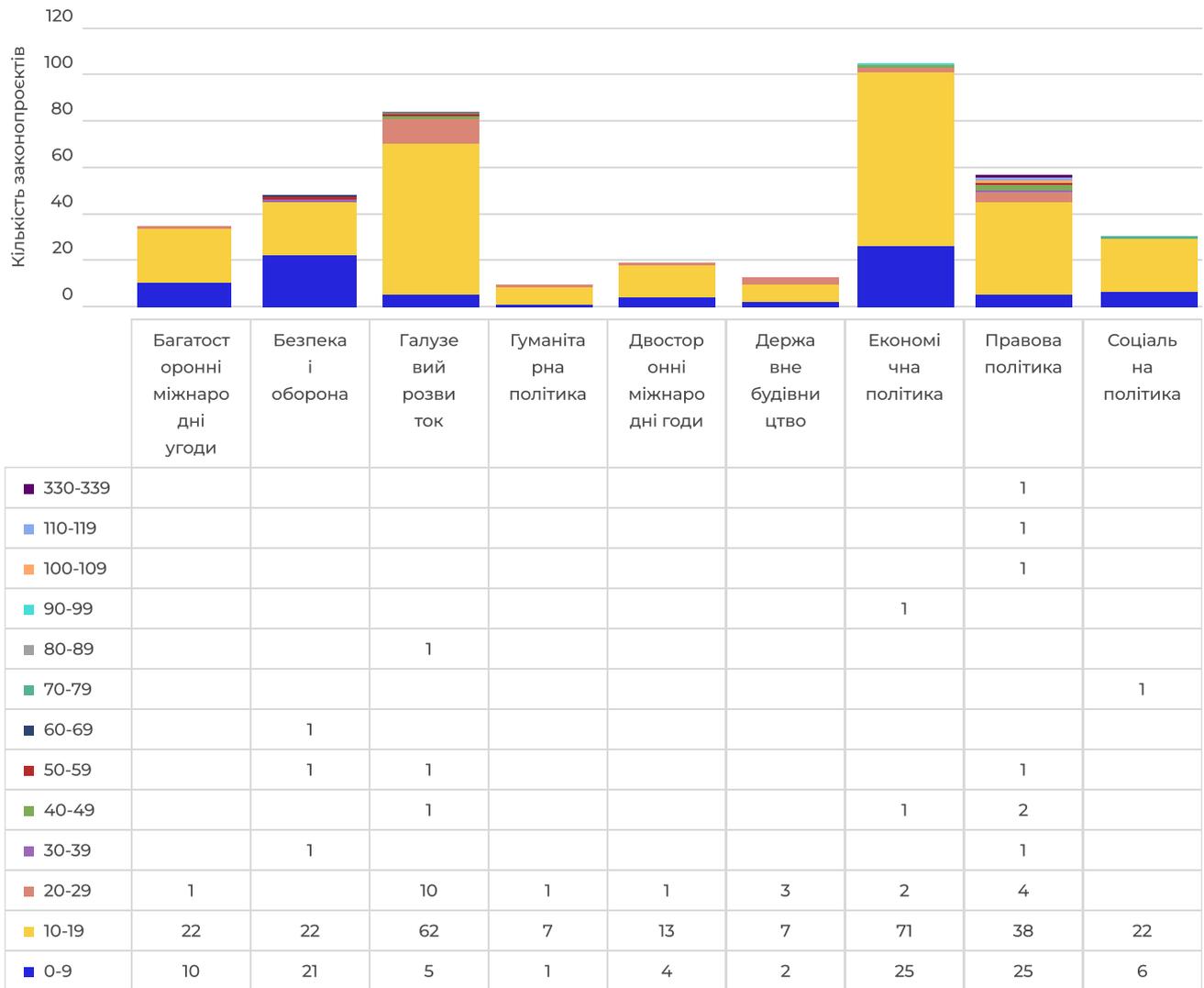

	0-9	10-19	20-29	30-39	60-69	80-89
■ Багатосторонні міжнародні угоди	37					
■ Безпека і оборона	50					
■ Галузевий розвиток	82	2	2	1		
■ Гуманітарна політика	11			1		
■ Двосторонні міжнародні угоди	25					
■ Державне будівництво	11		1			
■ Економічна політика	97	5	3		1	
■ Правова політика	75		1			1
■ Соціальна політика	25	3	1			

Строк

На *Рисунку 55* нижче відображено кількість законів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між направленням на підпис Президенту України та підписанням Президентом України закону у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі строки згруповано з кроком 9 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) було підписано Президентом України у цей часовий проміжок. Ці відомості подані в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 55. Строк між направленням законопроєкту на підпис Президенту України та підписання Президентом України закону у розрізі сфери регулювання

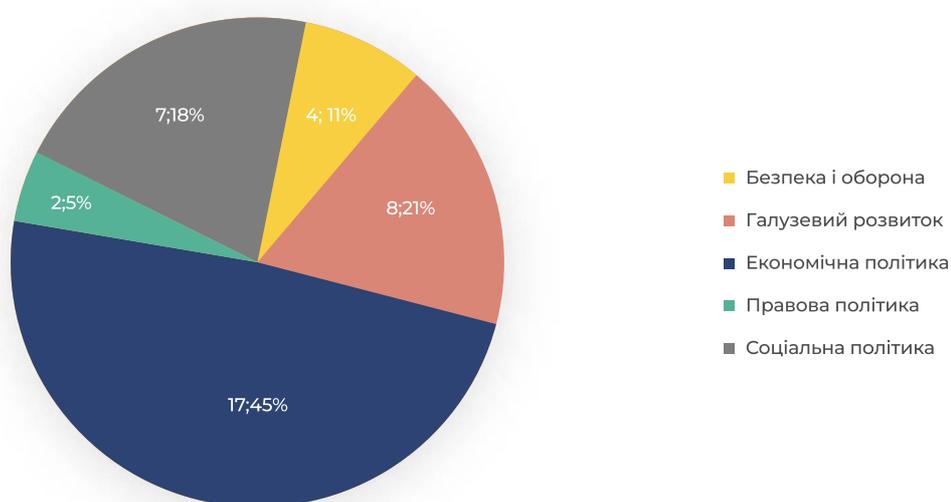
На Рисунок 56 нижче відображено кількість альтернативних проєктів законів до ухвалених законів у розрізі сфери регулювання (в рамках аналізованого часового проміжку).

Відповідно до статті 100 Регламенту альтернативними вважаються законопроєкти, які містять положення, що регулюють однакове коло питань та повторюють за суттю положення щодо регулювання одних і тих же суспільних відносин; альтернативний законопроєкт може бути внесений не пізніше як у 14-денний строк після дня надання народним депутатам першого законопроєкту з відповідного

питання; альтернативні законопроєкти до повторного першого читання можуть бути внесені в 10-денний строк з дня направлення на повторне перше читання законопроєкту, щодо якого він є альтернативним; після прийняття законопроєкту в першому читанні внесення альтернативних законопроєктів щодо нього не допускається.

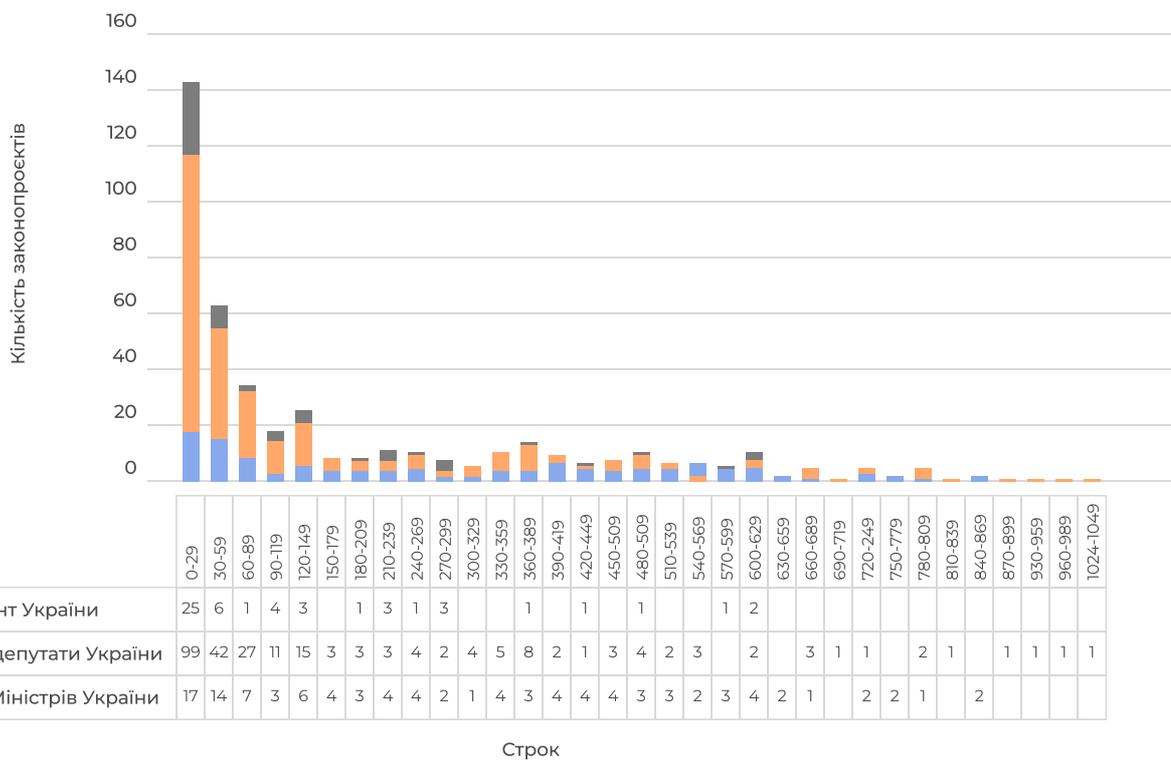
Альтернативні законопроєкти розглядаються, як правило, в порядку черговості їх внесення; Верховна Рада розглядає альтернативні законопроєкти на пленарному засіданні одночасно з основним законопроєктом (частини перша, четверта статті 110 Регламенту).

Рисунок 56. Кількість альтернативних проєктів законів

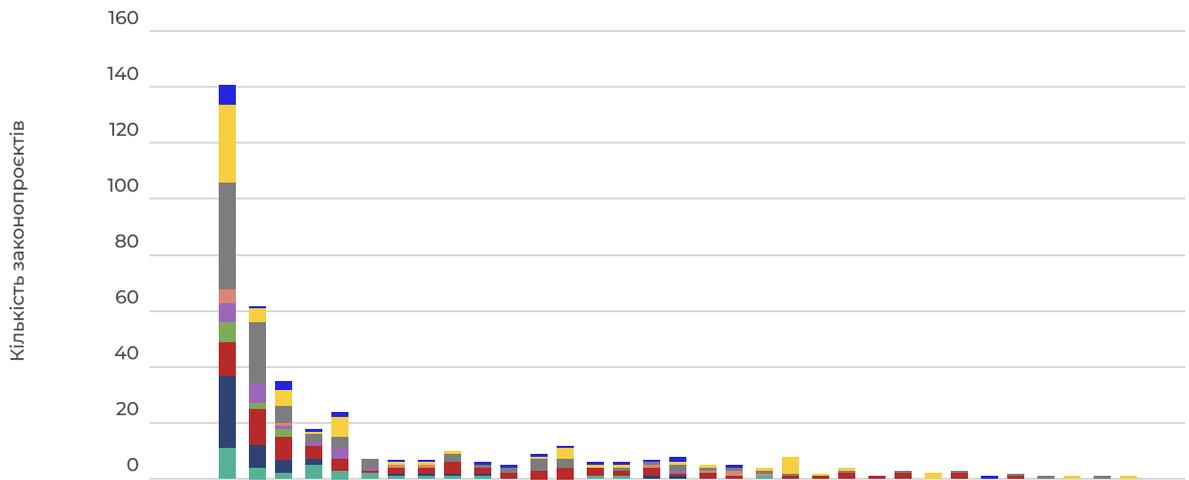
На *Рисунку 57* нижче відображено кількість законопроєктів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між наданням для ознайомлення й ухваленням за основу та в цілому у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи. Для зручності такі строки згруповано з кроком 29 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроєктів (із числа тих, які стали законами) було надано для ознайомлення в межах цього часового проміжку. Ці відомості подані в розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи.

Рисунок 57. Строк між наданням законопроекту для ознайомлення й ухвалення за основу та в цілому у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

На Рисунок 58 нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між наданням для ознайомлення й ухваленням за основу та в цілому у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі строки згруповано з кроком 29 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) було надано для ознайомлення в межах цього часового проміжку. Ці відомості подані в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 58. Строк між наданням законопроекту для ознайомлення й ухваленням за основу та в цілому у розрізі сфери регулювання

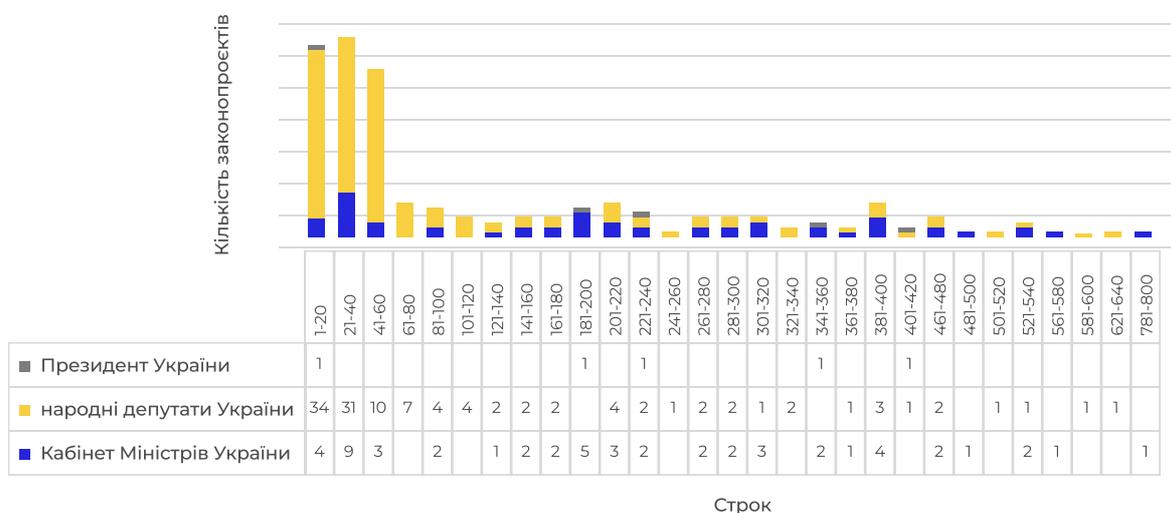

	0-29	30-59	60-89	90-119	120-149	150-179	180-209	210-239	240-269	270-299	300-329	330-359	360-389	390-419	420-449	450-479	480-509	510-539	540-569	570-599	600-629	630-659	660-689	690-719	720-749	750-779	780-809	810-839	840-869	870-899	930-959	960-989	1020-1049		
■ Соціальна політика	7	1	3	1	2		1	1		1	1	1	1	1	1	1	2		1										1						
■ Правова політика	28	5	6	1	7		1	1	1			1	4	1	1		1	1		1	6	1	1			2					1			1	
■ Економічна політика	38	22	6	3	4	3			3	1	2	4	3		1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
■ Державне будівництво	5		1				1	1								1		1	2	1															
■ Двосторонні міжнародні угоди	7	7	1	1	4	1										1																			
■ Гуманітарна політика	7	2	3																																
■ Галузевий розвиток	12	13	8	5	4	1	2	2	4	2	2	3	4	3	2	3	1	2	1		1	1	2	1	2		2	1							
■ Безпека і оборона	26	8	5	2			1	1	1	1						1	1																		
■ Багатосторонні міжнародні угоди	11	4	2	5	3	2	1	1	1	1				1	1						1														

Строк

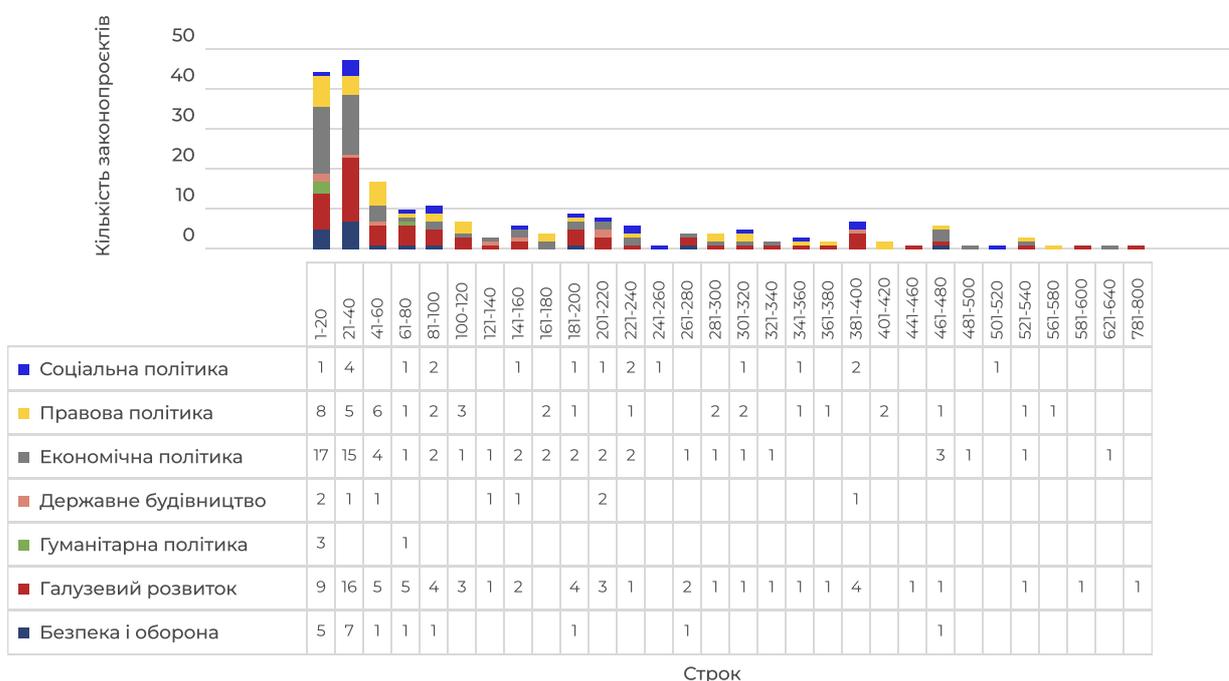
На Рисунок 59 нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між наданням для ознайомлення й ухваленням у першому читанні в розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи. Для зручності такі строки згруповано з кроком 20 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) було надано для ознайомлення в межах цього часового проміжку. Ці відомості подані в розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи.

Рисунок 59. Строк між наданням законопроекту для ознайомлення та ухваленням у першому читанні у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

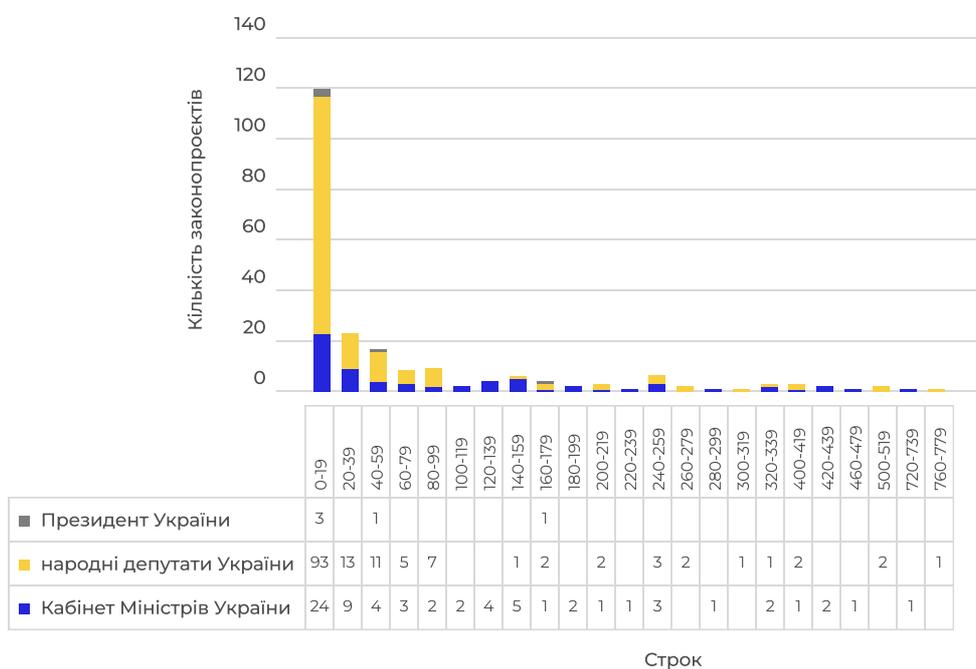
На Рисунку 60 нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між наданням для ознайомлення й ухваленням у першому читанні в розрізі сфери регулювання. Для зручності такі строки згруповано з кроком 20 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) було надано для ознайомлення в межах цього часового проміжку. Ці відомості подані в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 60. Строк між наданням законопроекту для ознайомлення та ухваленням у першому читанні у розрізі сфери регулювання

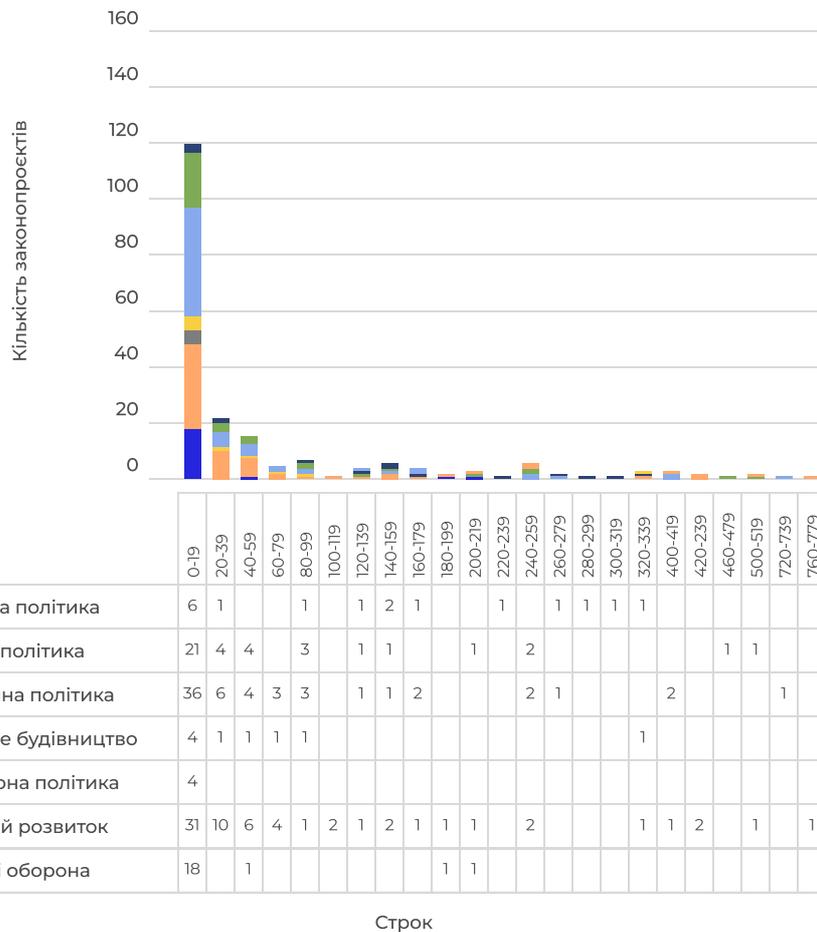
На *Рисунку 61* нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між датою висновку головного комітету й ухваленням у першому читанні у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи. Для зручності такі строки згруповано з кроком 19 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості наведені в розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи.

Рисунок 61. Строк між датою висновку головного комітету й ухваленням законопроекту у першому читанні у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

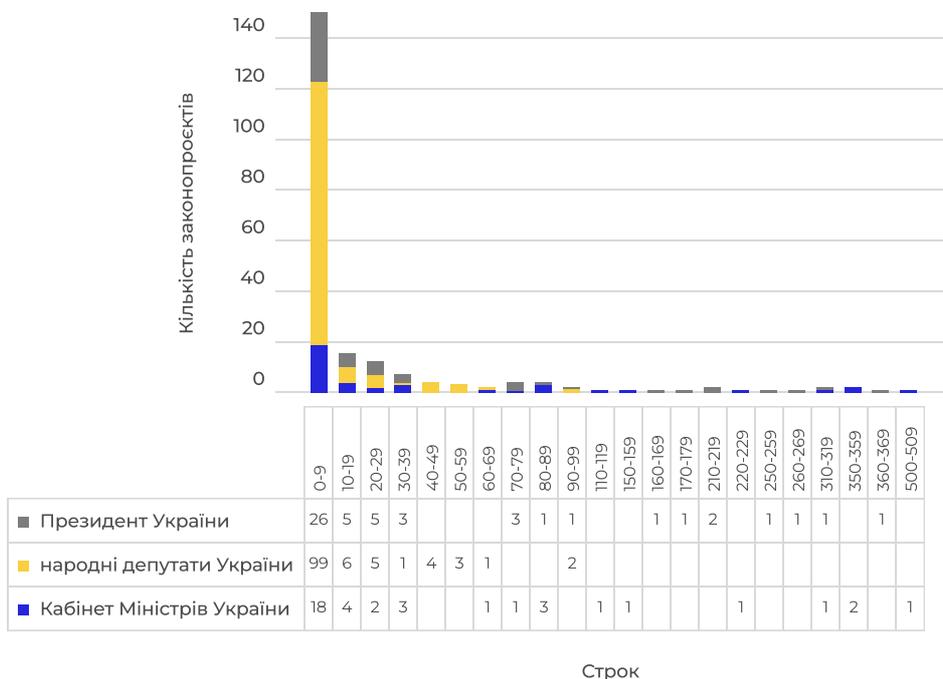
На *Рисунку 62* нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між датою висновку головного комітету й ухваленням у першому читанні у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі строки згруповано з кроком 19 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості наведені в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 62. Строк між датою висновку головного комітету й ухваленням законопроекту у першому читанні у розрізі сфери регулювання

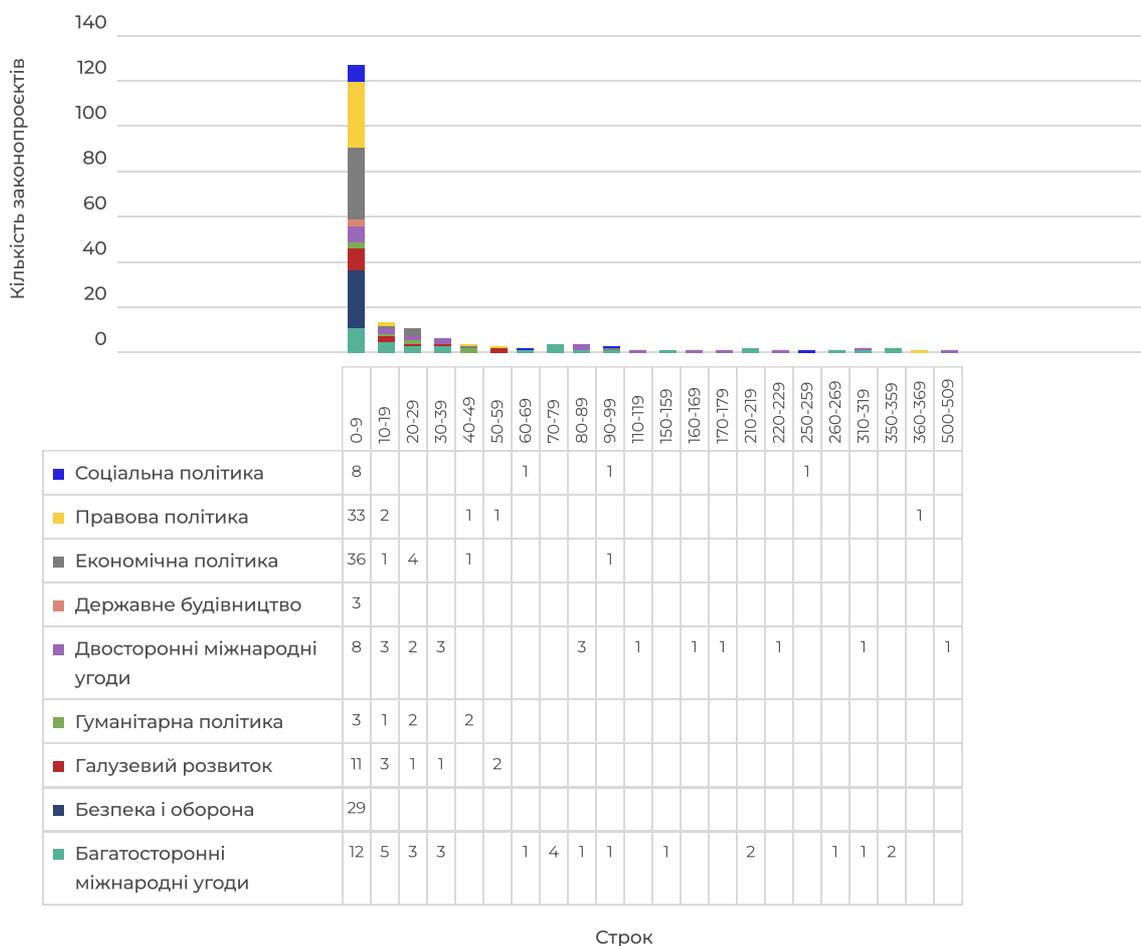
На Рисунок 63 нижче відображено кількість законопроєктів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між датою висновку головного комітету та ухваленням закону за основу та в цілому у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи. Для зручності такі строки згруповано з кроком 9 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроєктів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості наведені в розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи.

Рисунок 63. Строк між датою висновку головного комітету та ухваленням закону за основу та в цілому у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

На *Рисунку 64* нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між датою висновку головного комітету та ухваленням закону за основу та в цілому у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі строки згруповано з кроком 9 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості наведені в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 64. Строк між датою висновку головного комітету та ухваленням закону за основу та в цілому у розрізі сфери регулювання

Важливим індикатором також є підготовка законопроектів до другого читання.

За загальним правилом, пропозиції і поправки до законопроекту, який готується до другого читання, вносяться в 14-денний строк після дня прийняття законопроекту за основу. Проте Верховна Рада своїм рішенням про одноразове відхилення (ad hoc) від закріплених у Регламенті положень може продовжити встановлені у цій статті строки або скоротити їх не більш як наполовину. Скорочення не допускається при розгляді проекту кодексу чи іншого законопроекту, кількість статей, пунктів якого понад 100 (стаття 116 Регламенту).

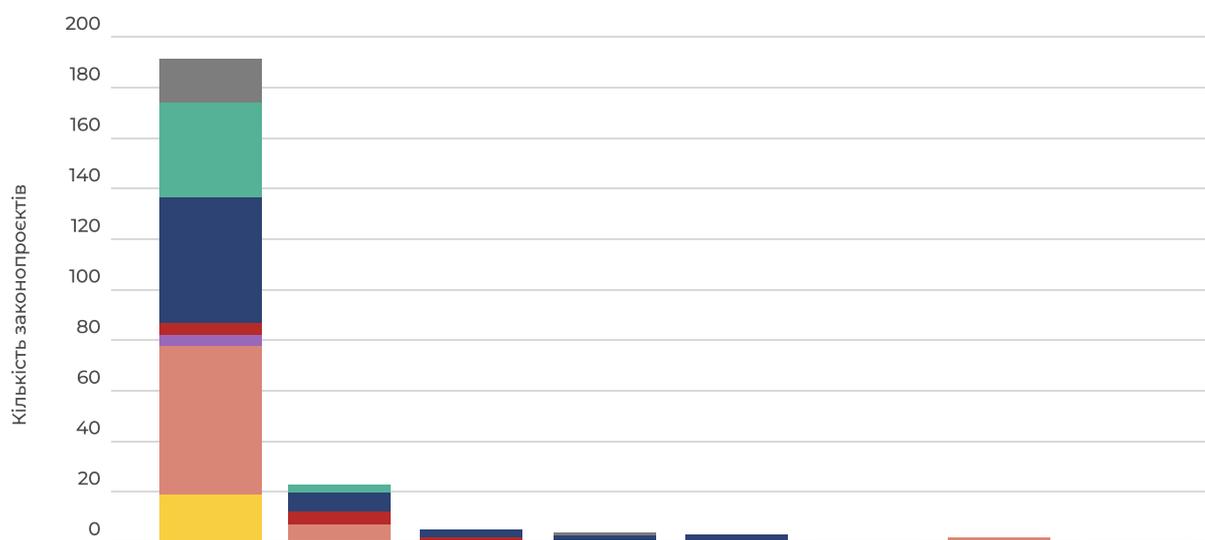
Згідно зі статтею 116 Регламенту пропозиції і поправки до законопроекту, який готується до другого читання, можуть вноситися лише до того тексту законопроекту (розділів, глав, статей, їх частин, пунктів, підпунктів, абзаців, речень), який прийнятий Верховною Радою за основу.

Відповідно до частини першої статті 118 Регламенту законопроект, підготовлений до другого читання, подається у вигляді порівняльної таблиці, яка має містити:

- 1) текст законопроекту, прийнятого за основу;
- 2) усі внесені та не відкликані пропозиції (можливо, із стислим обґрунтуванням), поправки, що мають суцільну нумерацію і розміщуються на рівні з відповідними статтями законопроекту, із зазначенням ініціаторів їх внесення – суб'єктів права законодавчої ініціативи;
- 3) висновок головного комітету щодо внесених пропозицій, поправок;
- 4) остаточну редакцію статей законопроекту, що пропонується головним комітетом для прийняття у другому читанні.

На *Рисунку 65* нижче продемонструємо кількість поправок, які були подані до другого читання у розрізі сфери регулювання в межах аналізованого часового періоду.

Рисунок 65. Кількість поправок, які були подані до законопроекту до другого читання у розрізі сфери регулювання

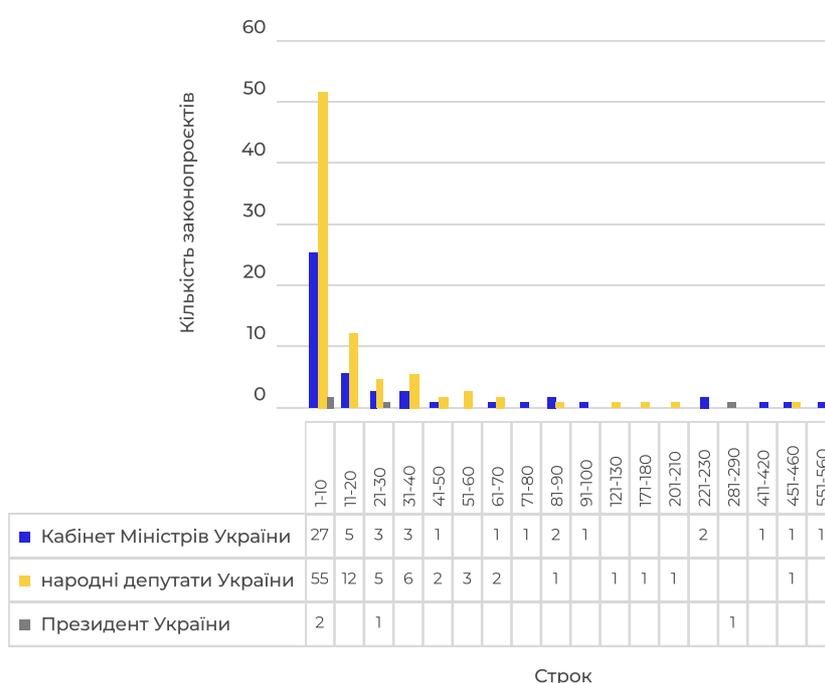

	1-300	301-600	601-900	901-1200	1201-1500	1501-1800	2101-2400	2401-2700
■ Соціальна політика	17			1				
■ Правова політика	37	3						
■ Економічна політика	49	7	3	2	3			
■ Державне будівництво	5	3	1					
■ Гуманітарна політика	4							
■ Галузевий розвиток	58	6	1	1		1	2	1
■ Безпека і оборона	19	1						

Кількість поправок

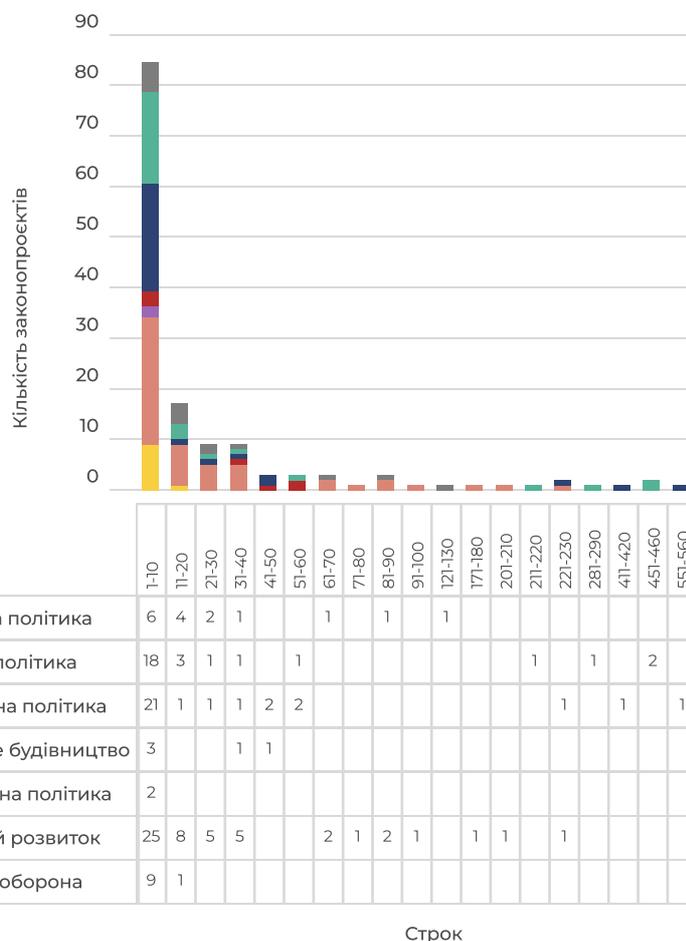
На *Рисунку 66.1* нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між наданням таблиці до другого читання та ухваленням у другому читанні у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи. Для зручності такі строки згруповано з кроком 10 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості надані в розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи.

Рисунок 66.1. Строк між наданням таблиці до другого читання та ухваленням у другому читанні у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

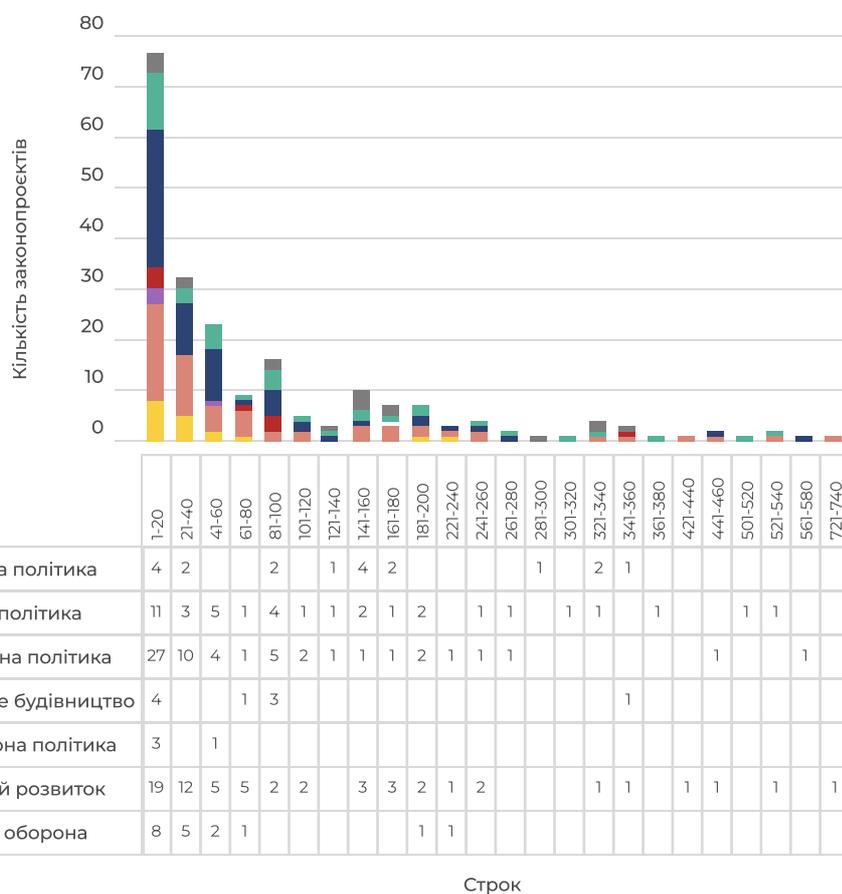
На *Рисунку 66.2* нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між наданням таблиці до другого читання та ухваленням у другому читанні у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі строки згруповано з кроком 10 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості надані в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 66.2. Строк між наданням таблиці до другого читання та ухваленням у другому читанні у розрізі сфери регулювання

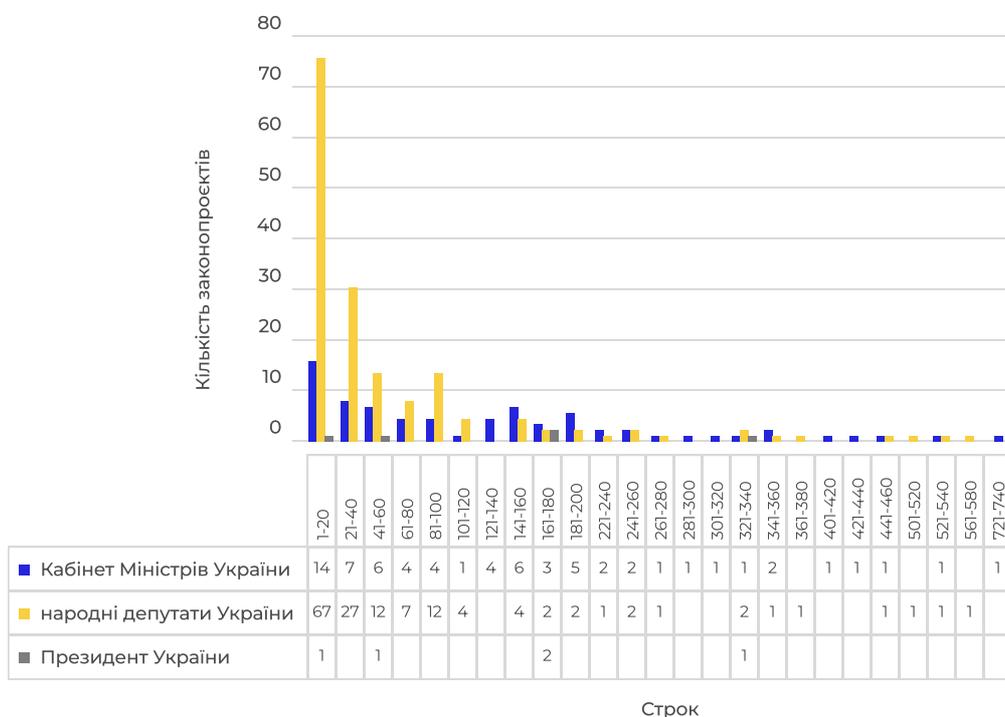
На Рисунку 67 нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між висновком Головного науково-експертного управління та ухваленням у першому читанні у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі строки згруповано з кроком 20 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості надані в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 67. Строк між висновком Головного науково-експертного управління та ухваленням у першому читанні у розрізі сфери регулювання

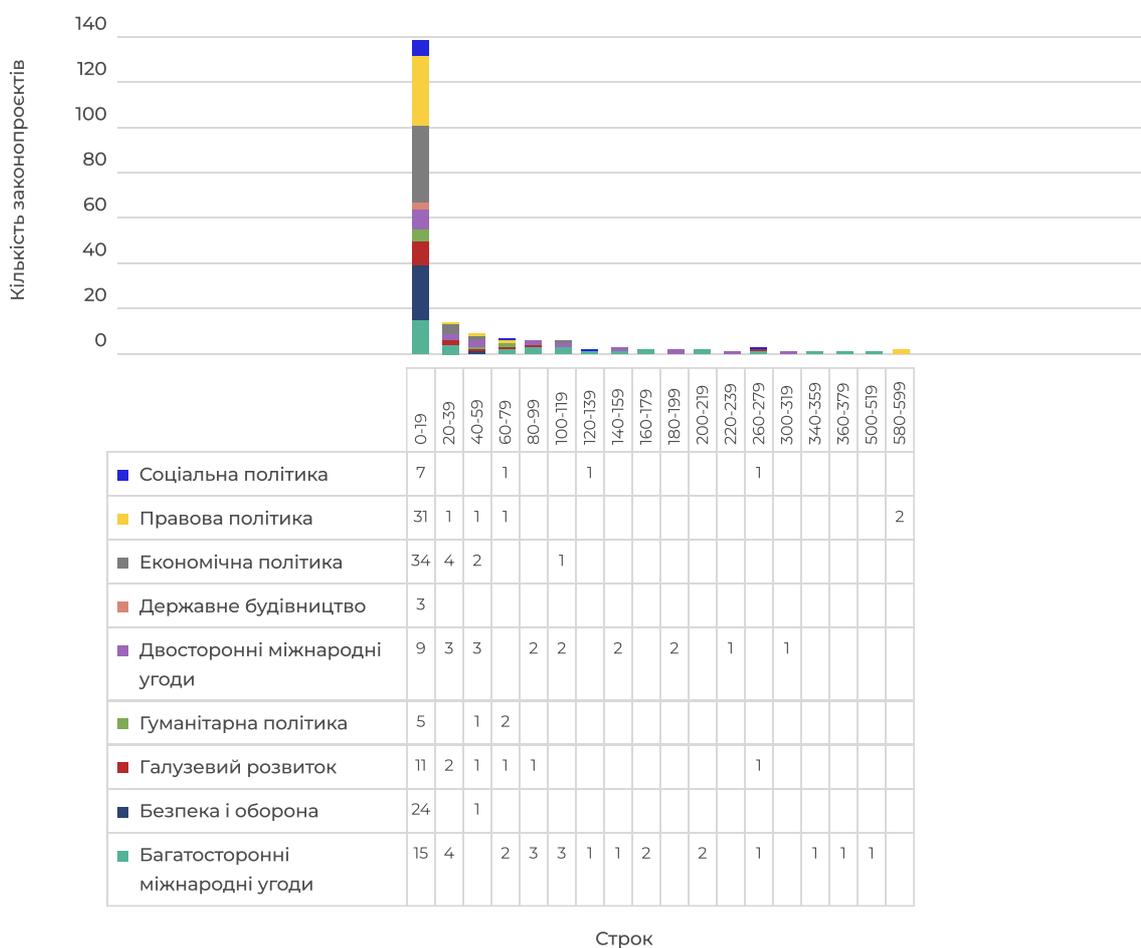
На Рисунку 68 нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між висновком Головного науково-експертного управління та ухваленням у першому читанні у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи. Для зручності такі строки згруповано з кроком 20 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості надані в розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи.

Рисунок 68. Строк між висновком Головного науково-експертного управління та ухваленням законопроекту у першому читанні у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

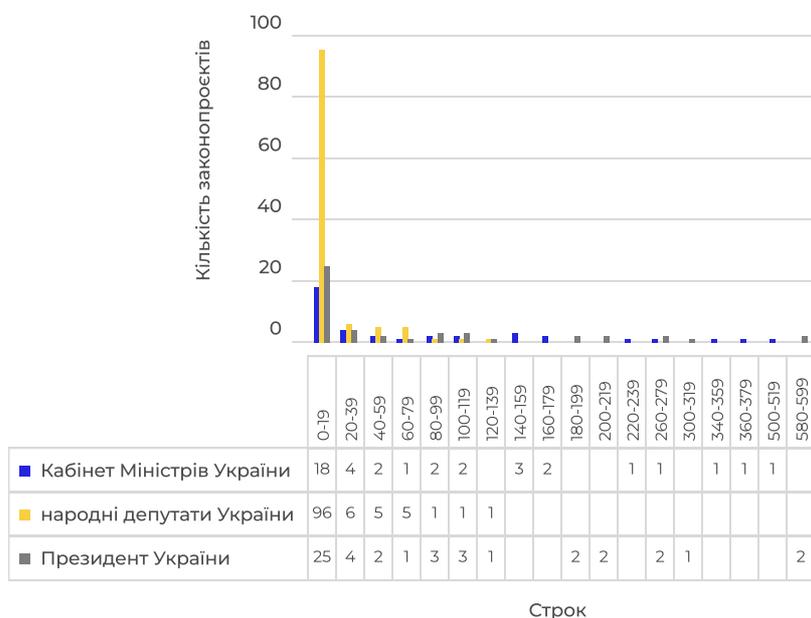
На Рисунку 69 нижче відображено кількість законопроєктів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між висновком Головного науково-експертного управління та ухваленням за основу та в цілому у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі строки згруповано з кроком 19 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроєктів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості подані в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 69. Строк між висновком Головного науково-експертного управління й ухваленням за основу та в цілому у розрізі сфери регулювання

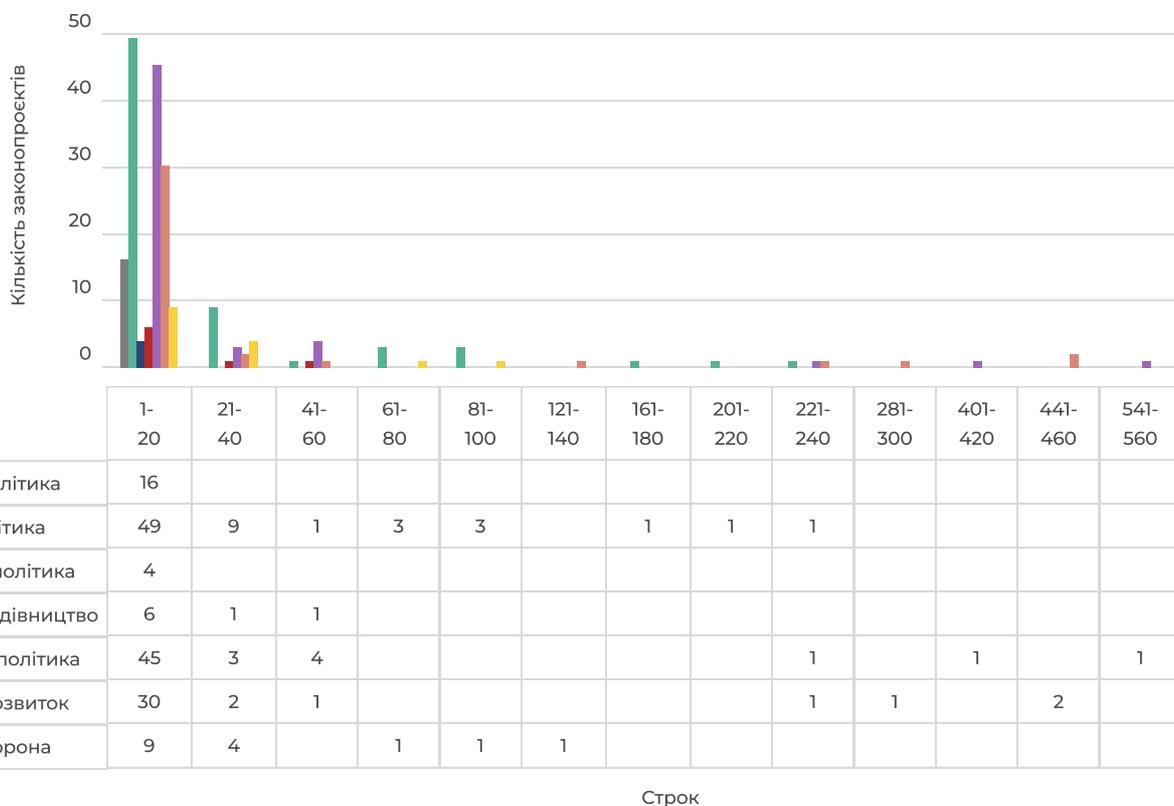
На Рисунку 70 нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між висновком Головного науково-експертного управління та ухваленням за основу та в цілому у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи. Для зручності такі строки згруповано з кроком 19 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості наведені в розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи.

Рисунок 70. Строк між висновком Головного науково-експертного управління та ухваленням за основу та в цілому у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

На *Рисунку 71* нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між зауваженням Головного юридичного управління та ухваленням у другому читанні у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі строки згруповано з кроком 20 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості наведені в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 71. Строк між зауваженням Головного юридичного управління й ухваленням законопроекту у другому читанні у розрізі сфери регулювання

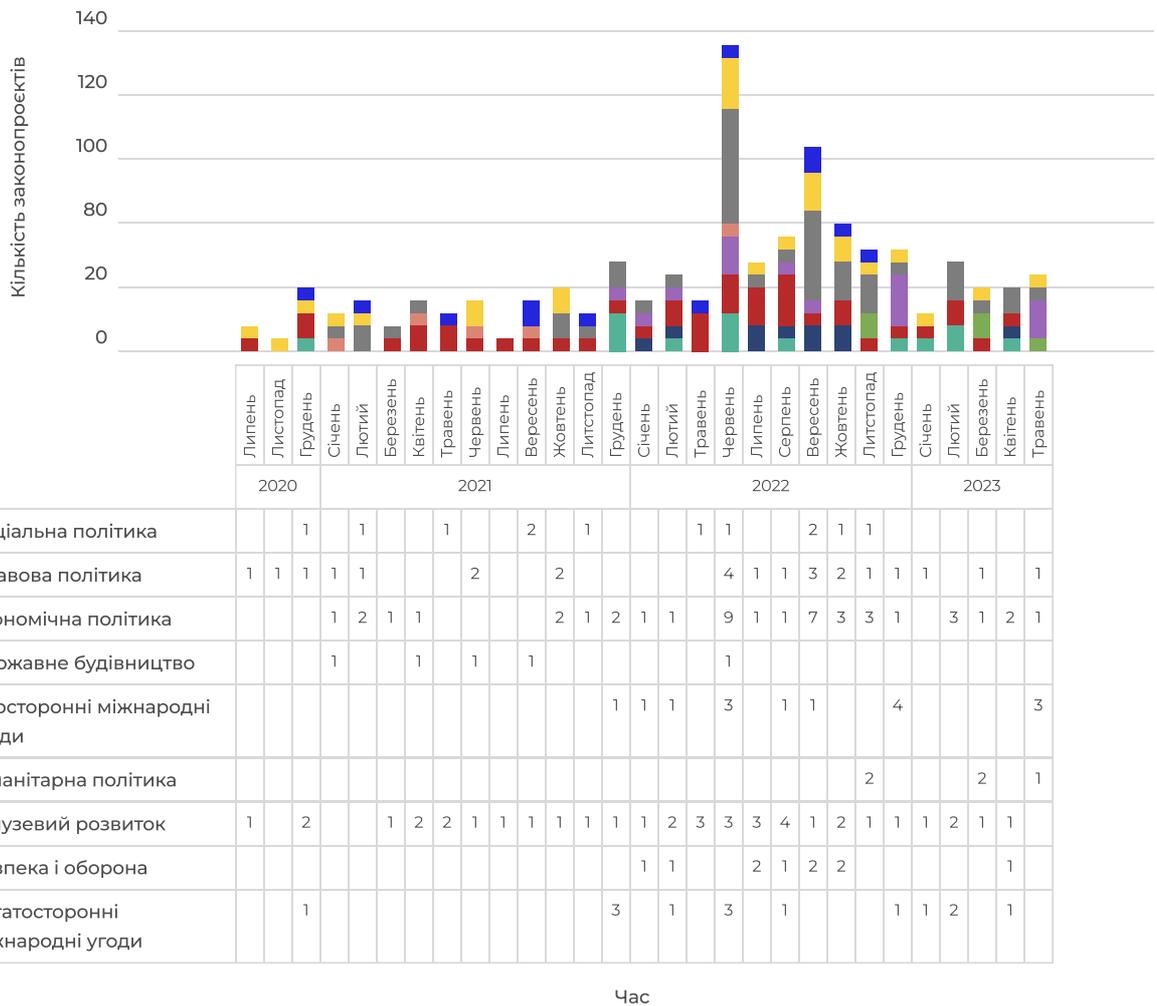
На Рисунок 72 нижче відображено кількість законопроектів залежно від строку (періоду часу), який пройшов між зауваженням Головного юридичного управління та ухваленням у другому читанні у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи. Для зручності такі строки згруповано з кроком 20 днів. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості надані в розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи.

Рисунок 72. Строк між зауваженням Головного юридичного управління й ухваленням законопроекту у другому читанні у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

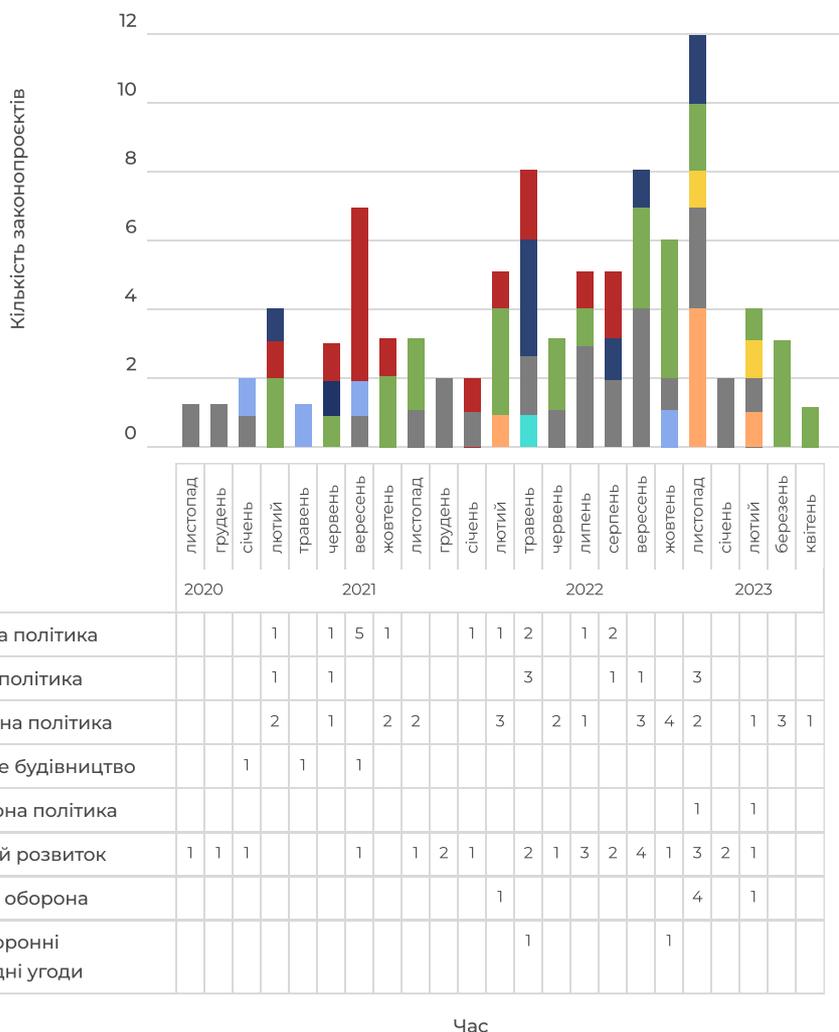
На *Рисунку 73* нижче відображено статистику щодо законопроектів, які стали законами в аналізованій період, залежно від дати висновку комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі показники згруповано по місяцях. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості наведені в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 73. Дата висновку комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу у розрізі сфери регулювання

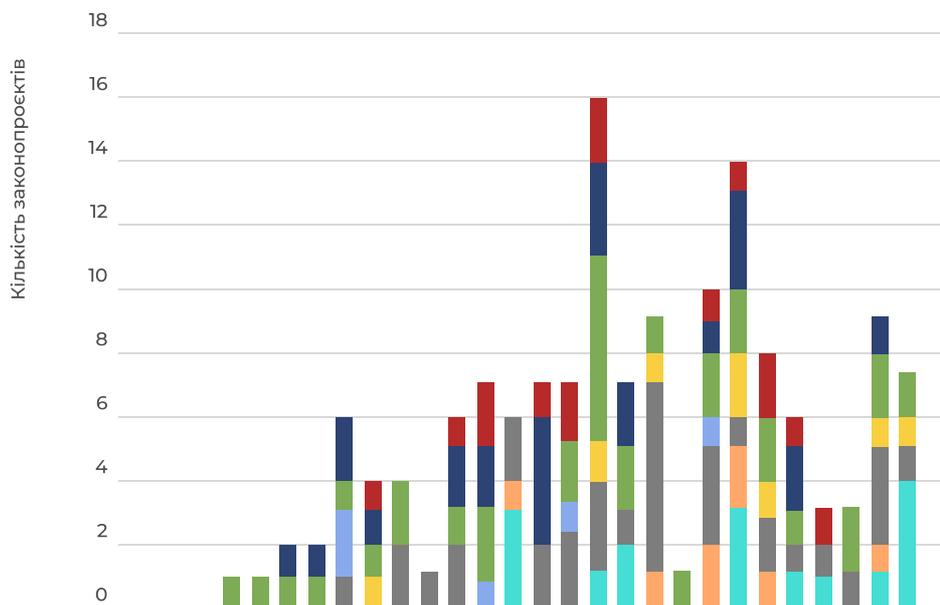
На Рисунок 74 нижче відображено статистику щодо законопроектів, які стали законами в аналізованій період, залежно від дати висновку комітету з питань антикорупційної політики у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі показники згруповано по місяцях. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроектів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості надані в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 74. Дата висновку комітету з питань антикорупційної політики у розрізі сфери регулювання

На Рисунку 75 нижче відображено статистику щодо законопроєктів, які стали законами в аналізованій період, залежно від дати висновку комітету з питань бюджету у розрізі сфери регулювання. Для зручності такі показники згруповано по місяцях. Відповідно, стовпчики діаграми показують, скільки законопроєктів (із числа тих, які стали законами) знаходяться в межах цього часового проміжку. Ці відомості надані в розрізі сфери регулювання.

Рисунок 75. Дата висновку комітету з питань бюджету у розрізі сфери регулювання

	2020			2021						2022														
	Березень	Червень	Листопад	Грудень	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Вересень	Листопад	Грудень	Січень	Лютий	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
■ Соціальна політика				1			1	2	1	2	2						1	1	2	1	1			
■ Правова політика			1	1	2	1		2	2	4	3	2					1	3	2				1	
■ Економічна політика	1	1	1	1	1	2	1	2			2	6	2	1	1	2	2	2	2	1		2	2	1
■ Державне будівництво				2				1		1						1								
■ Двосторонні міжнародні угоди					1							1	1				2	1					1	1
■ Галузевий розвиток				1	2	1	2	2	2	2	3	1	6				3	1	2	1	1	1	3	1
■ Безпека і оборона									1					1			2	2	1				1	
■ Багатосторонні міжнародні угоди									3			1	2				3	1	1			1	4	

Час

На окрему увагу заслуговує питання авторства законопроектів.

Відповідно до частини першої статті 91 Регламенту законопроект, проект іншого акта вноситься на реєстрацію разом з проектом постанови, яку пропонується Верховній Раді прийняти за результатами його розгляду, **списком авторів законопроекту**, пропозицією щодо кандидатури доповідача на пленарному засіданні та пояснювальною запискою.

Перелік законів, до яких було подано авторський склад, наводиться у Таблиці 17.

Таблиця 17. Перелік законів, до яких було подано авторський склад

№	Назва закону	Суб'єкт законодавчої ініціативи	Посилання
1.	Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо уточнення положень про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, скасування запобіжного заходу для проходження військової служби в умовах воєнного стану	народні депутати України	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2144-IX#Text
2.	Про внесення зміни до статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо додаткової підстави звільнення з військової служби під час воєнного стану	народні депутати України	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40250
3.	Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності та діяльності неприбуткових установ та організацій в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України	народні депутати України	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39573

4.	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення відповідальності осіб, які здійснювали колабораційну діяльність	народні депутати України	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25704
5.	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність	народні депутати України	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25699
6.	Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності	народні депутати України	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39572
7.	Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому	народні депутати України	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25571
8.	Про внесення зміни до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустриальних парків в Україні	народні депутати України	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27104
9.	Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустриальних парків в Україні	народні депутати України	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27103

10.	Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України	народні депутати України	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39314
11.	Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії	народні депутати України	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39367

Юридичні складнощі експертного опрацювання законів

Зворотна дія в часі

Відповідно до Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи (частина перша статті 58).

У Рішенні № 1-рп/99 від 9 лютого 1999 року Конституційний Суд України зазначив: «За загально визнаним принципом права закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі. Цей принцип закріплений у частині першій статті 58 Конституції України, за якою дію нормативно-правового акта в часі треба розуміти так, що вона починається з моменту набрання цим актом чинності і припиняється з втратою ним чинності, тобто до події, факту застосовується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце» (абзац другий пункту 2 мотивувальної частини).

Дотримання принципу незворотності дії закону в часі забезпечує дотримання юридичної визначеності в цьому аспекті.

Проте в деяких випадках нормативні акти можуть мати зворотну (так звану ретроспективну) дію в часі. Наприклад, коли нормативний акт покращує юридичне становище особи.

В законах України, ухвалених під час воєнного стану, ретроспективна дія норм законів є досить поширеною. Наведемо декілька прикладів зворотної дії закону в часі, які надають додаткові можливості.

У розділі II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення норм, що регулюють питання визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників і Захисниць України, та надання їм соціальних гарантій» № 2121-IX від 15 березня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-20#Text>) передбачено, що **право на отримання статусу учасника бойових дій у зв'язку з участю у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, мають особи, зазначені у пункті 19 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», які брали участь у зазначених заходах до набрання чинності цим Законом».**

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги» № 2489-IX від 29 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2489-20#Text>) **набрав чинності з дня, наступного за днем його опублікування (25 серпня 2022 року), крім пункту 3 розділу I цього Закону, який набрав чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та застосовується з 24 лютого 2022 року.**

Варто зазначити, що згідно з пунктом 3 розділу I цього Закону статтю 16-2 доповнили пунктом 3 такого змісту: «3. Розмір одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовця в період дії воєнного стану визначається Кабінетом Міністрів України». Таким чином унормовано повноваження Кабінету Міністрів України визначати розмір одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовця.. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» № 168 була ухвалена 28 лютого 2022 року.

Згідно із Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування благодійної допомоги, зібраної волонтерами» № 2747-IX від 16 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-20#Text>), «положення підпункту “б” підпункту 165.1.54 пункту 165.1 статті 165 цього Кодексу (ці положення передбачають звільнення від оподаткування благодійної допомоги) застосовуються також до благодійної допомоги, отриманої

благодійниками – фізичними особами, які до 1 січня 2023 року включені до Реєстру волонтерів антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, у період із 24 лютого 2022 року до дати їх включення до зазначеного Реєстру».

Один із нещодавно ухвалених законів, Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань, пов'язаних із проходженням військової служби під час дії воєнного стану» № 3161-IX від 28 червня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3161-20#Text>) набрав чинності з дня його опублікування, 30 червня 2023 року, крім підпункту 1 пункту 1, підпунктів 2 і 3 пункту 3, підпункту 1 пункту 5 розділу I цього Закону та пунктів 2 і 3 цього розділу, які набирають чинності через 30 днів із дня опублікування цього Закону, тобто 30 липня 2023 року, та застосовується у частині виплати додаткової винагороди з першого числа місяця, в якому опублікований цей Закон, тобто з 1 червня 2023 року.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» № 2259-IX від 12 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>) передбачає, що з 1 березня 2022 року на період дії воєнного стану в Україні до завершення місяця, в якому воєнний стан буде припинено чи скасовано, **зупиняється** дія частини четвертої статті 26 Регламенту Верховної Ради України та частини п'ятої статті 33 Закону України «Про статус народного депутата України». Облік робочого часу народних депутатів України у зазначений період здійснюється відповідно до законодавства про працю.

Цей Закон був ухвалений 12 травня 2022 року, набрав чинності 20 травня 2022 року, а регулює трудові правовідносини народних депутатів України з 1 березня 2022 року.

Цікаво, що така ж сама норма є ще в одному законі, причому закони ухвалені в один день. Власне, це Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» № 2254-IX від 12 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text>), який набрав чинності 9 червня 2022 року. У цьому Законі міститься таке положення:

«Установити, що з 1 березня 2022 року на період дії воєнного стану в Україні до завершення місяця, в якому воєнний стан, введений Указом Президента України “Про введення воєнного стану в Україні” від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України “Про введення воєнного стану в Україні”», буде припинено чи скасовано, зупиняється дія частини четвертої статті 26 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України “Про Регламент Верховної Ради України”, та частини п’ятої статті 33 Закону України “Про статус народного депутата України”. Облік робочого часу народних депутатів України у зазначений період здійснюється відповідно до законодавства про працю».

Набрання чинності законом

Відповідно до частини п’ятої статті 94 Конституції України закон набирає чинності через десять днів із дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.

Проте в ухвалених законах зустрічаються випадки, коли в самому законі дата набрання ним чинності передує даті ухвалення чи опублікування цього закону. Наприклад,

- Закон України «Про внесення зміни до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні» № 2331-IX від 21 червня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2331-20#n2>) опубліковано 18 липня, однак в законі зазначено, що цей закон набирає чинності з 1 липня 2022 року;
- у Законі України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження диференційованої рентної плати за видобування газу природного» № 2139-IX (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2139-20#n5>), який ухвалено 15 березня 2022 року, передбачено, що цей Закон набирає чинності з 1 березня 2022 року, крім пункту 1 розділу I цього Закону (щодо змін до підпункту 215.3.3-1 пункту 215.3 статті 215 Податкового кодексу України), який набирає чинності з 1 січня 2023 року, та діє протягом воєнного та/або надзвичайного стану. Закон ухвалено 15 березня, а набирає він чинності з 1 березня 2022 року;
- у Законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державної статистичної діяльності» № 2438-IX від 19 липня 2022 року

(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2438-20#Text>) зазначено, що «цей Закон набирає чинності з 1 вересня 2022 року», хоча він був опублікований 27 жовтня 2022 року.

Законодавство щодо примусового вилучення об'єктів права власності

Згідно зі статтею 41 Конституції України право приватної власності є непорушним (частина четверта); примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток із мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їхньої вартості; примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їхньої вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану (частина п'ята).

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» примусове відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучення майна державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку є одним із заходів правового режиму воєнного стану.

Механізм передачі, примусового відчуження або вилучення майна у юридичних та фізичних осіб для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану визначається Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» № 4765-VI від 17 травня 2012 року, положення якого оптимізувалися з огляду на обставини воєнного стану. Зміни внесено законами України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави» № 2468-IX від 28 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2468-20#n49>), «Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації деяких питань примусового відчуження та вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану» № 2561-IX від 6 вересня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2561-20#n8>).

Відповідно до статті 4 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану»:

- примусове відчуження або вилучення майна у зв'язку із запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану здійснюється за рішенням військового командування, погодженим відповідно з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, районною, Київською чи Севастопольською міською державною адміністрацією або виконавчим органом відповідної місцевої ради, крім випадків, передбачених частиною третьою цієї статті (частина перша), а у місцевостях, де ведуться бойові дії, без погодження (частина друга);
- примусове відчуження або вилучення рухомого майна, що використовується чи може використовуватися для забезпечення діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу України і щодо якого існує ризик переривання його функціонування у зв'язку з перебуванням такого майна на території адміністративно-територіальної одиниці України, щодо якої існує загроза її тимчасової окупації та межі якої розташовані на відстані не більше 30 кілометрів від району ведення воєнних (бойових) дій або від тимчасово окупованої території, здійснюється на підставі рішення Ради національної безпеки і оборони України.

На підставі зазначених положень за рішенням військового командування у листопаді 2022 року здійснювалося примусове відчуження ПАТ «Укрнафта», ПАТ «Укртатнафта», АТ «Мотор Січ», ПрАТ «АвтоКрАЗ», ПрАТ «Запоріжтрансформатор».

Верховна Рада України під час воєнного стану змушена приймати екстраординарні рішення з метою реагування на виклики воєнного часу. Гарним прикладом є Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» від 3 березня 2022 року № 2116-IX (набрав чинності 28 березня), який визначає правові засади примусового вилучення з мотивів суспільної необхідності об'єктів права власності російської федерації як держави, яка почала повномасштабну війну проти України та її резидентів.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» рішення про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів приймається Радою національної безпеки і оборони України та вводиться в дію указом Президента України; не пізніше як у шестимісячний строк після скасування чи завершення воєнного стану в Україні указ Президента України, яким введено в дію рішення Ради національної безпеки

і оборони України про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів, підлягає затвердженню Верховною Радою України шляхом прийняття відповідного закону (частини перша, четверта).

Станом на 31 травня 2023 року Верховна Рада України ухвалила лише один Закон України «Про затвердження Указу Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 травня 2022 року “Про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів”» № 2249-IX від 12 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2249-20#Text>).

Враховання зауважень Головного юридичного управління

Відповідно до Регламенту Верховної Ради України зареєстрований та включений до порядку денного сесії законопроект при підготовці до першого читання в обов'язковому порядку направляється для проведення наукової експертизи, а при підготовці до всіх наступних читань – для проведення юридичної експертизи та редакційного опрацювання у відповідні структурні підрозділи Апарату Верховної Ради (частина друга статті 103); текст законопроекту, підготованого до другого читання, опрацьовується в юридичному і редакційному підрозділах Апарату Верховної Ради. Висновки юридичної експертизи та редакційного опрацювання можуть бути враховані головним комітетом під час підготовки законопроекту до другого чи повторного другого читання (частина друга статті 117); у разі, якщо висновки юридичної експертизи та редакційного опрацювання містять зауваження до законопроекту, підготованого до другого читання чи повторного другого читання, головний комітет може розглянути на своєму засіданні пропозиції (поправки) членів комітету, підготовані з урахуванням таких висновків (частина шоста статті 118).

Тут наведемо лише кілька прикладів щодо зауважень Головного юридичного управління, які стосувалися дотримання Конституції України.

- 1) Закон України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» № 2265-IX від 22 травня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-IX#Text>) набрав чинності 12 червня 2022 року (354 голоси «за»).

Головне юридичне управління зазначало, що згідно з Конституцією України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім

випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи; ніхто не може відповідати за діяння, які на час їхнього вчинення не визнавалися законом як правопорушення (стаття 58).

При цьому окремі положення проєкту встановлюють певні обмеження та заборони, пов'язані з актом збройної агресії Російської Федерації проти України, починаючи з 24 лютого 2022 року, тобто до набрання чинності законом у разі його прийняття (зокрема пункт 6 частини п'ятої, пункт 3 частини шостої статті 2 проєкту).

Зауваження не були враховані при ухваленні закону

- 2) Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 2201-IX від 14 квітня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-IX>) (326 голоси «за»).

Головне юридичне управління висловило зауваження стосовно суперечності окремих положень законопроєкту Конституції України, зокрема її статтям 29, 64.

Зауваження не були враховані при ухваленні законопроєкту

Проте пізніше знову було внесено зміни до статті 615 КПК України, якими частково виправлено зазначені у висновку невідповідності.

- 3) Закон України «Про національні меншини (спільноти) України» № 2827-IX від 13 грудня 22 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-IX#Text>).

У висновку Головне юридичне управління зазначало про те, що формулювання «національні меншини (спільноти) України» не узгоджується з термінологією Конституції України, де застосовано поняття «національні меншини».

Зауваження не були враховані

Це вбачається, зокрема, і з назви закону.

- 4) При ухваленні Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» № 2834-IX від 13 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>) також не були враховані зауваження Головного юридичного управління щодо невідповідності окремих положень закону Конституції України, а також принципу юридичної визначеності.

- 5) При ухваленні Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку проходження військової служби за контрактом іноземцями та особами без громадянства у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України» № 2863-IX від 12 січня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2863-IX#Text>) також не було враховано зауважень юридичного управління щодо недотримання принципу верховенства права окремими положеннями закону.
- 6) Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту соціальних, трудових та інших прав фізичних осіб, у тому числі під час воєнного стану, та спрощення обліку робочих місць для осіб з інвалідністю» № 2682-IX від 18 жовтня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2682-IX#Text>).

У висновку Головне юридичне управління зазначало про те, що окремі положення законопроекту не відповідають Конституції України, зокрема статті 8, частині другій статті 32. **Однак зауваження не були враховані при ухваленні законопроекту.**

Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо захисту прав та законних інтересів дитини у разі затримання або тримання під вартою її батьків або інших законних представників» № 2858-IX від 12 січня 2023 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2858-IX#Text>).

До цього закону Головне юридичне управління висловило ряд зауважень щодо відповідності положень законопроекту Конституції України. Комітет на підставі частини шостої статті 118 Регламенту Верховної Ради України повторно розглянув законопроект у другому читанні та частково врахував зауваження управління.

Із аналізу висновків Головного юридичного управління в аспекті відповідності Конституції України можна зробити висновок, що Головне юридичне управління здебільшого звертає увагу на недотримання принципу юридичної визначеності як складової верховенства права через недостатню чіткість положень, недостатність механізмів реалізації тощо.

Виконання рішень Конституційного Суду України

Відповідно до статті 151 Конституції України рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені.

Згідно з частиною першою статті 97 Закону України «Про Конституційний Суд України» Конституційний Суд України у рішенні, висновку може встановити порядок і строки їх виконання, а також зобов'язати відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку.

У період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року Конституційний Суд України ухвалив 18 рішень, з яких 4 – у справах за конституційними поданнями, 14 – у справах за конституційним скаргами.

Однак не всі рішення Конституційного Суду України потребують їх виконання Верховною Радою України.

Станом на 30 червня 2023 року Верховна Рада України виконала 4 рішення Конституційного Суду України (№ 1-р(II)/2022 від 6 квітня 2022 року, № 3-р(II)/2022 від 8 червня 2022 року, № 4-р(II)/2022 від 15 червня 2022 року, № 9-р(II)/2022 від 16 листопада 2022 року), ухвалені у 2022 році.

У 5 рішеннях (№ 6-р(II)/2022 від 22 червня 2022 року, № 1-р/2022 від 30 червня 2022 року, № 2-р/2022 від 1 листопада 2022 року, № 4-р/2022 від 27 грудня 2022 року, № 4-р(II)/2023 від 19 квітня 2023) положення законів визнано такими, що відповідають Конституції України.

- 1) У Рішенні у справі за конституційною скаргою Поліщука Сергія Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 статті 163 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (справа про посилений соціальний захист військовослужбовців) № 1-р(II)/2022 від 6 квітня 2022 року Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), пункт 4 статті 163 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Верховна Рада України з урахуванням цього рішення ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”» щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги» № 2489–IX від 29 липня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2489-20#Text>), згідно з яким пункт 4 статті 163 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» викладено у новій редакції. Закон набрав чинності 25 серпня 2022 року.

2) У Рішенні у справі за конституційною скаргою Кротюка Олександра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України (справа щодо презумпції невинуватості) № 3-р(II)/2022 від 8 червня 2022 року Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), пункт 4 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України.

Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо закриття кримінального провадження у зв'язку з втратою чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння» № 2810–IX від 1 грудня 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2810-20#Text>), згідно з яким внесла зміни до статті 284 Кримінального процесуального кодексу України з урахуванням рішення Конституційного Суду України. Закон набрав чинності 29 грудня 2022 року.

3) У Рішенні у справі за конституційними скаргами Барсегяна Геворка Сенекеримовича та Ліненко Наталії Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 485 Митного кодексу України (щодо індивідуалізації юридичної відповідальності) № 4-р(II)/2022 від 15 червня 2022 року Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), абзац другий статті 485 Митного кодексу України.

Верховна Рада України привела нормативне регулювання, установлене абзацом другим статті 485 Митного кодексу України, у відповідність із Конституцією України та цим Рішенням, ухваливши Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо врегулювання питання притягнення до адміністративної відповідальності за дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів» № 2760–IX від 16 листопада 2022 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2760-20#Text>), згідно з яким статтю 485 Митного кодексу України викладено в новій редакції. Закон набрав чинності 15 грудня 2022 року.

4) У Рішенні у справі за конституційною скаргою Приватного акціонерного товариства «Одестеплокомуненерго» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису статті 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (щодо непорушності права власності) № 9-р(II)/2022 від 16 листопада 2022 року Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), припис пункту 1 частини сьомої статті 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» № 1952-IV від 1 липня 2004 року в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству» № 2255-IX від 12 травня 2022 року, а саме «скасування рішення державного реєстратора».

На виконання цього Рішення 3 травня 2023 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення непорушності майнових прав» № 3103-IX, який був направлений на підпис Президенту України 30 червня 2023 року.

Окрім того, Верховна Рада України за аналізований проміжок часу виконала окремі рішення Конституційного Суду України, ухвалені до 2022 року.

Зокрема, 18 жовтня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2690-20#n16>).

Цей закон враховує Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Крупка Дмитра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 81, частини першої статті 82 Кримінального кодексу України, Костіна Володимира Володимировича, Мельниченка Олександра Степановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 82 Кримінального кодексу України та за конституційною скаргою Гогіна Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 81 Кримінального кодексу України (справа про перегляд вироку особі, караній на довічне позбавлення волі) № 6-р(II)/2021 від 16 вересня 2021 року, яким визнао такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), частину першу статті 81, частину першу статті 82 Кримінального кодексу України в тому, що вони унеможливають їх застосування до осіб, яких засуджено до відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі.

16 серпня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо обрання запобіжного заходу до військовослужбовців, які вчинили військові злочини під час дії воєнного стану» № 2531-IX (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2531-20#n7>), яким виключено частину п'яту статті 176 Кримінального процесуального кодексу України, визнану неконституційною Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Ковтун Марини Анатоліївни, Савченко Надії Вікторівни, Костоглодова Ігоря Дмитровича, Чернобука Валерія Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини п'ятої статті 176 Кримінального процесуального кодексу України № 7-р/2019 від 25 червня 2019 року.

Щодо інших рішень, ухвалених Конституційним Судом України у період із 24 лютого 2022 року по 30 червня 2023 року, то варто зазначити, що:

- 5 рішень містять відтермінування втрати чинності положеннями, що визнані неконституційними, і потребують законодавчого врегулювання, про що зазначено й у самих рішеннях (№ 2-р(II)/2022 від 6 квітня 2022 року, № 7-р(II)/2022 від 12 жовтня 2022 року, № 8-р(II)/2022 від 12 жовтня 2022 року, № 9-р(II)/2022 від 16 листопада 2022 року, № 3-р/2022 від 23 грудня 2022 року);
- у 2 рішеннях немає відтермінування втрати чинності положеннями, що визнані неконституційними, однак зазначено про необхідність законодавчого врегулювання (№ 2-р(II)/2023 від 1 березня 2023 року, № 3-р(II)/2023 від 22 березня 2023 року).

Зокрема, у Рішенні у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини п'ятої, частини сьомої статті 454 Цивільного процесуального кодексу України № 2-р(II)/2022 від 6 квітня 2022 року Конституційний Суд України визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), пункт 1 частини п'ятої, частину сьому статті 454 Цивільного процесуального кодексу України в тому, що вони унеможливають поновлення судом строку на подання особою, яка є стороною, третьою особою в справі, розглянутій третейським судом, заяви про скасування рішення третейського суду. Однак зазначені положення втрачають чинність через три місяці з дня припинення чи скасування воєнного стану, а Верховній Раді України впродовж цього строку необхідно привести нормативне регулювання, встановлене пунктом 1 частини п'ятої, частиною сьомою статті 454 Цивільного процесуального кодексу України, у відповідність із Конституцією України та цим рішенням.

У Рішенні у справі за конституційними скаргами Жиденка Володимира Вікторовича, Петренка Віктора Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів статті 2 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» № 3668–VI від 8 липня 2011 року (щодо соціальних гарантій для захисників і захисниць України) № 7-р(II)/2022 від 12 жовтня 2022 року Конституційний Суд України визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), приписи статті 2 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» № 3668–VI від 8 липня 2011 року зі змінами, що поширюють свою дію на Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» № 2262–XII від 9 квітня 1992 року, в тому, що вони не забезпечують соціальних гарантій високого рівня, які впливають зі спеціального юридичного статусу громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також осіб, що збройно захищають суверенітет, територіальну цілісність та недоторканність України під час агресії Російської Федерації проти України, розпочатої в лютому 2014 року. Ці положення втрачають чинність через шість місяців із дня ухвалення Конституційним Судом України цього рішення, тобто 12 квітня 2023 року. Верховна Рада України має привести нормативне регулювання щодо забезпечення соціальних гарантій високого рівня, які впливають зі спеціального юридичного статусу громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також осіб, що збройно захищають суверенітет, територіальну цілісність та недоторканність України під час агресії Російської Федерації проти України, розпочатої в лютому 2014 року, у відповідність із Конституцією України та цим рішенням.

Рішенням № 8-р(I)/2022 від 12 жовтня 2022 року, ухваленим у справі за конституційною скаргою Унуковича Романа Андрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення абзацу другого частини першої статті 2043 Кодексу України про адміністративні правопорушення, Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення абзацу другого частини першої статті 2043 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме «з конфіскацією таких товарів» (щодо безальтернативності конфіскації таких товарів). Це окреме положення втрачає чинність 12 квітня 2023 року, а Верховна Рада України до цього часу має привести нормативне регулювання, установлене окремим положенням абзацу другого частини першої статті 2043 Кодексу, що визнане неконституційним, у відповідність із Конституцією України та цим рішенням.

Рішенням № 9-р(II)/2022 від 16 листопада 2022 року, ухваленим у справі за конституційною скаргою Приватного акціонерного товариства «Одестеплокомуненерго» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису статті 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (щодо непорушності права власності), Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), припис пункту 1 частини сьомої статті 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» № 1952-IV від 1 липня 2004 року в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству» № 2255-IX від 12 травня 2022 року, а саме «скасування рішення державного реєстратора» і відтермінував до 16 травня 2023 року втрату чинності цим положенням, оскільки після визнання неконституційним оскаржуваного припису виникне потреба в тому, щоб Верховна Рада України вноرمувала відповідний сегмент суспільних відносин для удосконалення механізму забезпечення державою захисту права власності у сфері державної реєстрації прав.

Рішенням № 3-р/2022 від 23 грудня 2022 року, ухваленим у справі за конституційною скаргою Мосюрчака Василя Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 1 пункту 2 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII (щодо гарантій соціального захисту державних службовців), Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), підпункт 1 пункту 2 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну службу» № 889-VIII від 10 грудня 2015 року у тому, що він унеможливив перерахунок розмірів пенсій, призначених на підставі статті 37 Закону України «Про державну службу» № 3723-XII від 16 грудня 1993 року зі змінами. Цей пункт, визнаний неконституційним у зазначеному аспекті, втрачає чинність через три місяці з дня припинення чи скасування в Україні воєнного стану, а Верховна Рада України має вноرمувати перерахунок розмірів пенсій суб'єкта права на конституційну скаргу та інших осіб, яким надано право на призначення пенсії на підставі статті 37 Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723-XII зі змінами, з урахуванням приписів Конституції України та цього рішення.

ВИСНОВКИ

Верховна Рада України продовжила працювати в умовах воєнного стану. Робота парламенту стала показником стійкості та незламності не тільки національної правової системи, але й народу загалом.

Переважна більшість народних депутатів України не тільки залишилися в Україні, але й безпосередньо брали активну участь одночасно в організації роботи парламенту та забезпеченні оборони держави у різних можливих і доступних для них формах. Окремі депутати активно брали участь у діяльності сил територіальної оборони та інших мілітаризованих підрозділів. Більшість депутатів займаються волонтерською та гуманітарною діяльністю.

Всі учасники інтерв'ю у рамках цього дослідження (парламентарі та співробітники Апарату Верховної Ради України) підтвердили вкрай високий рівень мотивації та робочої активності в нових екстраординарних умовах.

Парламент продовжив свою роботу в живому (офлайн) режимі в своєму звичному приміщенні в центрі столиці України попри реальну загрозу ракетних обстрілів та фізичного знищення парламентарів. Засідання парламенту відбувалися майже щотижня (в середньому 3-4 засідання в місяць). Починаючи з травня 2023 року, середня тривалість кожного засідання становить близько трьох годин. Кожного місяця парламент розглядав близько 60 змістовних питань щодо ухвалення законів та інших актів. Найактивнішим був липень 2022 року, коли було розглянуто 163 змістовних питання.

Законодавча робота парламенту в Україні є надзвичайно важливою, оскільки відповідно до Конституції України Верховна Рада України є єдиним законодавчим органом України. Закони, що приймаються парламентом, є основою всієї національної правової системи. Конституція України не передбачає жодних можливостей для делегування чи передачі законодавчих повноважень іншому суб'єкту. Так, стаття 92 Основного Закону України передбачає, що виключно законами України визначаються окремі сфери правового регулювання. Відсутність законодавчого органу призвела б до надзвичайних складнощів функціонування правової системи. За таких обставин законодавча робота парламенту для правової системи була і залишається критично важливою.

Законодавчий процес зазнав незначних процедурних та організаційних змін, проте його основою залишилися приписи Конституції України та Регламенту Верховної Ради України. Парламент додатково врегульовує окремі особливості та

організаційні аспекти своєї діяльності спеціальними постановами на початку кожної чергової сесії. Всі основні структурні вимоги до ініціювання, експертизи, розгляду, прийняття і промульгації законів залишилися чинними та були дотримані парламентом.

Кількість та змістовне спрямування законопроектів за час повномасштабної війни змінилися. Очевидно, що війна та воєнні загрози стали основним фокусом законодавчого регулювання. Відповідно до Конституції України суб'єктами законодавчої ініціативи є Президент України, Уряд та члени парламенту (навіть один народний депутат України може ініціювати розгляд законопроекту). Традиційно депутати вносили найбільше ініціатив, створюючи кількатисячну лавину законопроектів. Попри зменшення загальної кількості зареєстрованих законодавчих ініціатив, співвідношення залишилося таким самим: Президент та Уряд кількісно вносять суттєво менше законопроектів у порівнянні з парламентарями. При цьому пропорційна частка схвалення президентських та урядових законопроектів є вищою.

Навіть під час повномасштабної війни продовжили роботу парламентські комітети. Досвід роботи в умовах COVID-19 передбачив можливість проведення засідань комітетів у дистанційному (онлайн) форматі. Під час повномасштабної війни цей досвід було продовжено та інституціоналізовано як основну форму роботи. Перед розглядом парламентом законопроектів майже всі вони проходили попередній розгляд (опрацювання) в комітетах. Таке опрацювання інколи здійснювалося із незначним відхиленням від основних законодавчих процедур та строків, проте, як правило, цілком відповідало Регламенту.

Парламент продовжив здійснення експертного аналізу усіх законопроектів на рівні Апарату Верховної Ради України. Висновки Головного науково-експертного управління та зауваження Головного юридичного управління розглядалися парламентськими комітетами майже щодо кожного законопроекту. При підготовці законопроекту до другого читання роль професійних експертів навіть зросла. Через зміни до Регламенту Верховної Ради України було запроваджено повноваження комітетів проводити спеціальні повторні засідання для врахування пропозицій та зауважень Головного юридичного управління до тексту законопроекту.

Щодо змістовного аналізу законів та забезпечення їх виконання в умовах війни, то парламент інколи вдавався до нестандартних форм регулювання:

- повноваження щодо законодавчого регулювання певних питань передавалися з рівня закону (парламентського акта) на рівень підзаконного

регулювання актами Уряду. Наприклад, особливості нормативного регулювання проведення оборонних закупівель було передано на рівень Уряду, хоч раніше всі основні аспекти цієї процедури визначалися законом;

- окремими законами передбачено спеціальну процедуру їх зміни – зміни до таких законів можуть вноситися лише окремим законом, але не в сукупності зі змінами до інших законодавчих актів. Ця вимога щодо низки законів порушувалася. Відповідно це обмежувало можливість профільного парламентського комітету вплинути на зміст прийнятих законодавчих змін;
- у виняткових випадках парламент вдавався до надання окремим приписам законів зворотної дії в часі та поширював дію окремих положень законів на правовідносини, що вже тривали до опублікування тексту закону;
- парламент продовжив прийняття актів на виконання рішень Конституційного Суду України та вдосконалення правової системи. Ці законодавчі зміни не завжди повністю спрямовувалися на вичерпне регулювання проблеми, яку підняв Конституційний Суд України, проте були спрямовані на таку мету.

Ці та інші відхилення від усталеного порядку формулювання текстів законів та процедури їх ухвалення були досить поширеними і до початку повномасштабної війни. Тому не можна сказати, що це була екстраординарна дія парламенту. Радше навпаки, парламент дещо мінімізував такі відхилення у порівнянні з діяльністю до введення воєнного стану.

Рівень прозорості діяльності парламенту дещо знизився. Формування порядку денного засідань парламенту та комітетів, підготовка і проведення цих засідань здійснювалися з додатковими заходами секретності та безпеки. На офіційному вебсайті парламенту зменшено обсяг інформації для публічного доступу (наприклад інформація про народних депутатів, їхнє членство в парламентських органах та депутатських об'єднаннях, їхні контакти тощо). Доступ до текстів законопроектів та законів, протоколів і стенограм засідань і до інших відомостей про хід законодавчого процесу забезпечувався постійно.

Із безпекових міркувань трансляція засідань парламенту не здійснюється. Разом із тим, відеозапис засідань оприлюднюється через певний час після їх завершення. Свою комунікаційну діяльність парламент суттєво змінив. Традиційні канали донесення інформації збільшили свою популярність (наприклад, кількість підписників на офіційні сторінки в соціальних мережах збільшилася більш як вдвічі), а також було розвинуто нові (наприклад, англомовний канал в Телеграм).

Контрольна функція парламенту зазнала певних змін – публічні форми діяльності було суттєво обмежено або й зовсім припинено. Так, за час воєнного стану не проводилися парламентські слухання, а публічні слухання в окремих комітетах відбуваються тільки онлайн. При цьому робоча комунікація з міністерствами та іншими органами виконавчої влади стала навіть більш змістовною. Комітети продовжили практику утворення робочих груп для опрацювання окремих законопроектів. За час повномасштабної війни практично в кожному комітеті утворювалися такі робочі групи, а в деяких комітетах одночасно працювали одразу декілька груп.

Парламентом також створено 7 тимчасових слідчих комісій, а також 4 тимчасові спеціальні комісії. Так, тимчасова спеціальна комісія з питань моніторингу отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги під час дії воєнного стану стала одним із ключових інструментів парламентського контролю у сфері безпеки і оборони. Головування в цій комісії було передано представнику опозиційної фракції.

Досвід організації роботи Верховної Ради України в умовах повномасштабної війни доводить, що збереження конституційної моделі стримувань і противаг є критично важливим не тільки для функціонування правової системи, але й для забезпечення довіри до парламенту та державної влади загалом.

Програма USAID

«РАДА: наступне покоління»

internews.ua/rang

fb.com/usaidradaprogram/

staffrang@internews.ua

вул. Шовковична, 5, офіс 1
Київ, 01021

Ця публікація стала можливою завдяки щедрій підтримці американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст публікації не обов'язково відображає погляди USAID чи уряду Сполучених Штатів. Розробка документа здійснена в межах Програми USAID «РАДА: наступне покоління», яка є п'ятирічною ініціативою (2021–2026), що впроваджується ГО «Інтерньюз-Україна».

